

karakalem

SAYI: 6

6,50 YTL

**Heidi'de tahrifat var!
İki feminizm arasında
Savaş: öze muhalefet
Cemaatlılar ve cemaatçiler**

PSİKİYATRİST GÜLCAN ÖZER:
YUSUF KAPLAN:

İSMAİL ÖRGEN
ABDÜLHAKİM MURAD
NİHAT DAĞLI
MURAT TÜRKER

**"İyi aile esneyebilen ailedir"
"Bediüzzaman'ı yeniden keşfetmeliyiz!"**

AY YARILDI, NEDEN?

METİN KARABAŞOĞLU - SALİH ÖZAYTÜRK

1 yılı tamamlarken...

Karakalem “Akıntıya Karşı”

1 yıllık abonelik : 33 ytl
2 yıllık abonelik : 60 ytl

1 yıl abonelik yenileme : 30 ytl
2 yıl abonelik yenileme : 55 ytl

Abone formumuz derginin içindedir.

Son ve ilk, tohum ve filiz...

Tohumlar vardır, çabucak çatlar ve filizlenir.

Tohumlar vardır, kabuğunu çatlatması, filizlenip kök salması zaman alır, sabır ister.

Karakalem, bir tohum gibiyse eğer, ikincisini andırır bir süreçti yaşadığı...

Ama nihayet, bu sayıyla 'kabuğumuzu çatlattığımızı' düşünüyoruz. Nihayet, akılla kalbi, Kur'an'la hayatı, düşünceyle estetiği, dünyayla ahireti, dün ile bugünü başarıyla buluşturan bir kıvam yakaladığımızı...

Yeni dönemin 6. sayısı, tohumun nihayet filize dönüştüğü sayıdır bizim nazarımızda. Tohum olarak son, filiz olarak ilk sayımız...

Filiz veren, kök salan her tohum, büyüyüp gelişmek, meyveye durmak için çaba istiyor, gayret bekliyor. Su, hava, toprak, bakım, ihtimam istiyor.

Bu kıvamıyla *Karakalem*'in böyle bir ihtimamı hak ettiğini düşünüyor; desteğinizi arkamızda hissetmek istiyoruz.

Selam ve sevgiyle...

24 saat açık

karakalem.net günlük 4000'i aşan ve her geçen gün artan izleyici kitlesiyle, **alexa.com**'un Haziran 2006 verilerine göre 4 milyon civarındaki tüm internet siteleri içerisinde ilk yüzde 3'lük dilimin içinde, sayısı 30.000'e varan tüm Türkçe siteler arasında 1006. sırada, "Tüm Türkçe İslâmî Siteler" arasında 20. sırada, "Türkçe İslâmî Yayınlar" kategorisinde ise **birinci sırada** yer almaktadır.

www.karakalem.net'te neler var?

Karakalem'den Haberler'de: seminerler, fuarlar, duyurular, yeni çıkanlar... » Farklı yazarların köşe yazıları » Okumalar: Kur'ân Okumaları, Hadis Okumaları, Risale Okumaları, Başka Türü Okumalar » Tüm Karakalem kitap ve dergilerinin tanıtımları, örnek yazılar ve okuyucu yorumları » Denemeler: Hayatın İçinden, Yansımalar, Aile Yazıları, Dostlar Sofrası » Sorular ve Cevapları: Ortak sorular, Karakalem'e gelen sorular, Risale-i Nur' dan sorular » Öyküler » İngilizce'ye çevrilmiş yazılar • Eleştiri ve yorumlar » Karakalem yazarlarına ve yetkililerine ulaşabileceğiniz iletişim kanalları » Sizin için seçtiğimiz, masaüstünde de kullanabileceğiniz birbirinden güzel fotoğraflarıyla Kaf-Nun Sergisi » Aile, Bilim, Felsefe, Güncel Meseleler, Hadis, İslâm Tarihi, Kur' ân, Mesel-Öykü, Risale-i Nur, Tarih, Tefekkür, Temel Sorular ve Toplum konularında yazılmış, konularına, yazarlarına ve yazım tarihlerine göre içerisinden seçim ve arama yapabileceğiniz 2000'e yakın on-line yazı arşivi » Bunların hepsi ve daha fazlası düzenli olarak güncellenen karakalem.net adresinde...

Sizi de bekleriz!

www.karakalem.net

"aydınlık kitaplar"

14

EVET, HEIDI'DE 'TAHRİFAT' VAR!

Sevgi dolu küçük bir kızın gözünden dünyaya bakan en ünlü çocuk romanı Heidi, bir 'psikolojik hareket' malzemesine nasıl dönüştü?

İSMAİL ÖRGEN

18

NASIL MÜSLÜMAN OLUYORLAR?

"İnsanların nefisleri sayısınca Allah'a giden yollar vardır" denilir. Gerçekten öyle ihtida sebepleri var ki, insanın kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi diyesi geliyor.

İSMAİL TURGUT

20

AY YARILDI, NEDEN?

"Kıyamet yaklaştı ve Ay yarıldı" haberiyle başlar Kamer süresi. Ama bu mucizenin üstünden geçen 1400 küsur yıla rağmen, kıyamet henüz gelmemiştir. Peki neden ay yarılmıştır ve yaklaşan kıyametin gelmemesi için sebep nedir?

METİN KARABAŞOĞLU > SALİH ÖZAYTÜRK

30

SARP YOKUŞU TIRMANMAK

Arkadaşımız Mustafa Oral, bir 'gezi yazısı' gibi başlayan yazısında, ucu Medine'ye uzanan bir anlam yolculuğuna çıkarıyor.

MUSTAFA ORAL

34

NATIONAL GEOGRAPHIC'İ DOĞRU OKUMAK!

Beylik bir söz vardır; "Hiçbir şey, görüldüğü gibi değildir" diye... Oysa biz, National Geographic'teki fotoğrafların herşeyi 'olduğu gibi' gösterdiğini sanırdık.

TAHSİN TÖRK

40

"İYİ AİLE, ESNEYEBİLEN AİLEDİR"

Terapi İstanbul Psikiyatri Merkezi uzmanlarından Dr. Gülcan Özer, özellikle ilişki ve aile terapisi üzerine yoğunlaşmış bir psikiyatrist. Kendisiyle bu konuda konuştuk.

BETÜL ODABAŞI TÖRK > TAHSİN TÖRK

48

İKİ FEMİNİZM ARASINDA

Feminizm, son yarım yüzyılın belki de en fazla rağbet gören ideolojisi.. Feministler özellikle 60'lı yıllardan bugüne, mücadelelerinde epeyce mesafe aldılar. Ama sonuç, onların beklediği gibi gerçekleşmedi. Neden?

ABDÜLHAKİM MURAD

58

"BEDÜZZAMAN'I YENİDEN KEŞFETMEK"

Yeni Şafak yazarı Yusuf Kaplan, Bedüzzaman'a bugüne kadar bu ülkede bir Müslüman entelektüelin yaklaşmadığı bir açıdan yaklaşıyor.

TAHSİN TÖRK > MUSTAFA ORAL

YİTİK HİKMET 5 > 29 > 46-47 > AYRINTILAR 5 > OLAYLARIN DİLİ 10 > RAKAMLARIN DİLİ 64 > 1111 YAZILARI 66 > DERKENAR 78

KELEBEK

Bir gün, kırlarda gezintiye çıkan bir adam, kenarına oturduğu otlardan birinin dalında, küçük bir kozanın varlığını farketti. Kozaya açıldı ha açılacak gibiydi. Adam, bunun bir kelebek kozası olduğunu tahmin ediyordu. Böyle bir fırsat kolay ele geçmez diye düşündü; ve bir kelebeğin dünya yüzü gördüğü ilk dakikalara şahit olmak istedi.

Dakikalar dakikalara kovalandı, saatler geçmeye başladı, ama henüz kelebeğin küçük bedeni o delikten çıkmadı.

Sanki, kelebek dışarı çıkmak için çaba harcamaktan vazgeçmiş gibi geldi adama. Kelebeğin elinden gelen herşeyi yaptığını ama kozadan dışarı çıkmayı başaramadığını düşündü. Bu yüzden, kelebeğe yardımcı olmaya karar verdi. Cebindeki küçük çakıyı çıkarıp, kozadaki deliği bir cerrah titizliğiyle büyütmeye başladı.

Böylece, bir-iki dakika içinde kelebek kolayca dışarı çıkıverdi.

Fakat bedeni kuru ve küçük, kanatları buruş buruştu.

Adam kozadan çıkmış kelebeği izlemeye devam etti. Çünkü kelebeğin kanatlarının az sonra açılıp genişleyeceğini, böylece narin bedenini havada taşıyabileceğini umuyordu.

Ama bunlardan hiçbirisi olmadı. Kelebek, hayatının geri kalanını kurumuş bir beden ve buruşmuş kanatlarla yerde sürünerek geçirdi. Ne kadar çabalarsa çabalasın, asla uçamadı.

Adamın bütün iyiniyetine ve yardımseverliğine rağmen anlayamadığı şey şuydu: Kozanın kısıtlayıcılığı ve buna karşılık kelebeğin daracık bir delikten dışarı çıkmak

için göstermesi gereken çaba, kelebeğin uçuşu için lâzım olan şeylerdi. Allah'ın bedenindeki sıvıyı kanatlarına göndermek ve bu sayede kozanın kısıtlayıcılığından kurtulduğu anda kelebeğin uçmasını sağlamak için seçtiği yol, buydu.

Bu gerçeği öğrendiğinde, hayat boyu unutamayacağı birşey de öğrenmişti iyiniyetli adam: Bazan, hayatta tam olarak ihtiyaç duyduğumuz şey, çabalardır. Eğer Allah hayatta herhangi bir çaba olmadan ilerlememize izin verseydi, bir anlamda sakat kalırdık. Olabileceğimiz kadar güçlenemezdik o zaman. Ve asla uçamazdık...

MABEDLER ŞEHİRİ İSTANBUL

İlginç bir 'mağbet'

Akşam gazetesinin dindar kesimden neden entelektüel çıkamayacağı' dahil her sorunun cevabını bilen genç yazarı Oray Eğin, gazetenin 1 Eylül tarihli nüshasında, mühim mevzulara dalmıştı yine. 'İstanbul'un önümüzdeki yıllarda dünya liginde oynaması' için kafa yoran Eğin, sözü, İstanbul'da Prada'nın kendi mağazasını açacağına dair bir habere getiriyordu. Bu, 'çok sevindirici, ama hayli geç kalmış bir gelişme' idi. Peki neden sevindirici ve neden

geç dersenez, işte Oray Eğin'in cevabı: "Bir şehri metropol yapan, biraz da içinde barındırdığı gündelik hayat abideleridir."

'Gündelik hayat abideleri...'

Siz bu ibareye takılmışken, Eğin gaza basmaya devam ediyordu: "Bugün içinde Chanel veya dev bir Louis Vuitton mağazasının olmadığı yere büyük şehir denmez."

"O da nereden çıktı?" diye sormadan, Oray Eğin cevabı çıkarıyordu cebinden: "Zira bu tür yerler dünya çapında birer mağaza olmaktan çıkmış, adeta müze ya da mağbet işlevi görmeye başlamıştır. Pek çok kişi Hermes'in beş bin dolarlık Birkin çantasını satın

alamayabilir, ama herkes ona yakından bakmak, sırrını çözmek ister. Hermes artık bir mağaza değil, bir 'çekim merkezi'dir çünkü. Bu bakımdan Prada'nın açılması da sevindirici."

Mabedler şehri İstanbul'da, dindar insanların 'entelektüel olamayacağı'nı da yeri geldiğinde bir güzel açıklayıveren bir yazardan ilginç bir 'mağbet' tanımlaması...

İlginç olduğu kadar, hazin ve düşündürücü.

Hem entelektüellik-ölçer kesimin kelime bilgisini göstermesi açısından, hem 'yabancılaşma' denilen o yaman olgunun hazin bir göstergesi olmak hasebiyle...

"Bir yerde çok fazla sayıda polis varsa, orada özgürlük yoktur. Bir yerde çok sayıda asker varsa, orada barış yoktur. Bir yerde çok fazla hukukçu varsa, orada adalet yoktur."

—Çinli yazar ve editör Lyn Yutang (1895-1976), doğru bir iz sürüyor...

AHMAD JAMAL

"Yaratıcı ihtiyaçlarımızı karşılar; hırslarımızı değil!"

Bu sözler, caz müziğinin en önemli piyanistlerinden biri olarak bilinen Ahmad Jamal'e ait. Temmuz ayında, 13. İstanbul Caz Festivali vesilesiyle ülkemize gelen Jamal, 6 Temmuz tarihli *Zaman*'da, bir arkadaşına atıfla böyle açıklıyordu hayat felsefesini. Ve ekliyordu: "Hırslarınızın peşinden giderseniz, kaybedersiniz. İnsanız, hırslara kapılabiliriz; ama kendimizi disipline etmek zorundayız."

Hemen belirtelim, Ahmad Jamal, 20'li yaşlarında İslâm'ı seçmiş siyahî bir Amerikalı. Fakat, ihtida süreci konusunda da, şu açıklamayı yapıyor:

"Evet, İslâm felsefesini 21 yaşında öğrenmeye başladım. Yalnız şunu lütfen atlamayın: 21 yaşında Müslüman olmadım. Herkes gibi, ben de zaten Müslüman doğdum."

76 yaşındaki Ahmad Jamal'in, "Yoğun programınız içinde ibadetlerinizi yapabiliyor musunuz?" sorusuna verdiği cevap ise, kulaklara küpe

olacak cinsten:

"Elbette, hiç zor değil. İbadet etmek, hayatımı kolaylaştırıyor. Farz ibadetlerim dışında, her gece teheccüd namazına kalkarım. İnsana sorumluluklarını unutturan, tembelliktir. Tembel olursanız, bahane çok. Ama dinimiz zorluk dini değil. Hele siz, İstanbul'da bu kadar caminin arasında hiç bahane aramayın."

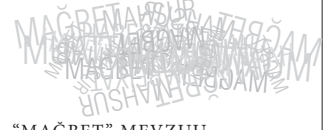
AĞAÇLANDIRMA DEDİĞİN

Orman Bakanlığı'na duyurulur!

İngiltere'nin Cambridgeshire eyaletindeki Monks Wood Milli Parkının yakınlarında, dört hektar büyüklüğünde bir arpa tarlası var. Tarla, en son 1961 yılında sürüldükten sonra, terkedilmiş.

Sonra ne mi olmuş? Sincaplar, kuşlar ve rüzgâr, bu tarlayı mesken edinmiş ve hayranlık uyandırıcı bir 'ağaçlandırma' başarısı ortaya çıkmış.

1988 yılına gelindiğinde, eski arpa tarlası, içinde 12 metre yüksekliğinde 891 meşe, 582 dışbudak ve 1481 değişik türde ağaç barındıran harika bir koru haline gelmiş!

"MAĞBET" MEVZUU

Ah şu dil yâresi!

Gazete köşelerinde o kadar çok Türkçe yanlış yapılıyor ki, *Radikal* yazarı Hakkı Devrim, büyük ölçüde, bu yanlışları gündeme getirmeye borçlu şöhretini. Ama onun uyarıları da kâr etmemiş olmalı ki, yazılar yazar-editör-musahhih zincirinden geçtiği halde, kimi kelimeler ısrarla yanlış yazılıyor. Demek ki, ilgili mevkutelerde yazar da, editörü de, musahhihi de aynı yanlış 'doğru' biliyor.

Herşeyi bilen Hincal Uluç amcasının genç türevi olarak Oray Eğin'in de, editörünün de, musahhihinin de 'mağbet' bildiği 'mâbed' bunlardan biri...

Aynı şekilde, bir 'muattab olmak' almış başını gidiyor: 'Hiç muattab olmadı.' 'Muattab bile kabul etmedi.' Hazretler, hayatlarında birkaç kez olsun 'hutbe' dinlemiş olsalar, 'hatip'lere kulak kabartsalar, habire hakkında yazdıkları 'imam-hatip'in 'hatip'inin nereden geldiğini anlamaya çalışsalar meseleyi çözecekler belki ama, olmuyor işte. Doğrusu, 'muhatap' oysa. Hitap-hatip-hutbe, aynı kökten geliyorlar.

'Cebelleşen' yazarlar, ayrı bir fecaat. 'Cebelleşmek,' olsa olsa, 'dağlaşmak' olur. Ama demek istedikleri şey, 'cedelleşmek.' Hiç mi 'mücadele'nin kökünü merak etmediler, hiç mi 'ilm-i cedel'i görmediler, hiç mi 'düstur-u cidal'den haberdar olmadılar?

'Mahsurlu' yanlışını 'mahzurlu' doğrusuyla düzeltmek için, sanırız Hakkı Devrim az uğraşmadı. 'Harfiyat'ı 'hafriyat'a çevirmek için de, epeyce moloz kaldırmak gerekiyor.

"Dinin siyasetle hiç ilgisi olmaması gerektiğini söyleyenler, dinin ne olduğunu bilmiyorlar demektir."

—'Sivil itaatsizliğin,' 'şiddete başvurmadan siyasî mücadele'nin büyük ismi Mahatma Gandhi konuşuyor.

KAYAHAN

Gerçek dağlar, kumdan tepeler

“Türkiye dağlarını unutmuş, kumdan tepeler yapıyor. Türkiye'nin ilme, bilime vâkıf olmuş kocaman dağ gibi insanları var, ama bir kısım medya ise kumdan tepeler yapıp, kendi üfleyip bitiriyor, kendi avucuyla koyup yükseltiyor.”

Bu sözler, bestekâr ve şarkıcı Kayahan'a ait. 17 Temmuz tarihli *Yeni Asya*'da Hasan Hüseyin Kemal'in sorularını cevaplandırılan Kayahan, dikkate değer başkaca sözler de söylüyor.

İşte onlardan bir demet:

• Genç yaşta iken başarılı olabilmek, diğer insanları geçebilmek adına bir hayattı, ama daha sonra gittide farkına vararak, “Bu dünya onaltı yaşında görüldüğü kadar uzun değildir ve uzun olmadığı kadar da bir başka dünyaya hazırlık veya mezuniyet safhasıdır” yorumunu çıkardım. Bunu, tabii daha sonra görebildim...

• Hayatımda, daha çok iyi şeyler yaparak kendimden bahsettirmeyi istedim. Kötü şeylerin ve insanların önde olduğunu gördüğümde de hiçbir zaman üzülmedim. Çünkü onların benim kadar sevinecek şeyleri olmadığını biliyordum, hâlâ da biliyorum...

• Helâl ve haram meselesi çok önemli. Babam bize haram yedirdi. Bu bizim için en büyük servettir.

• Dinle, yaklaşık otuz senedir ilgileri koparılmış bir nesille karşı karşıyayız. Bu nesil dinin inceliklerini bilmediği, hakkında bilgisi olmadığı için tabii ki konuya çok elyordamıyla yaklaşıyor.

• Şu vahşi yarışın içinde bozulmadığıma şükrediyorum. Yani pek çok insan, sadece para kazanmak için çalıştığı halde, Allah nasip etti, ben onlardan daha zengin oldum. Ben, otuz yedi yaşından sonra para kazanabilen bir insan oldum. Para kazandıkça, birşeyler elde ettikçe onun Allah'a ait olduğunu düşünürsünüz.

• Moda olduğu için ateist olmuş birçok insanın, sağlık problemi olduğunda Allah'ın adını ağzından düşürmediğini çok iyi bilirim. Onlar korktuklarında, sandalları

fırtınaya tutulduğunda Allah'a yalvarıyorlar. İçlerinde var, ama şartlara göre ortaya çıkıyor...

• Bazı insanlar çok uzun süre yaşayabilmek için formüller arar. Bu arkadaşlar, bu dünyayla herşeyin bittiğini düşündükleri için böyle bir çaba içindeler. Bu dünyadan sonra bir dünyanın varlığını düşünen bir insan için, benim tabirimle, mezun olup rahmete ermek hiç de korkutucu olmasa gerek.

• Ben Kur'an'ı, zaten büyükbabamla yıllar öncesinden okuyordum. O okurdu, ben dinlerdim. Arapça'ydı, ama ulvi birşeyler hissedirdim. Dedemin kucağında tesbih çekerdim, Cuma'ya giderdim. Oraya giderken, abdest alırken ve ayrılırken yapılan konuşmalarla doğru beslenirsiniz.

• Şu anda Kur'an okumamızın nedeni, küçük bir kızımız var. Benden çok annesi ona Kur'an okuyor. Ben de zaman zaman bu sohbetlere katılıyorum. Geceleri sekizle dokuz arası, ona anlattığım, bitmeyen bir masalım var. O masal içinde ona hayatta doğru şeyleri, kıssadan hisseleri vermeye çalışıyorum. Bizim için önemli olan iyi ve vicdanlı olabilmektir. Kızımızı Peygamberini, Allah'ı tanıyan Cumhuriyet çocuğu olarak yetiştiriyoruz.

“*Seni besleyen eli ısıramazsın' diye uyaran bir atasözü vardır. Fakat, eğer o el sizin kendi kendinizi beslemenize engel oluyorsa, belki de ısırmalısınız.*”

—Macar psikiyatrist Thomas S. Szasz'ın sözü acıttı ve sert. Ama üzerinde dikkatle durulmayı da hak ediyor.

Reklamcının kutsal görevi nedir?

“Reklamcıyım; evet, kâinatı kirletiyorum... Ben size asla sahip olamayacağınız o güzel şeylerin hayalini kurduran adamım. Hep mavi gökyüzü, daima güzel kadınlar, Photoshop'ta rötuşlanmış kusursuz bir mutluluk. Zar zor biriktirdiğiniz paralarla rüyalarınızın arabasını satın almayı başardığımızda, ben

onu çoktan demode etmiş olacağım. Ben üç model önden gidiyorum ve sizi yenilik bağımlısı yapıyorum.

Salyalarınızı akıtmak... İşte benim kutsal görevim bu. Benim mesleğim kimse mutlu olmanızı istemez. Çünkü mutlu insanlar tüketmezler.”

—Frédéric Beigbeder, apaçık olduğu halde reklâmın sihrine kapılmış gözlerden gizlenen gerçeği ne kadar da yalın bir dille ortaya koyuyor!

PARA SEVGİSİ

Karz-ı hasen, faiz ve ötesi

2 Haziran tarihli bir internet sitesinde, batık bankalarda veya yüksek kâr vaad eden holdinglerde parası batanlarla ilgili bir haberin altında, belki haberdan de daha dikkat çekici bir 'yorum' vardı. Takma isim kullanan yorum sahibi, konuyla ilgili olarak, kendisi dahil birçok insanın başından geçenleri şöyle aktarıyordu:

"Bir tanıdığım, bankadan parasını çekti, acilen paraya ihtiyacı olan bir esnafa verdi. Bu tanıdığım, esnaf dostundan parasını geri aldı. Bankadan faizini

alamayacağım diye parasını çekip ihtiyaç sahiplerine karz-ı hasen olarak vermeyenlerin paralarının bütünü bankada kaldı.

Ben de para yatırdım. Yakın bir akrabam trafik kazası geçirdi. Benden para isteyemedi. Ben teklif ettim. 'Verirsen çok iyi olur' dedi. Holdingteki paramı çektim, ona verdim. Ben kazandım.

Müslümanları aşırı para sevgisi, aşırı mal hırslı bürüdü. Kardeşine, akrabasına 'Para yok' deyip 5 bin mark borç vermeyi çok gören kişilerin holdinglerde 50 bin markı kayboldu. Karz-ı hasen sevabından mahrum kalması da küçümsenecek bir hasaret değil. Belki 50 bin marktan da önemli."

"Bir evde oturulmadığı zaman harabe olduğu gibi, bir kalpte de eğer hüznün yoksa, o kalb harabe demektir."

—Tâbiin döneminin takvasıyla meşhur büyük siması Mâlik b. Dinar, hüznü hayatından koymaya çalışan zamanelere, çağlar ötesinden sesleniyor.

Kurşun adres mi soruyor?

"Yine son günlerin en çok sorulan sorularından biri de şu: 'Niye şehitler hep alt gelir grubu ailelerden çıkıyor?'

Hamit Köse (Dernek Başkanı): Ben bunu Büyükanıt Paşa'ya sordum. Daha o zaman Korgeneral'di. Sanırım yıl 2000'di. Biz kendisini ziyarete gittik. Dedim ki, "Komutanım, biz şehit aileleri olarak öğrenmeyi çok istiyoruz. Bir bürokratin, bir siyasetçinin, bir işadaminin, hatta ve hatta bir generalin şehit düşen oğlu var mı?" Paşa "Yok" dedi. Bunun üzerine ben de: "Peki kurşun adres mi soruyor da, hep fakir fukarayı buluyor?" dediğimde, yeminle söylüyorum, Büyükanıt Paşa mendilini çıkardı, karşımızda hüngür hüngür ağladı."

—12 Eylül 2006 tarihli Vatan'dan, yorumsuz aktarıyoruz...

İKİ HASLET

Şükürün ve sabrın anahtarı

"İki haslet vardır ki, bunlar kimde bulunursa Allah onu şükredici ve sabrediciler arasına kaydeder:

- Dindarlıkta kendisinden üstün olana bakıp, ona uymak;
- Dünyalıkta kendisinden aşağı olana bakıp, Allah'ın kendine vermiş olduğu üstünlüğe hamdetmek.

İşte böyle olan kimseyi Allah şükredici ve sabredici olarak yazar. Kim de diyanette kendinden aşağı olana bakar, dünyalıkta da kendinden üstün olana bakar ve elde edemediğine üzülürse, Allah onu şükredici ve sabredici olarak yazmaz."

— Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm, Abdullah ibn Amr ibnû'l-Âs'ın rivayet ettiği, Tirmizî, Kıyamet 59'da geçen bu hadisiyle, 'şükür'ün ve 'sabr'ın, yânisıra sabrın ve huzurun anahtarını bize veriyor.

ÖVGÜNÜN BÖYLESİ Tapınır gibi...

Önce, eskilerden bir hatıra... Hiç şehir, memleket görmemiş bir çoban, ismini çok duyduğu padişahı şöyle hayal edermiş: İnsan boyunda kocaman bir kazanı var, her gün etli kurufasulye pişirtir, soğanın da yalnız cücüğünü yer!

Sonra, modern zamanlardan bir hatıra... ABD'li bilim adamı Fritz Schaffer'e, bir konferansı sırasında, Stephen Hawking'in "Bu evreni Tanrı'nın yaratmış olabileceğini aklım almıyor" mealindeki sözleri hatırlatılır. Schaffer, şu cevabı verir: "Doğru. Hawking'in kafasındaki ulûhiyet tasavvuru o kadar küçük ve sığ ki, onun tanrısının bu kâinatı yaratması mümkün değil."

Şimdi de, müzik dünyasından, övgülerin de, yergilerin de havalarda

uçtuğu bir söyleşiden notlar. Medyatava sitesinde 15 Ağustos'ta Batur Fatih İlhan'ın kendisiyle söyleştiği müzik yazarı ve eleştirmeni Naim Dilmener, sınır tanımıyor. Yergilerini atladık, işte övgüler:

• Tuğrul Eryılmaz: "Yüce bir kişi."

• Ömer Madra: "Benim 'bir peygamber' kabul ettiğim..."

• Ajda Pekkan: "Ajda Pekkan'a tapıyorum."

Dilmener'in 'tapınma' gerekçesi de ilginç: "Perihan Mağden bir yazısında şöyle demişti: 'Hayatın her anına eşlik edecek bir Ajda Pekkan şarkısı mutlaka vardır...' Sevme, haydi sözcüğü tam söyleyelim, tapınma nedenim tam olarak bu. Hayatım Ajda Pekkan şarkıları eşliğinde aktı gitti. Onu sevmeyip de kimi sevseydim?"

Naim Dilmener'in frenleri, "Size göre müzik nedir?" sorusu karşısında da tutmamış:

"Müzik eşittir hayat! Tastamam bu, hayatın kendisi. Müzik varsa, başka birşey olmasa da olur."

Yakınlarda bir Ajda Pekkan biyografisi yazar Dilmener'in şu cümleleri de dikkat çekici: "Yazmaya başladığımda, 'Allah'ın tek deli koleksiyoncusu'nun ben olduğunu sanırdım. Meğer öyle değilmiş. Bunu görmüş olmak bile benim için büyük kazanç. Şimdi, saatlerce o baskıdan, bu kapaktan, şu şarkıdan konuşabileceğim arkadaşlarım var artık etrafımda. Ne mutlu bana!"

Önümüzde koskoca bir hayat, zihnimizde ahretlik sorular, ama 'peygamber'i ve 'tapılan' ile işte böyle bir hayat...

Dilmener'in öyle özene bezene anlattıkları bizde bir 'boşluk' duygusu bıraktı yalnızca. Bir boşluk ve bir yalnızlık...

Kendisi gibi fanilere böylesine sarılmışlık, böylesi bir taassupla utunmak, başka nasıl olabilir ki?

*"Harâbât ehlini
hor görme Şâkir/
Defineler saklı
viraneler var."*

—Erzurumlu İbrahim Hakkı'dan, oğlu Şâkir kadar, hepimize de bir hikmet ve insanlık dersi...

YİTİK HİKMET

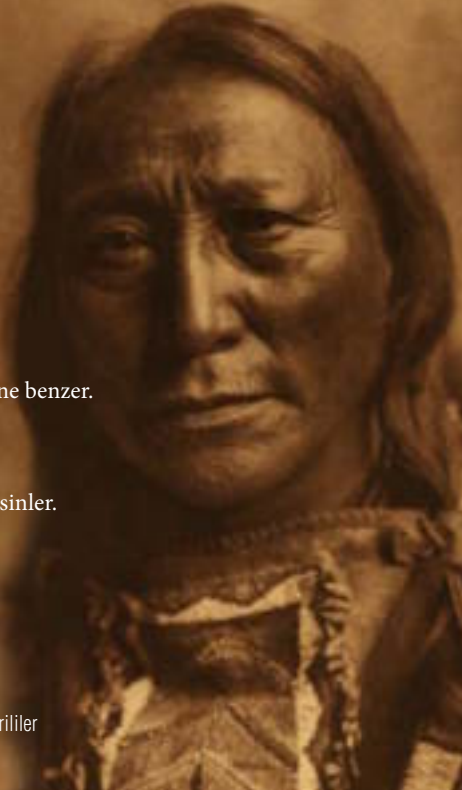
Böyle dua ederdi Sioux!

"Ey Yüce Ruh!
Sen hep vardın,
Ve Senden önce var olan hiçbir şey yoktur.
Senden başka dua edilecek hiç kimse de yok.
Göklerdeki bütün yıldız kavimleri Senindir,
Ve Senindir yeryüzündeki bütün çimenler.
Sen bütün ihtiyaçlardan daha kadimsin,
Ve kadimsin bütün ırdırap ve dualardan.

Ey Yüce Ruh!
Dünya üstündeki bütün canlıların yüzleri birbirine benzer.
Onlar yerin altından çıkıp gelirler.
Kollarında çocuklarıyla birlikte, onları gözet.
Tâ ki rüzgârlarla yüzyüze gelebilsin
Ve sessizlik gününe giden hayırlı yolda yürüyebilsinler.

Ey Yüce Ruh!
Bizi ışıkla doldur.
Bize, anlama gücü ve görececek gözler ver.
Bize şu yumuşak yeryüzünde yaşayan herşeyle
Akraba imiş gibi yürümeyi öğret!"

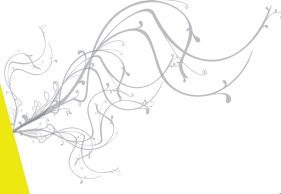
—Sioux kabilesinin bu son derece içten ve derin duası, Kızılderililer hakkındaki yerleşik yargıları, bir kez daha dumura uğrattıyor.

Sûfi,
dindar ve
mistik...

OLAYLARIN DİLİ

**'TASAVUFA İLGI DUYAN'LARIN BİR NETLİĞE TEŞVİK EDİLMESİ GEREKİYOR.
BU İLGİNİZ 'DİNİ' Mİ, YOKSA 'MİSTİK' Mİ?**

TEMMUZ AYI içerisinde, SkyTürk haber kanalında, şair Lale Müldür ile evinde bir söyleşi vardı. 'Yazar yazara' yapılan bu söyleşi, söylenen kişiyi evinde, 'ev hali'yle bize tanıtan farklı bir formattaydı.

Programda, kameralar uzunca bir süre Lale Müldür'ün kitap raflarında dolaştıktan sonra, programcı şöyle bir izlenimini aktardı:

"Muhafız kitaplar ile dinî kitaplar önemli bir yer oluşturuyor kitaplığımızda."

Müldür, bu izlenimi 'tashih' etme ihtiyacı hissetmiş olmalı ki:

"Dinî değil de, mistik diyelim" diye araya girdi.

Oysa kameranın az önce ekrana yansıttığı kitaplar arasında, Faruk Beşer'in *Kadın İlmihali* gibi, 'mistik' diye tanımlanmaya pek müsait olmayan dinî kitaplar da vardı.

Müldür'ün araya girerek yaptığı bu sözümona 'düzeltme,' bu ülkenin bir gerçeğini ele veriyordu aslında. Demek ki, bir şairi evinde 'dinî kitap' bulundurduğu için ayıplamaya dünden hazır olanlar vardı. 'Dinî' olana soğuk bakan bu insanlar için, 'mistik'liğin ise bir değeri vardı.

Bir televizyon söyleşisinin içinden çıkıp gelen bu iki kelime, yine bu ülkede son zamanlarda yükselen bir 'trend'e dair düşündürücü çağrışımlar taşıyordu.

"Nedir bu yükselen trend?" dersiniz, mâlûm, tasavvufun yükselişinden söz ediliyor. Bu, besbelli. Timaş gibi piyasanın en büyük yayınevlerinden biri, "Sûfi Kitap" isimli bir alt-yayınevi durduk yerde kurmadı nitekim. 'Dinî kitap'ların üvey evlat, hatta öcü muamelesi gördüğü bazı büyük kitabevlerinde 'sûfi' kitaplarına gösterilen hoşgörü de dikkat çekici. Ayrıca, 'dinî yayınevi' sınıfına

asla girmeyen Kabcacı, İbn Arabî'den başlayarak, tasavvufî kitaplar yayınına girdi. Özellikle edebiyat ve sanat çevresinden, merkez medyada da kabul görmüş kimi isimler, 'tasavvufa duydukları ilgi'yi sakınmadan söylüyorlar.

Bu durumun, bilhassa tasavvuf çevrelerinde büyük bir memnuniyet uyandırdığını açık. Onların dilinden, tasavvufun 'geçmişte olduğu gibi, bugün de İslâm'a yönelişin en önemli adresi olduğu' türünden çözümler duyuluyor sıklıkla.

Lale Müldür'ün kendisini mecbur hissettiği o 'düzeltme' ise, bizim açımızdan, bu iyimserliğe ket vuruyor doğrusu. "Dinî değil de, mistik diyelim" rezervinden anlıyoruz ki, aynı şeye 'mistik' olursa evet, 'dinî' olursa hayır diyecek birileri. Bu bağlamda, herkesin değilse bile bazılarının tasavvufa gösterdiği ilgi, 'mistik' bir yöneliş yansıtır; 'dinî' bir yöneliş değil.

Bu, iddialı, hatta ağır bir yargı olarak gözükebilir. Ama bu yargıyı yanlışlamanın kolayı var: "Tasavvufa ilgi duyduğunu belirten medyatik veya sosyetik kişilere soralım: "İslâm'a ilgi duyuyor musunuz peki?"

Gerek söylem, gerek yaşayış planında ortada gözükten tablo açık: "Tasavvufa ilgi duyan" niceleri, İslâm'a ilgi duymuyor! Bilakis, namazdan tesettüre, farzlardan sünnetlere, İslâm'ın birçok veçhesine pek de soğuk duruyorlar.

'Yol,' bizce bir çatala gelip dayanmış bulunuyor.

Tam da bu yol ayrımında, 'tasavvufa ilgi duyan'ların bir netliğe teşvik edilmeleri gerekiyor: Bu ilginiz 'dinî' mi, yoksa 'mistik' mi?

Siyasete kadın eli değerse?

OLAYLARIN DİLİ

KÖTÜLÜĞÜN CİNSİYETİ YOKTUR. 'İKTİDAR' HIRSI, NE PAHASINA OLURSA OLSUN KENDİ BORUSUNU ÖTTÜRME SEVDASI ASIL OLUNCA, ERKEK DE, KADIN DA KÖTÜLEŞİR.

KADIN CEMALİ, erkek celâli temsil eder. Bu ikilinin helâl ve meşru dairede bulunduğu aile hayatı ise, ortaklaşa bir 'kema' yolculuğudur.

İslâm'ın, kadın, erkek ve aile üzerine bakışını bu şekilde özetlemek mümkün. Sonra, bu özetin teyidi olarak, nice âyeti ve hadisi birbiri ardınca sıralamak, sonra bu temel üzere yazılmış yüzlerce kitabın listesini vermek de.

Oysa modern zihniyete baktığımızda, 'çatışmacı' bir yaklaşım çıkar karşımıza. Erkeği, özellikle de 'koca' veya 'baba' olarak, kötülükle eşdeğer halde sunar modern zamanlar. Kadın ile erkek arasındaki kadim işbölümünü ise, kadınları baskı altında tutmak üzere tasarlanmış bir 'erkek kumpası' olarak gördüğü için, özellikle bertaraf etmek ister. Kötülük simgesi erkeğin yaptığı her işi, bundan böyle kadın da yapacak; böylece halihazırda 'cehennem'i andıran dünya âdeta bir cennet olacaktır! Zira, otorite ve güç figürü erkeğe karşılık, kadın güzellik ve zerafet demektir. Onun elinin değdiği her yer, güzelleşecektir.

Bütün dünyanın kaçırılan ama hayatta olan iki asker için İsrail'in Lübnan ve Filistin'e karşı giriştiği amansız savaşı esefle izlediği günlerde savaşın içinden çekilip dünyaya yayılan bir kare, bu modern ütopya için de bir 'test' anlamındaydı.

Bu karede ne kan, ne silah, ne yıkılmış bir ev, ne de ölü bir ceset vardı. Bilakis, şık giyimli ve bakımlı iki kadın vardı bu fotoğrafta. Üstelik, İpana'yla mı, Signal'le mi bilmiyoruz ama, her gün fırçaladıkları besbelli dişleri de görünecek derecede, objektife gülümsüyorlardı.

Kimdi bu kadınlar?

ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice ve İsrail Dışişleri Bakanı Tzipi Livni.

Condoleezza Rice, savaşın tam ortasında, 'soruna çözüm bulmak üzere' bölgeye gelmiş, hemcinsi ve İsraili meslektaşısı ile gülümseyerek poz verirken, ortaklaştıkları hususu da açıklamışlardı: Lübnan'ı bombalamaya devam!

Sonrasını biliyorsunuz. Barış, kadın olmaları hasebiyle öldürülen küçük çocukların ve yıkılan evlerin acısını daha iyi hissetmeleri beklenen bu iki ismin inisiyati-fiyle değil, kara hareketinde İsrail'in beklenenin üstünde zayıat vermesiyle gerçekleşti. Attığı bombalarla üçte biri çocuklar olmak üzere 1300 Lübnanlı sivil öldüren İsrail, ummadığı şekilde, 200'e yakın asker zayıatı verdiği için savaş durdu. İsrail'in asker zayıatı bu kadar olmasa, Lübnan'daki çocuk ve sivil ölümleri, 'Hizbullah'ın burnu sürtülünceye kadar' devam edecekti!

Yüzlerce çocuğun, bini aşkın sivilin haksız yere öldürüldüğü arsız bir savaşın ortasında arsızca sırtarak poz veren bu iki kadın dışişleri bakanı, bize 'kötülüğü' erkeklere, özellikle de 'baba/koca'ya hamleden modern anlayışı hatırlattı.

"İktidar bozar, mutlak iktidar mutlak surette bozar" demişti Lord Acton.

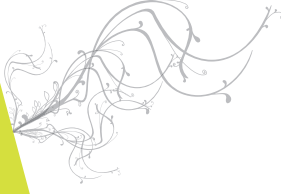
Tablo ortadaydı. Kötülüğün cinsiyeti yoktu. 'İktidar' hırsı, ne pahasına olursa olsun kendi borusunu öttürme sevdası asıl olunca, erkek de, kadın da kötüleşiyordu.

Siyasetin ihtiyacı, 'erkek eli'ne karşı 'kadın eli' değildi kısacası. Siyasetin 'insan eli'ne ihtiyacı vardı...

'Orantısız güç' kullanımı kötü, 'orantılı' iyi mi?

OLAYLARIN DİLİ

İSRAİL, LÜBNAN'DA 'ORANTISIZ GÜÇ KULLANIYOR' DIYE ELEŞTİRİLİYORDU. BU ELEŞTİRİ, 'ORANTILI GÜÇ KULLANILYOR OLSA, BUNA İTİRAZIMIZ YOK' MESAJINI İÇERİYOR...

Modern zamanın topyekün savaş mantığına karşı ortaya koyduğu duruşun Kur'ânî-nebevî-insanî temelleriyle irdelenip vicdanlı dimağlara mal edilemediği bir büyük isimdir Bediüzzaman Said Nursî.

O, "Risale-i Nur'daki şefkat, hakikat ve hak bizi siyasetten men'ediyor" diye yazdığı bir mektubunda, topyekün savaş mantığının mü'minleri yüzyüze bıraktığı bir ikilemden söz eder. Karşıda, bir suçlu yüzünden bir köyü ateşe vermekten çekinmeyen, bir ülke yönetimi ve ordusuyla savaşa tutuştuğunda o ülkeyi herşeyiyle düşman belleyen bir zalimler güruhu vardır. Böyle bir düşmana karşı, mü'min ne yapacaktır?

'Mukabele-i bilmisil,' yani 'orantılı karşı güç kullanımı' düşüncesiyle onların yaptığının aynısını yapsa, o da zalim olacaktır. Çünkü, karşısındaki düşman sivilleri, çocukları, yaşlıları da öldürmekte beis görmüyor olsa bile, o, "Bir günahkârın günahını bir başkası yüklenmez" Kur'ânî hükmü gereğince, masumlara zarar vermemekle yükümlüdür. Topyekün savaşa karşı, topyekün savaşla mukabele edemez. Ederse, ilkelerini ve dininin emirlerini çiğnemiş; ilkesel bir yenilgiye uğramış olur. Yok eğer topyekün savaş yürütene karşı silahlı ile sivil, suçlu ile masumu ayırma hassasiyetiyle hareket ederek savaşırsa, karşısında aynı hassasiyeti göstermeden bombayı indiren bir düşman olduğu için, bilfiil mağlup düşer.

Neticede, ya ilkesel, ya fiili bir mağlubiyet riski vardır. O halde, ya öyle ya da böyle, zararı muhakkak masumlara ilişecek bir silahlı mücadeleden farklı mücadele biçimleri bulunmalıdır.

'Bediüzzaman' ünvanıyla anılan bir İslâm âlimi böylesine hassas bir noktadan meseleye bakarken, İsrail'in

Lübnan'a son saldırısını eleştirirken siyasilerin veya yorumcuların kullandığı ifadeler manidardı.

Hepsi de, ağızbirliği etmişcesine, İsrail'i 'orantısız güç kullanıyor' diye eleştiriyorlardı.

Bu ifade, 'orantılı güç kullanıyor olsa, buna itirazımız yok' mesajını da zımnen içeriyordu esasında.

Oysa, iki tarafın güçleri 'orantılı' da olsa, gücün bu şekilde kullanımını zaten yanlış olan. Savaşan iki taraf, silahsız olanın da malına, kanına ve canına zarar veriyorsa, kullandıkları güç ister orantılı olsun ister orantısız, yapılan zalimliklerdir. 'Mukabele-i bilmisil,' Bediüzzaman'ın açık tarifleriyle, 'kaide-i zalimâne'dir. Masumlara zarar veren bir savaş, tarafların güçleri orantılı diye, 'adil' diye tanımlanamaz.

Zalimliğin tavan yaptığı bir savaş esnasında, 'orantısız güç kullanımı' tukaka edilirken 'orantılı güç'ce cevaz veren yaklaşımlar, işte bu yüzden kulaklarımızı tırmaladı. Vicdanımızı ise hâlâ tırmalıyor.

Brutus ikilemi

OLAYLARIN DİLİ

JULIUS CAESAR PİYESİNDE SHAKESPEARE ŞU MESAJI VERMEKTEDİR: BRUTUS, SEZAR'A KARŞI, DURDUK YERDE 'HAIN' OLMAMIŞTIR. YAPTIĞI YANLIŞTIR, AMA YAŞADIĞI İKILEM DE ANLAŞILIR BİR İKILEMDİR.

ZİHNİMİZDE YERLEŞMİŞ 'kötü adam' imgeleri kağıda dökülecek olsa, Romalı senatör Marcus Junius Brutus herhalde ilk sıralarda yer alır. Onun, kendisini neredeyse bir evlat gibi bağrına basıp koruyan ve kollayan Julius Sezar'a suikast girişiminde yer alması, hele arkadan hançerlemesi, affedilir cinsten bir ahlâkî hata değildir çünkü.

Bununla birlikte, *Encyclopaedia Britannica*'da Brutus maddesine baktığımızda, şaşırtıcı bir bilgi çıkar karşımıza. Maddenin yazarı, Shakespeare'in bu oyununda Brutus'u bir 'kötülük figürü' olarak resmetmediğini; bilakis 'aşırı övgülü bir yaklaşımla' çizdiğini belirtir. Onun Brutus'a söylediği, "Eğer bir dost neden Brutus Sezar'a başkaldırdı diye sorarsa, işte cevabım: Brutus Sezar'ı sevmediğinden değil, Roma'yı daha çok sevdiğinden" gibi sözler, bunun bir delilidir.

Özetle, *Julius Caesar*'da Shakespeare şu mesajı vermektedir: Brutus, Sezar'a karşı, durduk yerde 'hain' olmamıştır. Yaptığı yanlıştır, ama yaşadığı ikilem de anlaşılır bir ikilemdir. Sezar, Roma'da cumhuriyeti yıkmıştır, yerine kendi diktatörlüğünü yerleştirmek üzeredir. Brutus ya Sezar'ın kendisi üzerindeki emeğini düşünüp buna destek olacak yahut en azından seyirci kalacak, veya Romalıları düşünüp karşı çıkacaktır. Sezar, Brutus'u bir ikilemle karşı karşıya bırakmıştır: Ya Roma, ya Sezar. Ya cumhuriyet, ya diktatorya.

Böyle bir ikilemde Brutus, Romalıların özgürlüğü ve cumhuriyetin yeniden kurulması adına Sezar'a karşı çıkma gibi onurlu bir yolu seçmiştir. Brutus, Sezar'a karşı cumhuriyeti tercih etmekte haklıdır. Ama Sezar'ın diktatoryasına karşı çıkma gibi onurlu bir tercihi, 'arkadan

hançerleme' gibi alçakça bir eylemle lekelemiştir.

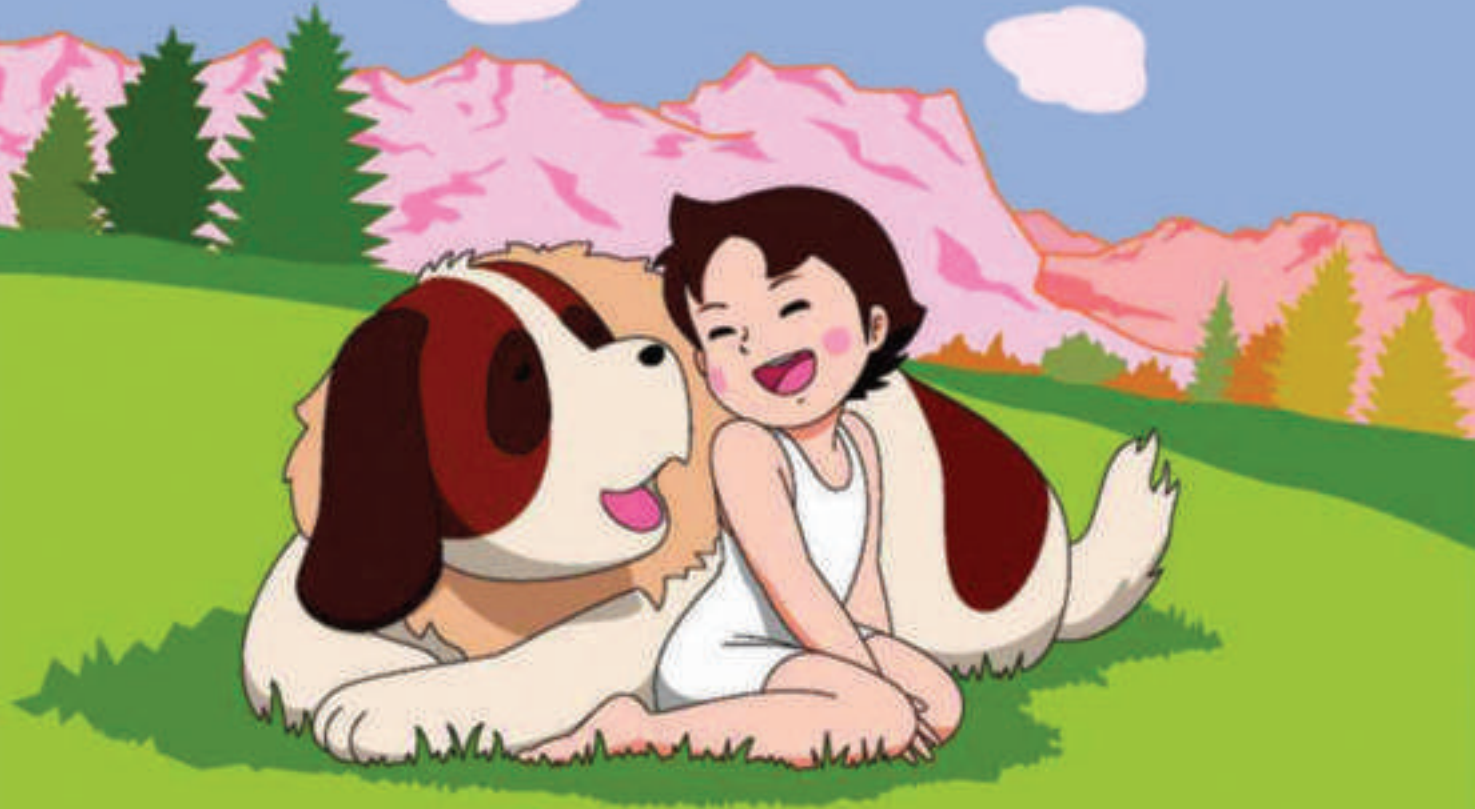
Özetle, Brutus'un bu ihaneti, ahlâkî açıdan savunulamaz ve affedilemez. Ama onun bu ihanetinde, Roma'yla ilgili tercihleri ve hedefleri itibarıyla, Sezar'ın hissesi de unutulmamalıdır.

Madem ki, Shakespeare Brutus'u böyle bir ikilemin içinde resmediyor, kanaatimizce, 'Brutus' imgesi her ihanet durumunda uluorta kullanılmamalıdır. Brutus, sıradan bir hain değildir. Bir ortamda gerçekten bir Brutus varsa, orada Sezar da vardır. Dolayısıyla Sezar'ın olmadığı ortamların da 'diktatorya' ile lekelenmemesi için, görülen her ihanette Brutus'un adı anılmamalıdır.

SEVGİ DOLU KÜÇÜK BİR KIZIN GÖZÜNDEN DÜNYAYA BAKAN EN ÜNLÜ
ÇOCUK ROMANI HEİDİ, BİR 'PSİKOLOJİK HAREKAT' MALZEMESİNE
NASIL DÖNÜŞTÜ?

Evet, Heidi'de 'tahrifat' var!

Bir bardak sud fırtına koparılan ülkeler sıralamasında ilk sırada yer alan Türkiye, Ağustos ayında '100 Temel Eser' konulu bir tartışmaya sahne oldu. Bu sevimsiz tartışmada, sevgi dolu küçük kız Heidi de çok konuşuldu ve 'irtica' iddialarına malzeme yapılmak istendi. Söylenenler doğru muydu? Heidi'ye, Türkçe çevirisinde, asıl metninde olmayan şeyler mi söyleniyordu? Araştırdık ve şunu gördük: Ekleme yok, çıkarma var!

‘Çocuk edebiyatı’ deyince bütün dünyada akla gelen ilk eserlerden biri, *Heidi*’dir. 50’nin üzerinde dünya diline çevrilen *Heidi*, ilk kez yayınlandığı 1880’den bugüne, 50 milyonu aşan bir satış rakamına erişmiştir.

Heidi’nin kazandığı bu büyük başarı, yazarı Johanna Spyri’yi de ‘en ünlü İsviçreli yazar’ haline getirmiştir. Oysa Spyri, kırkıncıdan sonra yazmaya başlamış biridir ve herhalde böylesi bir sonucu kendisi de hayal edememiştir. 1871’de ilk hikâyesi yayınlandığında, 44 yaşındadır Spyri. *Heidi*’nin ilk baskısını ellerine aldığı anda ise, 53’ündedir.

Sevgi dolu küçük bir kızın gözünden dünyaya bakan bu en ünlü çocuk romanı, yaz aylarında, farklı bir tartışmanın odağında buldu kendisini. Doğan Medya Grubu içinde *Radikal* gazetesinin başlattığı, *Milyet* ve *Hürriyet*’in ivme kazandırdığı bir karalama kampanyasında Heidi, Millî Eğitim kademelerine sızmış ‘irticacıların’ ‘psikolojik harekât’ından söz edilirken gündeme geliverdi. Demeleri oydu ki, *Heidi* başta olmak üzere Millî Eğitim Bakanlığının öğrencilere okutulmasını tavsiye ettiği yüz temel eserin çevirilerinde ‘İslâmcılık’ yapılıyordu.

Halbuki, basit bir ansiklopedik araştırma, haydi ona da üşenildi diyelim, internet üzerinden yapılan hızlıca bir tarama, *Heidi*’deki ‘dinsel içerik’in Türkçe çeviri esnasında ‘sonradan eklenmiş’ olmadığını, bilakis *Heidi*’nin aslının böyle olduğunu kolayca gösterebilirdi. Yazarı Johanna Spyri’nin biyografisi, bunu zaten hissettirmekteydi. Spyri, İsviçreli bir papazın torunu, dinî şarkı sözleri ve ilahiler yazan bir annenin kızıydı. Kocasını, hukuk eğitimin yanı sıra, rahiplik eğitimi almış biriydi. Böylesi bir aile ortamında günyüzüne çıkan *Heidi*, Almanca orijinalinde de, Batı dillerindeki çevirilerinde de, apaçık dinî mesajlar içeriyordu.

Dahası, meselâ İngilizce çevirisi ile Türkçe çevirileri karşılaştırıldığında, *Heidi*’nin Türkçede ‘eksiksiz’

bir tercümesinin mevcut olmadığı gerçeğiyle karşılaşılırdınız. Hangi dinî/siyasî eğilime mensup çevirmen yahut yayınevi tarafından çevrilip yayınlanmış olursa olsun, Türkçedeki *Heidi* çevirilerinde, Almanca orijinaline göre bir ‘dinsel içerik’ ilavesi değil, tam aksine bir ‘eksiltme’ söz konusuydu.

Heidi’nin İngilizce tam çevirisini esas alarak yaptığımız bir karşılaştırma, Türkçedeki en hacimli *Heidi* çevirisinde dahi, *Heidi*’nin gerçekte içerdiği ‘dinî’ mesajların nasıl ‘eksiltildiğini’ ve hatta ‘çıkarıldığını’ rahatlıkla gösteriyordu.

TÜRKÇE’DE OLMAYANLAR

Claraların büyükannesi Bayan Sesemann, *Heidi* romanında, en güçlü figür olarak karşımıza çıkar. Bayan Sesemann ile Heidi arasında geçen ve sevgi dolu yetim Heidi’nin içine attığı hüznü dağıtan; daha da ötesi Heidi’nin gençliğinde yaptığı bir yanlışla kilitlenip kalarak kendisine, hayata, herşeye küsen dedesi Alm’in (Alp Dede) kendisiyle, hayatla ve Rabbiyle barışmasına vesile olan iki diyalog ise, bu güzeller güzeli romanın noktası niteliğindedir.

Bu diyalogların ilki, 10. Bölüm’de geçer ve Epsilon Yayınevi’nin 184 sayfalık *Heidi* çevirisinde şu şekilde yer alır:

“Beni dinle” dedi Bayan Sesemann, “kimseye anlatamadığımız bir derdimiz olduğunda, Tanrı’ya bize yardım etmesi için dua ederiz. Anlıyor musun? Tanrı’ya her gece dua ediyorsun, değil mi?”

“Hayır” dedi Heidi. “Ben hiç etmiyorum.”

“Kimse sana nasıl dua edeceğini öğretmedi mi Heidi?”

“Çok uzun zaman önce büyükannenle dua ederdik, ama unuttum.”

“Oysa dertlerimizi Tanrı’ya anlatmak bizi çok rahatlatır. Tanrı bize yardım eder.”

Heidi’nin gözleri parladı. “Ona herşeyi anlatabilir miyim?”

“Evet, herşeyi anlatabilirsin.”

“Şimdi gidebilir miyim?”

“Tabii” dedi büyükanne.

Heidi hemen odasına koştu, taburesine oturdu ve ellerini kavuşturdu. Tüm dertlerini anlattı ve Tanrı’ya evine, büyükbabasına gitmesine yardım etmesi için yalvardı.

Bu diyalog, vaktiyle *Yeni Yüzyıl* gazetesinin ‘ücretsiz’ dağıttığı çeviri dahil, başka birçok çeviride daha da kısaltılmış haldedir. Halbuki, bu diyalogun ‘eksiksiz’ çevirisinin şöyle olması gerekmektedir:

“Sevgili çocuğum” dedi Bayan Sesemann, “yapacağın şeyi sana söyleyeyim: Başımız büyük belada olduğunda ve hiç kimseye bunu söyleyemediğimizde, Allah’a yönelmeli ve bize yardım etmesi için O’na dua etmeliyiz. Çünkü ancak O’nun gücü altından kalkamadığımız herşeyden bizi kurtarmaya yeter. Anlıyorsun, değil mi? Her gece gökteki sevgili Rabbimize dileklerini söylüyor, senin için yapmış olduğu herşeyden dolayı O’na teşekkür ediyorsun, seni bütün kötülüklerden koruması için de O’na dua ediyorsun, değil mi?”

“Hayır” dedi Heidi. “Ben hiç etmiyorum.”

“Kimse sana nasıl dua edeceğini öğretmedi mi Heidi? Duanın ne anlama geldiğini de mi bilmiyorsun?”

“Büyükannenle birlikte dua ederdik. Ama bu çok uzun zaman önceydi. Hepsinin unuttum.”

“Bu kadar mutsuz olmanın sebebi bu Heidi, çünkü sana yardım edebilecek birini tanıımıyorsun. Kalbimiz ızdıraplarımızın yüküyle ağırlaştığında, istediğimiz an Allah’a yönelip ona herşeyi anlatmak ve başka hiç kimsenin yapamayacağı yardımı yapması için O’na dua etmek insanı nasıl rahatlatır, bir düşünsene! O bize yardım etmeye kâdirdir ve bizi yeniden mutlu kılacak herşeyi bize vermeye O’nun gücü yeter.”

Heidi’nin gözleri parladı. “O’na herşeyi, herşeyi anlatabilir miyim?”

“Evet, herşeyi Heidi, herşeyi.”

Heidi, büyükannenin şefkatle elleri arasında tutuyor olduğu elini çekti ve hemen:

“Şimdi gidebilir miyim?” diye sordu.

“Tabii” dedi büyükanne.

Heidi derhal odasına koştu, tabure-

sine oturdu ve ellerini kavuşturdu, onu bu kadar derthli ve mutsuz kılan herşeyi Allah'a anlattı, kendisine yardım etmesi ve evine, büyükbabasına gitmesine imkân vermesi için O'na yalvardı.

İkinci diyalog ise, kitabın bir sonraki bölümünde yer almaktadır. Yine dua konusundadır, son derece derin bir 'teolojik' içeriği vardır. Yine Heidi ile Bayan Sesemann arasında geçen bu diyalog, en hacimli Türkçe çeviride şöyle yer almaktadır:

"Sevgili küçüğüm, söyle bana neden mutlu değilsin?" diye sordu. "Hâlâ aynı problem mi?"

Heidi, evet dercesine başını salladı.

"Bunu Tanrı'ya anlattın mı?"

"Evet."

"İşlerin yoluna girmesi ve yeniden mutlu olman için Tanrı'ya dua ediyor musun?"

"Hayır, artık etmiyorum."

"Bunu duyduğuma üzıldüm. Neden dua etmeyi bıraktın?"

"Hiçyararı olmuyor" dedi Heidi. "Tanrı beni duymadı. Aslında Frankfurt'taki bütün insanlar bazı şeyler için aynı anda dua ederlerse, Allah herkesi duymaz. Eminim beni de duymadı."

"Neden bu kadar eminsin?"

"Uzun süre her gün aynı şey için dua ettim, fakat hiçbir şey olmadı."

"Yanılıyorsun Heidi. Tanrı, bizim sevgili babamız, bizim için neyin iyi olduğunu bilir. Bizim için iyi olmayan birşeyi O'ndan istersek, bunu bize vermeyecektir. Fakat eğer biz Tanrı'ya

güvenip dualarımıza devam edersek, o bizim için daha iyi olacak birşeyler bulacaktır. O her an herkesi duyar. Tanrı seni her zaman izler, bundan hiç şüphelen olmasın. Dua etmeyi bırakman, bu, senin Tanrı'ya gerçekten inanmadığını gösterir. Sonra işler yolunda gitmez ve sen sana gerçekten yardım edebilecek birine sırtını çevirmiş olursun. Bunun olmasını ister misin? Yoksa, bir an önce Tanrı'nın seni bağışlamasını ve sana yardım etmesi için dua etmek mi istersin?"

Heidi yaşlı kadını dikkatle dinledi. Büyükanneye çok güveniyor, onun söylediği herşeyi hatırlamak istiyordu. Ağlamaya başladı.

"Bir an önce gidip Allah'tan beni affetmesini dileyeyeğim."

Heidi'nin yazarı Johanna Spyri, İsviçreli bir papazın torunu, dinsel içerikli şarkı sözleri ve ilahiler yazan bir annenin kızıydı. Kocası, hukuk eğitimin yanı sıra, rahiplik eğitimi almış biriydi. Böylesi bir aile ortamında günyüzüne çıkan Heidi, Almanca orijinalinde de, Batı dillerindeki çevirilerinde de, apaçık dinî mesajlar içeriyordu.

Bu diyalogun "Yanılıyorsun Heidi" diye başlayan en hacimli kısmı, orijinaline göre, hayli 'eksiltilmiş' ve birçok nüanstı mahrum bırakılmış haldedir. Sadece bu kısmın 'eksiksiz' çevirisinin şöyle olması gerekmektedir:

"Yanılıyorsun Heidi. Allah hakkında böyle düşünmemelisin. Allah, bizim sevgili babamız, bizim için neyin hayırlı olduğunu bizden daha iyi bilir. Bizim için hayırlı olmayan birşeyi O'ndan istersek, bunu bize vermez; ama eğer biz Allah'a güvenip dualarımıza devam edersek, o bizim için daha da hayırlısını verir. Demek ki, Allah şimdi hakkında dua ediyor olduğun şeyin tam da şimdi senin

için hayırlı olmadığını düşündü. Ama emin ol ki, O seni işitti, çünkü O aynı anda herkesi işitmeye kâdirdir; çünkü o Allah'tır, senin gibi, benim gibi bir insan değildir. O, istediğin şeye şimdi sahip olmamanın senin için daha hayırlı olduğunu düşündü. O, Kendisine dedi ki: 'Evet, Heidi istediği şeye sahip olacak, ama doğru zaman gelince, ondan önce değil. Çünkü ancak böyle olunca, tam anlamıyla mutlu olabilir. Eğer onun istediği şeyi şimdi yaparsam, sonra bir gün Heidi 'Böyle olmasaymış daha hayırlı olurmuş' diye görür ve o zaman ağlayarak der ki: 'Keşke Allah istediğim şeyi bana vermeseydi! Beklediğim kadar hayırlı değilmiş!'"

Allah seni görüyor; ve senin O'na güvendiğini, her gün O'na dua etmeye devam ettiğini, ve istediğin herşey için O'na yöneldiğini görmek istiyor. Ve Allah, O'na dua edenler arasında bildiği birinin sesini artık işitmediğinde, ne kadar da akılsızca bir iş yaptığını öğretilsin diye, O'nu kendi haline bırakır. Sonra işler yolunda gitmez ve sen 'Allahım, kurtar beni! Çünkü Senden başka bana yardım edecek başka hiç kimse yok' diye bağırılmaya başlarsın. O zaman Allah der ki: 'Neden bana sırtını döndün? Sen yolu terkettiğin için, ben de sana yardım etmem.'

Hem sen, O senden Kendisine karşı daha nezaketli olmanı istediğinde, Allah'ı üzme istemezsin, değil mi Heidi? O halde, duayı bırakmamalı ve O'ndan seni affetmesini istemelisin. Dua etmeye ve O'na güvenmeye devam etmelisin. O'nun senin için doğru ve mutluluk verici herşeyi yapacağından emin olduktan sonradır ki, sen mutlu ve neşeli olursun."

Heidi yaşlı kadını dikkatle dinledi. Büyükanneye çok güveniyor, onun söylediği herşeyi aklında tutmak istiyordu. Pişmanlık içinde:

"Bir an önce gidip, Allah'tan beni affetmesini dileyeyeğim ve bir daha asla O'nu unutmayacağım" diye cevap verdi.

ATLANAN İNCELİKLER, YİTİRİLEN NÜANSLAR

Romanın 14. bölümünde, Heidi, Bayan Sesemann'ın 'dua' konusunda söylediklerini hatırlar. Alp dağla-

rına, köyüne dönmüştür, dedesiyle beraberdir ve aralarında, en hacimli Türkçe çeviride şu şekilde yer alan bir diyalog geçmektedir:

“Eğer Tanrı dualarımı kabul edip benim hemen eve dönmeme izin verseydi, bunların hiçbiri olmayacaktı. Nineye biriktirdiğim birkaç ekmeği getirebilirdim, fakat bunlar çok çabuk biterdi ve okumayı da öğrenemezdim. Tanrı her şeyin en iyisini bilir ve Clara'nın büyükannesinin söylediği gibi, her şeyi çok iyi ayarlar. Büyükannenin sözlerinden sonra sürekli dua etmeye başladım. Eğer isteklerim hemen gerçekleşmezse, biliyorum ki, bunun nedeni Tanrı'nın benim için en iyi olanı planlamasıdır—Frankfurt'ta olduğu gibi. Biz her gün dua edeceğiz, değil mi büyükbaba? Bir daha Tanrı'yı unutmayacağız. O da bizi unutmayacak.”

“Biri Tanrıyı unutursa ne olur?” diye sordu yaşlı adam yavaşça.

“Çok kötü olur” dedi Heidi. “Çünkü sonra Tanrı onu kendi haline bırakır ve her şey kötü gitmeye başlayınca onun için üzülen kimse olmaz. Sadece, ‘Sen Tanrı için hiçbir şey yapmadın, şimdi Tanrı da seninle ilgilenmiyor’ derler.”

“Bu doğru, Heidi. Bunu nasıl anladın?”

“Her şeyi büyükanne açıkladı.”

Yaşlı adam sessizce yürüdü. Bir süre sonra, kendi kendine, “Eğer Tanrı birini terkederse, bu onun sonudur. Geri dönüşü yoktur” diye mırıldandı.

Heidi'nin dedesinin iç dünyasındaki düşümleri çözmesini sağlayan bu diyalogun eksiksiz, vurguları kaybedilmemiş, nüansları korunmuş çevirisi ise şöyle olmalıdır:

“Eğer Allah dualarımı kabul edip benim hemen eve dönmeme izin verseydi, her şey farklı olacaktı. Biriktirdiğim birkaç ekmeği nineye getirebilirdim sadece, okumayı da öğrenemezdim. Oysa okumam onu öylesine rahatlatıyor ki! Fakat Allah hepsini benim ‘Böyle olması lazım’ diye bildiğimden çok daha iyi şekilde ayarladı ve her şey tıpkı büyükannenin olacağını söylediği şekilde gerçekleşti. Dualarımın hemen gerçekleşmesine Allah izin vermediği için o kadar mutluyum ki! Ve şimdi Allah'a

hep büyükannenin söylediği şekilde dua edeceğim, daima O'na şükredeceğim, ve O kendisinden istediğim şeyi yapmadığında, kendi kendime şöyle düşüneceğim: ‘Bu tıpkı Frankfurt'ta olduğu gibi bir durum. Allahım, eminin işler düşündüğümünden daha da iyi gidiyor.’ O yüzden, biz her gün dua edeceğiz, değil mi büyükbaba? Bir daha Allah'ı asla unutmayacağız. O da bizi unutmayacak.”

“Biri Allah'ı unutursa ne olur?” diye usulca sordu yaşlı adam.

“Her şey kötüye gider” dedi Heidi. “Çünkü sonra Allah onu kendi haline bırakır ve her şey kötü gitmeye başlayınca onun için üzülen kimse olmaz. Sadece, ‘Sen Allah'tan uzaklaştın, şimdi de sana yardım etmeye kâdir olan Allah seni

Dinî içeriği eksiltilmiş Heidi çevirileri yahut dinî içeğinden neredeyse tamamen arındırılmış Heidi çizgi romanları ve çizgi filmleri ile büyüyenler için, şaşırtıcı bir durum gerçekten. Dedikleri gibi, Heidi'de ‘tahrifat’ var. Ama dediklerinin aksine, ‘ekleme’ değil, ‘eksiltme’ suretinde...

kendinle başbaşa bıraktı’ derler.”

“Bu doğru, Heidi. Bunu nasıl anladın?”

“Her şeyi büyükanne açıkladı.”

Yaşlı adam sessizce yürüdü. Bir süre sonra, kendi kendisine, “Eğer Allah birini terkederse, bu onun sonudur. Geri dönüşü yoktur. Allah'ın unuttuğu kişi, ebediyen unutulur” diye mırıldandı.

Bu diyalogda yer alan “Biriktirdiğim birkaç ekmeği nineye getirebilirdim sadece, okumayı da öğrenemezdim. Oysa okumam onu öylesine rahatlatıyor ki!” ifadesinin açılımı ise, önceki sayfalardadır. Heidi, biraz daha Frankfurt'ta kalıp okumayı da öğrendiğinde, Hz. İsa'nın anlattığı meseller ve ilahiler içeren kitaplar

da okumuştur. Okuduğu mesel kitabında yer alan “Serkeş evlat ve baba” meselinde Alm dedenin düşümlendiği noktayı kavrar Heidi (ki bu meseli tarafımızdan yayına hazırlanan *Evvel Zaman Meselleri*'nde bulabilirsiniz). Johanna Spyri'nin annesinin yazdığı ilahileri içeriyor olduğunu tahmin ettiğimiz ilahi kitabından Heidi'nin Peter'in gözleri görmeyen ninesine okuduğu ilahilerden, orijinal metinde uzunca yer verilen ama Türkçede es geçilen bir ilahi, özellikle dikkat çekicidir. Sabah vakti güneşin doğuşunu tasvir ile başlayan bu ilahi, böylece Allah'ın sanatının her yerde ortaya çıkışını, bütün övgülerin O'na ait olduğunu, her şeyi O'nun kudret ve rahmetinin doldurduğunu, şartlar ne olursa olsun mü'min için işlerin sonunun hayra varacağını söylemektedir. İlahinin yine Türkçe çeviriye alınmamış nakarat kısmı ise şu mesajı vermektedir: Şu mübarek yeryüzü bahçesinde mü'minin payına düşen neşedir. Ama rahat ve felah, fırtınadan sonra gelir. O yüzden insana düşen, huzur içinde beklemek ve şunu bilmektir: Allah'ın takdir ettiği zaman, en iyisidir!

Şaşırdınız, değil mi?

Dinî içeriği eksiltilmiş Heidi çevirileri yahut dinî içeğinden neredeyse tamamen arındırılmış Heidi çizgi romanları ve çizgi filmleri ile büyüyenler için, şaşırtıcı bir durum gerçekten.

Dedikleri gibi, Heidi'de ‘tahrifat’ var.

BİR GERÇEK VAR Kİ, BİZİM KUR'ÂN'DA GÖREMEDİKLERİMİZİ, BAŞKALARI GÖRÜYOR; YA DA, BAŞKALARININ GÖRDÜKLERİNİ BİZ GÖREMİYORUZ. HER AKLA AYRI HİTAP, HER RUHA FARKLI ETKİ EDİYOR KUR'ÂN.

Nasıl müslüman oluyorlar?

“İnsanların nefesleri sayısınca, Allah'a giden yollar vardır” diye bir söz vardır. Uzun yıllar Amerika'da yaşayan İsmail Turgut'un ihtida gözlemleri, bu sözü doğruluyor. Aşağıdaki yazıda, öyle ihtida sebepleri var ki, insanın kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi diyesi geliyor.

»İSMAİL TURGUT

BİR GÜN, internette www.islamicity.com'un mesaj tahtasında gezinirken, ilginç bir mesaj gördüm. Mesajda şöyle yazıyordu:

“Geçen hafta şehadet getirerek Müslüman oldum! 1995'te lise 2'deyken, sınıfımıza gelen başörtülü bir hanım iki saat İslâm'ı anlattı. Müslümanların, Allah'ın oğlu olduğunu reddetmekle birlikte Hz. İsa'yı beş büyük peygamberden biri olarak kabul ettiklerini öğrenince, İslâm bayağı ilgimi çekti. Hep, Allah'ın bir olduğuna inanmıştım. Kendi kendime, 'Ben bu dine bir gün bir göz atarım' dedim. Yalnız, 'o gün'ün gelmesi tam beş-altı sene aldı.

Bu kadını can kulağı ile dinleme-

me rağmen, birkaç gün sonra tekrar içki-sigara günlerime döndüm.

Derken en iyi arkadaşımın lise öğrencisi olan küçük kardeşi, çalıştığı yerdeki bir Müslümanın aracılığıyla İslâm'ı tanıdı ve sonra da Müslüman oldu. Bizi doğru yola çağırmadı değil. Ama bizim kulaklarımız tıkalıydı.

Sonra ben ve en iyi iki arkadaşım, yokuş aşağı yuvarlandık. Arkadaşım hapse girdi ve orada İslâm'ı seçti. İki yıl boyunca bize İslâm'ı anlattıysa da, dinlememek için elimden geleni yapıyordum.

Bu en iyi iki arkadaşımdan öbürü de üç hafta önce Müslüman olunca, sonunda ben de bir Kur'ân bulup okumaya karar verdim. Fâtiha sûresini bitirdim. Bakara sûresinden biraz okumuştum ki daha fazla da-

yanamadım; kitabı hıçkırıklar içinde kapadım ve 'İşte benim dinim bu!' diye haykırdım...”

Mesajında e-mail adresi vardı Tapiwa'nın. Nerededir, hangi ülkededir bilmeden, hemen bir tebrik mesajı gönderdim. Henüz yeni Müslüman olduğu için soruları ve ihtiyaçları varsa, çekinmeden bana bildirebileceğini belirttim. Gelen cevapta, Amerika'nın Massachusetts eyaletinde yaşadığını belirtmiş ki, bizim bulunduğumuz yerin bir saat doğusundaydı. Bir hafta sonra Tapiwa'nın bulunduğu şehirdeki bir mescitte buluştuk.

Gittiğimizde bizi bir sürpriz bekliyordu. Tapiwa bizi kendinden üç hafta sonra Müslüman olmuş başka bir arkadaşı ile karşıladı: Richie. Daha doğrusu, Abdülazim.

Kendisinden on yıl önce teyzesi, sonra da en yakın üç arkadaşının sıra ile Müslüman olmasının ve başörtülü hanımın sohbetinin İslâm'a giden yolda Tapiwa'ya katkısı olduğu şüphesiz. Fakat dikkat çekici olan şu ki, Tapiwa Kur'an ile başbaşa kalınca Müslüman oluyor.

Bakara sûresinin hemen başında Tapiwa'yı ağlatarak hidayetine vesile olacak unsur nedir, doğrusu ben anlamış değilim. Bir gerçek var ki, bizim Kur'an'da göremediklerimizi, başkaları görüyor; ya da, başkalarının gördüklerini biz göremiyoruz. Her akla ayrı hitap, her ruha farklı etki ediyor Kur'an.

TEBBET'TEKİ SİR

Bir papaz tüm Kur'an'ı okuyor ve ancak Leheb sûresine ulaştıktan sonra Kur'an'ın bir mucize olduğuna inanıyor ve şehadet getiriyor.

"Ebu Leheb'in elleri kurusun! Kurudu da. Malı ve kazandıkları ona bir fayda vermedi. Alevli bir ateşcek girecek. Odun yüklenmiş karısı da, boynunda hurma lifinden bükülmüş bir ip olduğu halde."

Papaz diyor ki:

"—Ebu Leheb, cehenneme gireceğini haber veren bu sûrenin inişinden sekiz sene sonra öldü. Bu süre içinde, yalancıkandan bile olsa tek bir defa 'Müslüman oldum' demesi, Kur'an'ı yalancı çıkarmasına pekâlâ yeterdi. Ne oldu, ne de 'oldum' dedi. Cehennem dibine gitti. Kur'an mu'cizeliğini gösterdi."

Bu süreye böyle bakmak hangimizin aklına gelirdi?

"MUHAMMED DENİZCİ MİYDİ?"

Gayrimüslim bir denizci, okuması için kendisine Kur'an veren Müslüman arkadaşına, Kur'an'ı okuduktan sonra soruyor.

"—Muhammed denizci miydi?"

"—Denizci mi? Muhammed aleyhissalâtu vessalam çölde doğdu, çölde yaşadı, çölde öldü!"

Bu cevap denizcinin oracıkta Müslüman olmasına yetiyor. Şaşkın ve açıklama bekleyen gözlerle bakan Müslüman arkadaşına denizci, Nur

sûresinin 40. âyetini göstererek:

"—Dinle" diyor: "...Engin ve derin bir denizdeki zifiri karanlıklar gibi ki; bir dalganın üzerini başka bir dalga kaplar ve o dalganın üzerini de bir bulut! Birbiri üstünde karanlıklar! İnsan elini çıkarıp uzatsa neredeyse onu da göremeyecek."

Denizci diyor ki:

"—Ben sayısız deniz fırtınaları içinde bulundum. Bizzat yaşamadıkça, ömrü çölde geçmiş birinin bu fırtınaları tarif etmesi mümkün değil. Kur'an, olsa olsa o fırtınaları koparan Yaratıcının kelâmıdır."

Bu ilişkiyi hangimiz kurabiliriz? Üstelik, kâfirlerin içine düştüğü manevî karanlıkları tanımlayan bir bahis içinde!

MİRASTAKİ PAYDAN HİDAYETE

Bir başkası, Kur'an'da 'erkeğe iki, kadına bir pay' veren miras âyetini (bkz. Nisâ sûresi, 4:176) okuyunca Müslüman oluyor.

Seküler dünyanın en çok tenkid ettiği bir âyetle bir Batılının İslâm'a girmesini hele, hiç aklıma sığıştıramamıştım. Bediüzzaman Hazretlerinin halen hayattaki talebelerinden Mehmet Fırınacı Bey, Risale-i Nur'u İngilizce'ye tercüme eden İngiliz asıllı eşi Şükran Vahide Hanım'la Amerika'ya ziyaretlerinde bu garip vak'ayı kendisine naklettiğimde, dedi ki:

"—Kardeşim, gülme. Ben Şükran Hanım'dan duydum. İngiliz soylu ailelerinde anne-baba öldü mü, malvarlığı bölünmesin diye tüm miras evin en büyük erkek çocuğunda kalır. Diğerleri birşey alamazlar. Gelenekte kendisine hiç hak tanınmayan biri için, kız olsun-erkek olsun, tam olsun-yarım olsun bir hisse düşüğünü bilmek ne kadar ferahlatıcı!"

Miras taksiminde Kur'an'ın böyle bir tedbire müracaat etmesinin hikmetini merak edenler ise, aradıkları cevabı Risale-i Nur'da, "Onbirinci Mektub"da bulabilirler.

ATLARIN DİLİYLE

Tanıştıklarım içinde, Jerald Dirks'in İslâm'a girme vesilesi bel-

ki de en ilginç olanı. Bu zât meşhur Harvard Üniversitesi'nden İlahiyat master'ına sahip. Kilise hiyerarşisinde de dekanlık makamına kadar yükselmiş. Arap atlarına olan hayranlığından dolayı, evinin boy boy at posterleri ve atlarla ilgili cilt cilt kitaplarla dolu olduğunu söylemişti. Hatta küheylanlar hakkında yüzelliyi aşkın makale yazmış. Arap atları onu kitaplarda önce Arap kültürüne, Arap kültüründen de Arap dinine koşturmuşlar. Jerald da, en nihayeti on küsur yıl önce soluğu İslâm'da almış.

Jerald Dirks, şimdi Kansas eyaletinin beş bin nüfuslu bir kasabasında yaşayan iki Müslümandan biri. Diğeri de, eşi Debra. Geçimini İslâm hakkında yazdığı kitaplarla sağlıyor. İslâm ve Hıristiyanlığı karşılaştırdığı *The Cross and the Crescent*, Yahudi-Hıristiyan geleneğinden gelenlere hitaben İslâm'ı tanıttığı *Understanding Islam* ve Hz. İbrahim'i anlattığı *Abraham, the Friend of God*, İslâm'la ilgilenenlere benim de en çok dağıttığım kitaplar arasında.

Cenab-ı Hakk diledi mi atın diliyle de hidayet ediyor.

DALGA GEÇEYİM DERKEN

"Dar sokakta gezinirken, tam tepemde patlak veren bir insan sesiyle irkildim. Baktım, yüksekçe bir yerde, biri kulakları sağır edercesine bağıyor. Bu bağırtıya ezan diyorlarmış. Müslümanları namaza davet için okunmuş(!)..."

Bir Batılının seyahat hatıralarını anlattığı kitabındaki bu alaycı mısraları okuyan Michael, ezanın ve namazın nasıl birşey olduğuna merak salarak başladığı araştırmasının sonunda, Abdülmâlik oluyor. Abdülmâlik, yazının en başında ihtida öyküsünü kendi dilinden aktardığım Tapiwa'nın, ondan beş yıl önce Müslüman olan arkadaş.

Şimdi bu Batılı yazar bilseydi ki İslâm'ı hafife aldığı cümleleri, maksadının tam aksine, bir gün, bir yerde birinin hidayetini vesile olacak, hiç bu kitabı yazar mıydı?

Hz. Peygamber'in 'Ayın yarılması' mucizesi, madde âleminde gözlerin gördüğü en büyük mucizedir. Ama bu en büyük mucizeye rağmen azabın hâlâ gelmemiş olması, ondan da büyük bir mucizenin devam ediyor olmasından dolayıdır.

Ay yarıldı!
Neden?

Ayın yarılması, Hz. Peygamberin madde âleminde onlara gösterdiği en büyük mucizedir. Ama bu mucize bile duruşlarını değiştirmedeği halde, münkirlerin üzerlerine azap gelmiş değildir. Benzerleri hep helâk olduğu halde, Kureyş helâk edilmemiştir. Neden?

METİN KARABAŞOĞLU
SALİH ÖZAYTÜRK

Her sûrenin, deyim yerindeyse, bir ruhu vardır. Her Kur'ân sûresi, insanın iç dünyasında farklı bir 'ruh halî'ne karşılık gelir. Meselâ, Vâkıa'yı okurken haşmeti, Mülk'ü okurken azameti hisseder insan. Fecr'de huşu, Fetih'te ümit, Mümtehine'de tedbir hisseder. Yâsin'de zamanın içinde kâinat kadar geniş bir yolculuğa çıkar, Kâf'ta 'o an'a kilitlenir.

Böylece her sûre, aynı temel gerçeği, insanda belli bir duygu durumunu özellikle uyandırır bir üslupta verir. Bütün sûreler aynı temel gerçeği haber vermekle birlikte, her biri onu diğerlerinden ayıran bir özelliğe sahiptir.

54. sûre olan Kamer sûresinin hususiyeti ise, bu sûreyi okuduktan sonra insanın hissettiği sitem ve serzenişdir.

Halbuki bu sûre, daha ilk âyetinden ve verdiği ilk haberdan başlayarak, apaçık bir 'celâl' sûresidir. "İkterabeti's-sâati ve'n-şakka'l-kamer/Kıyamet yaklaştı ve Ay yarıldı" haberiyle başlayan bir sûre, gerçekten, 'celâl' vasfıyla anılmaya lâyık değil midir?

Daha ilk âyetinin ilk cümlesiyle her insanın 'korkulu rüyası' olan müstakbel gerçeği hatırlatan, üstelik onun 'yakınlaştığı'nı haber veren bir sûre; üstelik, Ay'ın yarılması gibi Peygamber aleyhissalâtu vesselâmin henüz gösterdiği bir büyük mucizeyi bu 'yakınlaşma'nın delili olarak sunan bir sûre, elbette bir celâl sûresidir. Bu celâl yüklü sûre, daha ilk âyetinde, Allah'ın arzında kendisini 'misafir' değil 'ev sahibi' ve 'geçici' değil 'kalıcı' gibi görmeye meyyal insan nefisini, hem zaman hem mekân itibarıyla kuşatılmışlığına dikkat çekerek, acziyetiyle yüzleştirmektedir: Ölümlü insan, "Ben ölsem de hayat devam ediyor" kabilinden 'ilelebed payidar' rüyalarla bir nevi sonsuzluk vehmedemeyecektir. İnsan gibi, bu dünyanın da dolmakta olan bir vakti, tükenmekte olan bir eceli vardır. Bu dünyanın dışında ama kâinatın içinde başka dünyalar da yarasına merhem olamaz insanın. İşte başının üstünde her gece gördüğü ay başta olmak üzere, her yerin ve herşeyin varlığının devamı ancak O'nun elindedir. İnsan hem zaman, hem mekân itibarıyla kuşatılmış haldedir. Geniş olduğunu düşündüğü şu hayat, sınırlı ve dardır. Aklını başına devşirme zamanıdır.

Bu şekilde daha ilk âyetiyle nefis ve hevanın 'gardını düşüren' bu celâli sûreyi okuyup tamamladığında insana karşılık gelen duygu durumu, yine de, celâl değil; sitem ve serzeniştir. Çünkü, âyetleri birbiri ardınca okudukça, ilk âyetten itibaren gelen uyarıların gerçekte 'tehdit için' değil, 'tedbir için' olduğunu insan hissetmektedir. Sürenin zahirindeki o şedid celâlin ardında derin bir rahmet saklı gibidir.

Öyle ya, zamanı ve mekânı Kudret Elinde tutan, bir parmak işaretiyle Ay'ı ikiye bölme mucizesini Habibine bahşeden bir Kadîr-i Zülcelâl, emrine asi olanı perçeminden tutup kısıvrak yakalayabilir durumda iken böyle yapmıyorsa; onun yerine, "Saat yaklaştı ve Ay yarıldı" diye haber veriyorsa, bu, O'nun cezalandırmaya her an muktedir olduğu halde cezalandırmak istemeyen bir Celîl-i Zülcemal olduğunun nişanesi değil midir? Celâl ile cemal buluştuğunda ortaya çıkan mesaj, 'tedbir alması için,' insanın 'kıyamet' ile tehdit edilmesidir: Ey kullarım! Emri-me riayet ederseniz sizi ödüllendiririm, ama isyanınızı da karşılıksız bırakmam. O halde, vakit gelmeden aklınızı başınıza devşirin de, azabım size dokunmasın!*

Belagat incisi Kamer sûresi, sonraki âyetleriyle, hem ilk âyette verdiği haberin gerçekliğini ve kaçınılmazlığını insanın zihnine iyice yerleştirir, hem de aklına başına devşirmek için elindeki fırsatı iyi kullanma yönünde onu gayretlendirir. Sürenin devamındaki, geçmiş kavimlerden ve onların başına gelenlerden haber veren âyetler, ilk âyetle verilen haberin 'blöf' olmadığını belgesidir. Geçmiş zamanlarda da nice kavimler gelmiş, ama haktan sapıp azmışlardır. Onlara tekrar yolu bulmaları ve bu dünyadaki varoluşlarını beyhudelikten bir amaca, boşboşnalıktan bir gayeye, abesiyetten bir hikmete irca edebilmeleri için, Kadîr-i Hakîm onlara bu dünyanın ve içinde insanın varoluş amacını bildiren peygamberler göndermiştir. Ama onlar, peygamberin sözündeki hakaniyeti kavrayamamış; ondan, 'doğru söylediği'nin delili olarak, mucizeler istemişlerdir.

Mucizeler ki, Blaise Pascal'ın dediği gibi, 'inanmak'tan ziyade 'ithama yarar.' Mucize zuhur etmemişken, inanmamak için hâlâ bir mazeretten söz edilebilir. Ama mucizeye rağmen inanmamakta direten, 'adam olmazlık' mührünü kendi elleriyle vurur ve 'gidiş bileti'ni kendi eliyle kesmiş olur.

Nitekim, peygamberle gelen mesajın ilâhî özünü kabule asla yanaşmayan geçmiş kavimlerin kendisini peygamber diye lânse etmeye ça-

Kur'an, sadece Kureyşe değil, bütün insanlığa yönelik en büyük mucizedir; ve gerek Kureyşin içinden, gerek bütün insanlığın içerisinde Kur'anın muhatapları çıktığı sürece, yaklaşan kıyamet gelmeyecektir.

* Bkz. Hicr sûresi, âyet: 45-50:

"Takvâ sahipleri, cennetlerde ve pınar başlarındadır. 'Oraya selâmetle ve emniyet içinde girin!'" denilir. Onların gönüllerinden her türlü kını çıkarmışızdır; karşılıklı tahtlarda kardeş kardeş otururlar. Onlara hiçbir meşakkat erişmez; onlar oradan çıkarılacak da değillerdir. Kullarıma haber ver ki, Ben şüphesiz çok bağışlayıcı, çok merhamet ediciyim. Fakat azabım da pek acıklı bir azaptır!"

lışan bir 'sihirbaz'ın yahut 'yalancı'nın blöfü diye gördükleri ilâhî azap, mucizenin zuhurundan sonra, muhakkak gerçekleşmiştir.

İşte Nûh kavmi, işte Âd, işte Semûd. İşte kavm-i Lût ve Firavun kavmi...

“Saat yaklaştı ve Ay yarıldı. Onlar bir mucize görseler yüz çevirir ve ‘Bu kuvvetli bir sihirdir’ derler. Peygamberi yalanlayıp kendi heveslerine uydular. Fakat takdir edilen iş, muhakkak gerçekleşecektir”

diye başlayan sûrenin devamında, peygamber gönderilen bu beş kavmin mucizeye rağmen inat etmesinin müşterek sonucunu hatırlatan Kamer sûresi, Kur'an'ın mübelliği Muhammed-i Arabî aleyhissalâtu vesselamın muhataplarını, yakınlaşan kıyamet henüz gelmeden akıllarını hevalarından kurtarıp başlarına almaya davet etmektedir:

“Onlardan önce, Nuh kavmi de yalanlamıştı. Onlar kulumuz Nuh'u yalanladılar ve ona mecnun deyip tebliğine mani oldular. Nuh: ‘Mağlup düştüm, benim intikamımı al!’ diye Rabbine dua etti. Biz de gök kapılarını açtık, sel gibi su akıttık. Yerden de kaynaklar fışkırttık. Takdir edilen tufan için, ikisinin de suyu birbirine kavuştu. Nuh'u, tahtadan yapılmış bir gemiye bindirdik. Yalanlanmış olan kulumuza bir mükâfat olarak, o gemi nezaretimiz altında akıp gidiyordu. Andolsun, Biz o gemiyi bir ibret olarak bıraktık. Fakat ibret alacak nerede? Nasılmış azabım ve tehdidim?”

“Âd kavmi de peygamberlerini yalanlamıştı. Azabım ve tehdidim nasılmış? Üzerlerine, onlar helâk oluncaya kadar uğursuzluğu devam eden günlerde gürültülü ve dondurucu bir rüzgâr gönderdik. Bir rüzgâr ki, kökünden sökülmüş hurma kütükleri gibi insanları koparıyordu. Nasılmış azabım ve tehdidim?”

Takip eden âyetler, Semûd'un, kavm-i Lût'un ve Firavun kavminin serencâmını, aynı celâl yüklü üslupla haber verir.

Bu kavimlerin haberini birbiri ardınca okudukça, insan bir 'sünnetullah'ı farkeder. Kadîr-i Zülcelâl, peygamberini yalanlayan beş kavme de, gördükleri mucizeye rağmen hâlâ yalanlamalarına karşılık, azabı indirmiştir.

Ama bu kez durum farklı gibidir. Ortada, bu 'sünnetullah'a muvafık gözükmeyen bir hal vardır. Müşrikler, nübüvvet iddiasının doğruluğuna delil olarak Muhammed-i Arabî aleyhissalâtu vesselamdan Ay'ı ikiye bölmesini istemişlerdir. Âlemlerin Rabbinin havl ve kudretiyle bu mucizenin tahakkuku için, ümmî nebî aleyhissalâtu vesselamın şahadet parmağının Ay'a dönük vaziyette bir elif yazması kâfi gelmiştir. Bu, peygamberin madde âleminde onlara gösterdiği en büyük mucizedir. Ama bu mucize bile duruşlarını değiştirmedeği halde, münkirlerin üzerlerine azap gelmiş değildir. Bu mucizeden sonra gelen, azap değil, Kamer sûresidir. Gelen sûre, onları 'yakın bir azap'la değil, 'yakınlaşan kıyamet'le tehdit etmektedir.

Peki neden böyledir? Nuh kavmine, Âd'a, Semûd'a, Lût kavmine ve kavm-i Fir'avn'a en büyük mucizenin izharından sonra gelen azap Kureyşe neden gelmemiştir? Hem, neden Muhammed Mustafa aleyhissalâtu vesselamın muhatapları 'yakın bir azap' yerine, 'yakınlaşan kıyamet' ile tehdit edilmektedir?

Bu sorunun cevabı, Kamer sûresinde dört kez tekrarlanan bir âyette saklı olsa gerektir.

Kıyametin yaklaştığı ve Ayın yarıldığı haberi ile başlayan Kamer sûresi, son tahlilde insanlık için Kur'an'ın merkezi değerini bildirir. Madde âleminde görülecek en büyük mucize görülmüş, Ay yarılmıştır.

“Andolsun, düşünüp öğüt almak için, Kur’ân’ı kolaylaştırdık. Yok mudur düşünüp öğüt alan?”

Sûrede, Nuh kavminin, Âd’ın, Semûd’un, kavm-i Lût’un serencâmı bildirildikten sonra, hep bu âyet tekrar edilmektedir:

“Andolsun, düşünüp öğüt almak için, Kur’ân’ı kolaylaştırdık. Yok mudur düşünüp öğüt alan?”

Bunun tek istisnası, Firavun’un kavmidir. Firavun kavminin tavrı ve buna verilen ilâhî cevap zikredildikten sonra, hemen bu âyet tekrar edilmemekte, söz hazır zamana getirilmekte, Kur’ân’la gelen ilâhî davetin muarızlarına sorular yöneltilmektedir:

“Şimdi sizin kâfirleriniz, onlardan daha mı hayırlıdılar? Yoksa kitaplarda sizin için bir berâet mi var? Yoksa, ‘Biz, gücü yeten bir topluluğuz’ mu diyorlar?”

O topluluk yakında bozulacak ve onlar arkalarını dönüp kaçacaklardır.

Kıyamet ise, onlara vaad edilen asıl saattir ve o saat daha belalı ve daha acıdır.

Şüphesiz, mücrimler bir sapkınlık ve çılgın ateşler içindedirler.

O gün yüzüstü ateşe sürüklendiklerinde, ‘Cehennem dokunmasını tadın!’ denilir.

Biz, herşeyi bir ölçüye göre yarattık. Bizim buyruğumuz, bir anlık bakış gibi, tek bir sözden başka birşey değildir.

Andolsun, Biz sizin benzerlerinizi hep helâk ettik. Yok mudur düşünüp öğüt alan?”

Bu âyetlerden açıkça görüldüğü gibi, Kadîr-i Zülcelâl, Kamer sûresini okurken, aklımıza gelen ‘istisna’ sorusunu sormamızı bizzat murad etmektedir. Benzerleri hep helâk edildiği halde, Muhammed Mustafa aleyhissalâtu vesselamın muhataplarına azap neden gelmemiştir?

Âyetler, birbiri ardısıra, bu soruya farklı veçhelerden cevap getirmektedir.

Bu, Peygamber aleyhissalâtu vesselamı, Kur’ân’ı ve Ay’ın yarılması mucizesini inkâr edenlerin, geçmişte azap edilen kavimlerden ‘daha hayırlı’ olmasından, ilâhî kitaplarda onların ‘tebrîe edilmesi’nden yahut Allah’ın kudreti karşısında başkaldırmaya güçlerinin yetmesinden dolayı değildir. İlgili âyetlerden anlaşıldığı üzere, peygamberlere kulak asmayanlar, azap uyarıları karşısında aymazlığa yeltenirken şu üç vehimden en az birine yaslanmışlardır: (1) Kendilerini, azap onlara asla dokunmayacak derecede, diğer insanlardan ‘hayırlı’ görmektedirler. (2) Kendilerinde bir ‘kutsanmışlık’ ve dolayısıyla ‘dokunulmazlık’ vehmetmektedirler. (3) Çok kuvvetli oldukları vehmine yaslanmakta; başlarına ne gelecek olursa olsun, üstesinden gelebileceklerini düşünmektedirler.

Kureyş’in durumu da budur. Dahası Kureyş, bu noktada, azaba uğramış geçmiş kavimlere kıyasla da bir üstünlük, dokunulmazlık ve kudret vehmi içindedir. Dahası, Kur’ân’ın davetine muhatap olanlar açısından Kureyş’i bir ‘prototip’ olarak düşünürsek, şu veya bu insanlar topluluğunun Kur’ân’la muarazasında, müstakilen veya müştereken, hep bu üç unsur rol oynayacaktır.

Ama ardısıra gelen âyetler, Tufan’a gülüp geçen kavm-i Nuh’un,

Kamer sûresinin ardından gelen Rahmân sûresi de teyid eder ki, kâinatın ontolojik tarihînin merkezinde Kur’ân vardır. Hayatın merkezinde de Kur’ân vardır. Zira Kur’ân iledir ki, insanın yaratılmışlığı anlam kazanmaktadır.

Hûd'u yalanlayan Âd'ın, nâka-i Salih'i öldüren Semûd'un, Lût aleyhisselâmı ciddiye almayan kavm-i Lût'un ve Kızıldeniz'in yarılması gibi bir mucizeyi dahi kendisine yontmaya kalkan Firavun ile tâbilerinin başına gelen azaba karşılık, Muhammed Mustafa aleyhissalâtu vesselâmı mucizeden sonra da yalanladıkları halde başlarına hemencecik birşey gelmenlere, aşama aşama gelecek bir helâketi müjdelemektedir.

Nitekim, Peygamberin etrafında birkaç yüz kişi varken gerçekleşen bu mucizeyi 'sihiridir' diye örtbas etmeye çalışan, âyetlerin tehdidine ise sadece gülüp geçen Kureyş önderleri, çok değil yedi yıl sonra Bedir savaşında, 'yakında' diye verilen ilk haberin gerçekleştiğini görmüşlerdir. Kureyş müşriklerinin sayıca kendilerinden üç kat daha zayıf mü'minlere yenildiği ve Ebu Cehil başta olmak üzere küfrün önderlerinin öldürüldüğü bu savaşın üçüncü ve son gününde Peygamber aleyhissalâtu vesselâmın zırhını giymiş vaziyette çadırından çıkarken okuduğu âyet, Kamer sûresinin "O topluluk yakında bozulacak ve onlar arkalarını dönüp kaçacaklardır" mealindeki 45. âyetidir. Hz. Ömer'in de, o gün yaşananlara atıfla, "Bu âyetin tefsirini o gün öğrendim" dediği bildirilmektedir.

Ama bu, helâketin yalnızca ilk adımıdır. Hakkı yalanlayan, hakkın mübelliğini ve ona intisap edenleri ise alaya alan kişi ve toplulukların 'yakında,' yani daha şu dünya hayatında görecekları helâket, sadece bir başlangıçtır. "Bilakis, kıyamet onlara vaad edilen asıl saattir ve o saat daha belâli ve daha acıdır."

Sonrası ise, sonsuz bir cehennemdir. "O gün, yüzüstü ateşe sürüklendiklerinde, 'Cehennem dokunmasını tadın!' denilir."

Sûre, daha sonra, insanın bu dünyadaki varoluşunun bir hikmete ve amaca dayandığını da bildirir şekilde, herşeyin 'bir hesaba göre' yaratıldığına işaret eder; ve Ay'ın yarılması gibi bir mucizeyi bile aklına sığdıramayanlara, Allah dilediğinde birşeyin olması için bir 'Ol!' emrinin yeterli olduğunu hatırlatır. Sonra da, yine, mucizeye rağmen inkâr eden kavimlerin başına gelene dikkat çeker: "Andolsun, Biz sizin benzerlerinizi hep helâk ettik. Yok mudur düşünüp öğüt alan?"

"Yok mudur düşünüp öğüt alan?"

Bu ifade, sûrede beş kez geçmektedir. Dört kez, "Andolsun, düşünüp öğüt almak için, Kur'an'ı kolaylaştırdık" cümlesinin ardından; ve beşincide, "Andolsun, Biz sizin benzerlerinizi hep helâk ettik" hatırlatmasından sonra.

Sûrede beş kere tekrarlanan bu "Hel min müddekir?/Yok mudur düşünüp öğüt alan?" ifadesi, tekrarlandığı 4+1 yer itibarıyla, helâkın bu kez neden hemen gelmediğinin, neden ertelendiğinin ve neden bu kez kıyamet sûretinde gerçekleşeceğinin de ipucunu içermektedir.

Ay yarılmış, ama Kureyş'in üzerine azap gelmemiştir. Benzerleri hep helâk olduğu halde, Kureyş helâk edilmemiştir.

Neden?

Düşünen kişi, aradaki farka bakıp, bu farkın sebebini zorlanmadan görebilir: Arada Kur'an vardır!

Hız. Peygamber'in 'şakk-ı Kamer' mucizesi, madde âleminde gözlerin gördüğü en büyük mucizedir. Ama bu en büyük mucizeye rağmen azabın hâlâ gelmemiş olması, ondan da büyük bir mucizenin devam ediyor olmasından dolayıdır. 'Ay'ın yarılması' madde âleminde en büyük mucizesi olmakla birlikte, Peygamber aleyhissalâtu vesselâmın en büyük mucizesi o değildir. En büyük mucize, 'ism-i Âzamdan, Arş-ı Âzamdan ve bütün isimlerin mertebe-i âzamından' gelen Kelâm-ı Ezeli olarak Kur'an'dır. Kur'an ki, sadece Kureyş'e değil, bütün insanlığa yöne-

*Kur'an, ezeli ama anlaşılır,
sonsuz derecede derin ama
son derece açık bir hitab-ı
ilâhidir. Rahmânın bütün
ikramları onunla farkedilir.
İnsan Rabbini onun ile
hakkıyla tanır ve bilir.*

lik en büyük mucizedir; ve gerek Kureyş'in içinden, gerek bütün insanlığın içerisinde Kur'an'ın muhatapları çıktığı sürece, yakınlaşan kıyamet gelmeyecektir. Daha doğru bir deyişle, ancak Kur'an yeryüzünde cemaatsiz kaldığı, yeryüzünde artık Kur'an'ın muhatabı kalmadığı zaman kıyamet kopacaktır. Ay da yarıldıktan, madde âleminde görülebilir en büyük mucize görüldükten sonra, kıyametin önünde tek bir engel vardır: Kur'an-ı Hakîm.

“Andolsun, düşünüp öğüt almak için, Kur'an'ı kolaylaştırdık. Yok mudur düşünüp öğüt alan?”

Kamer sûresinin nazil olduğu o vakte, geçmişe ve geleceğe dair celâl yüklü haberler içeren sûrenin insanda uyandırdığı duygunun, böylesine celâl yüklü olduğu halde sitem ve serzeniş olması da, tekrarlanagelen bu âyetle ilgilidir: Kur'ândan sonra, insanın mazereti yoktur. Rab lütfetmiş, tenezzül buyurmuş, düşünüp öğüt alması için insana Kur'an'ı indirmiştir. Sonsuz derecede derin, ama bir o kadar açık konuşan; getirdiği mesajı anlamaya herkesin güç yetirebildiği Kur'an'ı... Kur'ândan sonra, kimsenin 'bilmiyordum, göremedim, aklıma gelmedi, düşünememişim, farkına varamadım' demeye hakkı yoktur.

Verdiği celâl yüklü haberlere rağmen Kamer sûresini okuduğunda insanın sitem ve serzeniş hissetmesi, işte bu sebeptendir: Bir insan Kur'an-ı Mübin'e rağmen inkârda ayak diretiyorsa, Rab daha ne yapsın?

Kamer sûresi, zahirindeki açık celâl ve tehdide karşılık zımındaki rahmet ve cemali de ihsas eden bu sitem ve serzenişle, insanı Rabbine ve O'nun Kelamına karşı sorumluluğunu düşünmeye sevkeder açıkçası.

Kamer sûresinin bu merkezî mesajını kalbine nakşederken, bu kez, iki komşu sûre insanın dikkatini celbeder. 54. sûre olarak Kamer, Necm sûresinin ardından gelmekte, Kamer'i ise sûre-i Rahmân takip etmektedir.

Mirac'ın nihayetini haber veren sûre-i Necm'in ardından Kamer'in gelmesi, Resûlullah aleyhissalâtu vesselâmın Mirac mucizesi ile gök ehline, şakk-ı Kamer mucizesi ile de yer ehline nübüvvetini apaçık gösterdiği dikkate alınır, ** bilhassa anlamlıdır.

Celâl yüklü Kamer'den sonra gelen sûre-i Rahmân ise, bir açıdan Kamer'i tamamlamakta; diğer bir deyişle, sûre-i Kamer'i daha bir derinlikle anlamamızı mümkün kılacak açılımlar sağlamaktadır.

Kamer sûresi, gördüğümüz gibi, son tahlilde insanlık için Kur'an'ın merkezî değerini bildirir. Madde âleminde görülecek en büyük mucize görülmüş, Ay yarılmıştır. İnsanlık ile kıyamet arasında bir perde olarak, artık yalnızca Kur'an vardır.

Peki, bu sürede Rabbimiz tekrar tekrar “Düşünüp öğüt alalım diye Kur'an'ı kolaylaştırdık” mesajını verirken, bize neyi anlatmak istemektedir?

Kamer'de bunun cevabını sezemeyen için, komşu sürede bir anahatar vardır. Sûre-i Rahmân'ın kapısını çalan, Kamer'de mündemice olduğu halde göremediğini görmesini sağlayacak bir büyüteç bulacaktır.

İcaz yüklü tekrarlarla örülü; insanın okumaya da, dinlemeye de, üzerinde düşünmeye de doyamadığı bir sûre olarak Rahmân, tıpkı Kamer gibi, daha ilk âyetiyle insanı sarsar. Kısa mı kısa bir âyettir bu: er-Rahmân.

Sûre, ismini bu kısacık ilk âyetinden almaktadır: er-Rahmân. Bu, bir ism-i ilâhîdir ve yine rahmeti ihsas eden er-Rahîm'den sonra Kur'ânda en çok geçen ikinci ism-i ilâhîdir.

Daha ilk âyetinde Allah'ı 'er-Rahmân' ünvanıyla tavsif ederek baş-

Kur'ândan sonra, insanın mazereti yoktur. Rab lütfetmiş, tenezzül buyurmuş, düşünüp öğüt alması için insana Kur'an'ı indirmiştir. Kur'ândan sonra, kimsenin 'bilmiyordum, göremedim' demeye hakkı yoktur.

** Sözlere isimli eserinin “Otuzbirinci Söz”ünde Mirac'ı, bu risalenin “Zeyl”inde ise Ay'ın yarılması mucizesini ele alan Bediüzzaman Said Nursi'nin bu risalenin son paragrafı, tam da bu noktada, sembolik dille ne kadar zengin ve anlamlı ne kadar da derindir: “Semâ-yı risaletin kamer-i münîr-i olan Hâtem-i Divan-ı Nübüvvet (a.s.m.), nasıl ki mahubiyet derecesine çıkan ubudiyetindeki velâyetin kerâmet-i uzmâsi ve mu'cize-i kübrâsi olan Mirac ile, yani bir cism-i Arzî, semâvatta gezdirmekte semâvatın seknesine ve âlem-i ulvî ehline rûhaniyeti ve mahubiyeti gösterildi ve velâyetini isbat etti. Öyle de: Arza bağlı, semâyâ asılı olan Kameri, bir arzının işaretleriyle iki parça ederek, Arzın seknesine, o arzının Risale-tine öyle bir mu'cize gösterildi ki: Zât-ı Ahmediye aleyhissalâtu vesselâm, Kamerin açılmış iki nurani kanadı gibi; risalet ve velâyet gibi iki nurani kanadıyla, iki ziyadar cenah ile, evc-i kemâlâta uçmuş; tâ Kâb-ı Kavseyne çıkmış. Hem ehl-i semâvat, hem ehl-i Arza, medar-ı fahr olmuştur...”

layan sûre, sonraki bütün âyetleriyle, sanki bu kısacak ilk âyeti şerh ve tefsir etmektedir. Zira sonraki bütün âyetler, er-Rahmânî'r-Rahîm'in sınırsız rahmetinin nişanesi olarak insana sunduğu nimetlerle ilgilidir. Nitekim, sûrenin 78 âyetinden 31'i, teker teker bu nimetleri hatırlattıktan sonra gelen bir tekrar âyetidir: "Öyleyken, Rabbinizin nimetlerini nasıl yalanlarsınız?"

Sûrenin ikinci âyeti de, insanı ziyadesiyle sarsar. Zira, zihnimizin alışık olduğu 'kronoloji'ye uymayan bir sıralama vardır. Sonraki bütün âyetlerin bir bakıma şerhi ve açılımı hükmünde olduğu ilk âyet kadar, ikinci, üçüncü, dördüncü âyetler de sarsıcıdır. Zira ezberi bozmaktadır:

"Rahmân, Kur'ân'ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona beyanı öğretti."

Sûre-i Rahmân'ın en başında Rahmân-ı Rahîm böyle bildirdiği halde, insanın ezberine yazdığı kronoloji böyle değildir. Bizim kronolojimizde önce insan, sonra Kur'ân gelmektedir: Allah insanı yaratmış, sonra Kur'ân'ı indirmiştir. Sûre, bu ezberimizi bozan bir sıralama getirmektedir:

"Rahmân, Kur'ân'ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona beyanı öğretti."

Rahmân-Kur'ân-insan-beyan...

Bu dört anahtar kelime ile, bu kısacak dört âyet, Kamer sûresinin 'nihayeti' açısından dikkat çektiği Kur'ân-insan-kâinat denkliliğine, 'bidayeti' açısından dikkat çekmektedir. Vahiy, Allah indinde, insan için 'sonradan düşünülmüş' birşey değildir. Bilakis, insandan murad, Rabbinin, Kelâmının rehberliğinde yarattığı kâinata nazar edip tanınması ve bu marifetini ubudiyet ile, tesbih, tekbir, hamd ve şükür ile taçlandırmasıdır. İnsan, doğuştan, Kur'ân'a muhatap olabilir bir istidaddadır. Kelamullah'a muhatabiyet, insanın hamurunda vardır. 'Beyan'a atıfla dikkat çekildiği üzere, Kur'ân'ın mânâsı ve hakikati insanda karşılık bulmakta, insanın ve kâinatın yaratılış gayesi de Kur'ân'la açığa çıkmaktadır.

Açıkcası, kâinatın 'ontolojik tarihi'nin merkezinde Kur'ân vardır. Allah, insanı murad ettiği için kâinatı yaratmış; insanı da Kelâmına muhatabiyetle bir 'halife-i arz' olabilir, bütün mahlûkatın varoluşlarıyla ettikleri bütün tesbihat ve tahmidatı onlar namına Rabbine arz edebilir bir istidadda yaratmıştır.

"Rahmân, Kur'ân'ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona beyanı öğretti. Güneş ve ay, bir hesaba göre hareket eder. Otlar ve ağaçlar, secde eder. Göğü Allah yükseltti ve mizanı O koydu. Sakın tartıda haksızlık etmeyiniz. Tartıyı doğru yapın, terazide eksiklik yapmayın."

Kâinatın hendesesi budur. Herşey bir ölçü ile varolmuştur, bir hesaba göre hareket etmektedir. İnsan ontolojik terazisini doğru kurmalıdır. Secdeyi hak edene yapmalı, övgüsünü ve teşekkürünü hak edene tevdi etmelidir. Hak edene hakkını vermeme, bu hakkı hak etmeyene tevdi etme gibi bir yanlışla düşülmemelidir.

Bunun olmazsa olmazı, insanın 'Allah için' burada olduğunu bilmesidir. Kur'ân ki, insana bunu bildirir. Diğer bir deyişle, ancak Kur'ân ile dir ki, insanda varoluşun nihâî sırrı ve amacı tebeyyün eder. Dolayısıyla, hayatın merkezinde Kur'ân vardır. Zira, Kur'ân ile, insanın yaratılmışlığı anlam kazanmaktadır. Bu bakımdan da, Kur'ân er-Rahmân'ın nimetlerinin ilki, en büyüğü ve ebedîsidir. Çünkü bütün nimetlerin nimetiyeti, Kur'ân ile farkedilmektedir.

Kur'ân'ı, Rahmân'ın sunduğu nimetlerin ilki olarak zikreden sûre-i

Kur'ân'ın mesajına açık kulaklar olduğu müddetçe, kâinatın ve içinde insanlığın devamı muteber ve mukadderdir. Öğrenenler olduğu sürece okul açık tutulur. Öğrenenler kalmayınca da, kapatılıp dağıtılır.

Rahmân'ın, ikinci nimet olarak 'insanın yaratılması'nı zikretmesine karşılık, 'Kur'ân' ile 'yaratma' vasfını yan yana getirmemek sûretiyle işaret ettiği elbette çok derin ve ince mesajlar da vardır. Kur'ân, Mu'tezile'nin zannettiği üzere, mahlûk değildir; zaman ve mekânla mukayyed değildir. Bilakis ezelîdir, dolayısıyla zamanlar ve mekânlar üstüdür. Hilkatin önünde ve üstündedir.

Nimetlerden üçüncüsü olarak, 'beyan'ın zikredilmesi de bir o kadar anlamlıdır. Allah, kelâm sıfatını konuşurmuş, Kur'ân'ı öğretmiştir. Ama, er-Rahmân olarak, kulları için bir 'beyan'ı mümkün kılacak şekilde. Söz vardır, insan kulağının tâkatinin üstünde bir sesle gelir, duyulsa da anlaşılmaz. Söz vardır, insan kulağının tâkat yetiremediği bir tizlikle gelir, yine duyulmaz. Söz odur ki, insanın kulağı duysun, aklı kavrasın, kalbinde yankılsın. Benzer şekilde, Güneşe doğrudan bakan insanın gözünün görme yeteneği, değil artmak, bilakis zayıflar, hatta büsbütün körelir.

İşte Kadîr-i Mutlak, 'şiddet-i zuhurundan gizlenmemiş' sûrette insana muhatap olacak olsa insanın gözü kamaşacak, kulağı sağırlaşacak, oracıkta kalakalacaktır. Oysa Kur'ân ile Mutlak Olan mahluk ve mahdud olana onun kapasitesi uyarınca hitap etmekte, kendisini bu şekilde ifşa etmekte, gözlerini kamaştırıp kulaklarını sağırlandırmadan kendisini onlara göstermektedir. Mutlak Olanın, mahluk olanın anlayacağı dilden konuşması, kendisini ona ifşa etmesi bir rububiyet nişanesidir; hem bir ikram, hem de bir mucizedir. İkramdır; çünkü Rabbinin kelâmı olmakla birlikte, Kur'ân bozulmamış her aklın anlayabileceği, apaçık bir Beyandır. Mucizedir; çünkü bu apaçık beyan, bindört yüz yıldır milyarlarca insan muhatap olduğu, hakkında yüzbinlerce eser yazıldığı halde, her geçen asırda yeni yeni nice mânâsı keşfedilmektedir. Kolayca anlaşılabilirlik ile bitimsiz bir anlam derinliği, insanın buluşturmakta acze düştüğü iki zıt keyfiyettir.

Sözün kıyası, Rahmân-ı Rahîm'in sonsuz hikmetler yüklü 'hakîm' ve 'ezelî' kelamı, aynı zamanda 'kerîm'dir. İnsana sunulan ikramların en büyüğü odur; çünkü Kadîr-i Mutlak 'tenezzül' buyurmuş, insana anlayacağı dilden konuşmuş, ona 'beyan'ı öğretmiştir. Böylece, 'düşünüp öğüt almak,' insan için kolaylaşmıştır. Onun bindört yüz yıldır yüz milyonlarca mü'minin anlamını yaza yaza bitiremediği kadar derin, ama en ami bir mü'minin bile mesajını kavrayabileceği kadar da 'mübîn' olması, bu sırdandır. Allah Kur'ân'ı kullarının idrakine muvafık surette indirmiş, insana da 'beyan'ı öğretmiş; "düşünüp öğüt almak için, Kur'ân'ı kolaylaştırmış"tır.

Kur'ân, ezelî ama anlaşılır, sonsuz derecede derin ama son derece açık bir hitab-ı ilâhîdir. Rahmân'ın bütün ikramları onunla farkedilir. İnsan Rabbinin onun ile hakkıyla tanır ve bilir. İnsana düşen, o 'mübîn' kitaba hakkıyla muhatap olup, âlemin yaratılışının ve kendi hilkatinin sırrını ve hikmetini tahakkuk ettirmektir.

İşte bunu yapabilenler olduğu sürece, yeryüzünde Kur'ân'a muhatap insanlar bulunduğu sürece, kâinat ağacı meyve vermeye devam ediyor olduğu için kesilmeyecek, kıyamet kopmayacaktır. Kur'ân'ın mesajına açık kulaklar olduğu müddetçe, kâinatın ve içinde insanlığın devamı muteber ve mukadderdir. Öğrenenler olduğu sürece okul açık tutulur. Öğrenenler kalmayınca da, kapatılıp dağıtılır.

Çok alâmetler gösteriyor ki, Saat yaklaştı. Ay da yarılmıştı zaten. Ya Kur'ân hâlâ aramızda olacak, yahut artık olmayacağız.

'Ay yarılalı beri,' insanlık bu seçenikle yüzyüzedir. Kıyameti görmek istemeyen, yüzünü Kur'ân'a çevirmelidir.

Çok alâmetler gösteriyor ki, Saat yaklaştı. Ay da yarılmıştı zaten. Ya Kur'ân hâlâ aramızda olacak, yahut artık olmayacağız. Ay yarılalı beri,' insanlık bu seçenikle yüzyüzedir.

HÂTIRA TAŞI

İşlerin ters gittiği bir ülkede, bir zamanlar zengin ve soylu bir adam, kendisinden iyilik dilenen fakir bir adamı sille tokat yanından uzaklaştırmaya çalışıyordu. Gördüğü muamele karşısında fakir adam oradan kaçmaya başladığında ise, bu kez, adamın arkasından bir taş attı.

Bunu görenlerin canı sıkıldı. Fakat, birşeye hiç anlam veremediler: Fakir adam atılan taşı ne diye yerden alıp cebine koymuştu acaba?

Bunun cevabını kimse bilemediği gibi, adamın o andan itibaren taşı hep yanında taşıyacağını da hiç kimse düşünemedi.

Ama adam aynen öyle yaptı.

Günler geçti, yıllar geçti derken, bu fakir adamı taşıyan zengin adamın başına bir felâket geldi. Adam bir dolandırıcılık işine karıştığı için ülkenin sultanı tarafından bütün servetine el konulmuştu. Ayrıca, o yöredeki âdete göre, bir eşeğin sırtına ters binmiş halde şehrin her tarafında dolaştırılıp teşhir edilecekti.

Şehrin sokakları arasında dolaştırılırken adamın duyduğu hakaretlerin haddi hesabı yoktu. Seyredenler arasında, o adamın kendisine attığı taşı hâlâ cebinde saklayan fakir adam da bulunuyordu. Kendisine hakaret edip dövmeye kalkmış bu

adamı kolayca tanımıştı.

Fakir adamın eli hemen cebine gitti, taşı aldı, bir vakitler onu aşağılamış olan adama atmak üzere elini havaya kaldırdı ve tam o anda—sanki bir iyilik meleği tarafından uyarılmışçasına—birden taşı yere bıraktı ve üzgün bir yüz ifadesiyle oradan uzaklaştı...

Fakir adam taşı yere atıp giderken kendi kendine şöyle diyordu:

“Zengin ve mutlu olduğu sürece düşmanımın intikam almaya kalkışmak aptalca ve tehlikeliydi. Şimdi o düşkün bir haldeyken intikam almaya kalkışmak ise, insanlığa yakışmaz!”

Sarp yokuşu tırmanmak

Arkadaşımız Mustafa Oral, bir 'gezi yazısı' gibi başlayan yazısında, ucu Medine'ye uzanan bir anlam yolculuğuna çıkıyor.

» MUSTAFA ORAL

Bediüzzaman'a uzun yıllar menzil olmuş bir belde olan Barla yollarındayım. Güneş batmak üzere ve biraz sonra gökte ay göverecek. Kasabanın sarp yokuşundan Said Nursî Hazretlerinin bazı talebelerinin medfun olduğu Barla kabristanına doğru yorgun adımlarla yürüyorum.

Güneş batmak üzereyken kabristana giriyorum. Bediüzzaman'ın talebelerinden Bayram Yüksel'in ve Ali Uçar'ın mezarları arasında bir yerden Eğirdir gölünü ve onu çevreleyen ufukları seyrediyorum. İki güzide insanın kabirleri arasında, güneşin batmasına yakın bir güneş tutulması yaşıyorum içimde. Biraz sonra ay çıkacak. Sanki bir denizim de, sanki ay başucumda taht kurdu da, bu hal içre bir bir med-cezir

yaşıyorum.

Şimdi, zamana yön veren güneş ile ay, ikindi ile akşam, Bayram Yüksel ile Ali Uçar arasında bir yerdeyim. Bu Kur'an talebelerinin arasında Kur'an'ın âyetleri bir güneş gibi göğsümü ısıtıyor, ruhumu aydınlatıyor. O an, Kur'an âyetlerinin Mekkî ve Medenî âyetler gibi, şemsî ve kamerî âyetler olarak da ikiye ayrıldığını düşünüyorum. Şemsî âyetler gündüz saatlerinde iniyor ve bu

âyetlerde rahmet ağır basıyor. Kamerî âyetler ise gece nâzil oluyor ve bunlarda da gazap ağır basıyor. “Rahmeti gazabını geçen Rabbim, şemsî âyetleri kamerî âyetlerden daha fazla kılmış, bu kalbden de rahmetini kesmez” diyorum. Değil mi ki bu mevsimde günler uzun, geceler kısadır.

Gündüzlerin en uzun olduğu bir zamanda kendimi bir a’rafta hissediyorum. Güneşle ay, akşamla ikindi, rahmetle gazap, ümit ile korku, Mekke ile Medine arasında...

Güneş ve ay zamana yön veren iki temel unsur. İkisinden birisi olmasa, ne gece, ne de gündüz olacak. Ne akıl, ne de kalb olacak. Ne saat, ne de takvim olacak. Mü’minlerde zaman çevrimsel, yani dairevî. Zaman sürekli bir döngü içerisinde. Güneş dönüyor, günler dönüyor. Günler bazen mü’minler için, bazen de kafirler için dönüyor.

Ben şimdi şu kabristanda kendimi halkavari, dairevari bir zaman diliminde bir med-cezir haleti içinde hissediyorum. Zamanın ‘zaman’ olarak algılanmasında vazgeçilmez olan ‘mekân’ unsurunu reddetmiyorum. Güneşi ve ayı, aklı ve kalbi, Mekke ve Medine’yi bir bütün halinde kabul ediyorum. Şüphesiz, insan bazen bir anda birden fazla zamanda yaşayabiliyor, birden fazla mekânda bulunabiliyor. Bunun için kendimi, kâh güneşte, kâh ayda; kâh kalbin menzilinde, kâh aklın girdabında; kâh Mekke döneminde, kâh Medine döneminde buluyorum.

Şimdi şu kabristanda bir “Eddai” yazmayı ne de çok isterdim. “Yıkılmış bir mezarım ki...” Oysa kalbim Mekke ve Medine arasında gidip geliyor. Kâh Mekke’yi tahlil ediyorum, kâh Medine’yi. Bu tahlillerde Mekke ve Medine dönemlerinin özelde mü’min, genelde İslâm için bir takvim gibi ne kadar da belirleyici

dönemler olduğunu farkediyorum.

Şu kabristanda daha bir anlıyorum ki Mekke ve Medine bir yüreğin iki parçası... Mekke bir kalb; kalb ile aklettiriyor. Medine bir akıl; akıl ile hissettiriyor. Mekke kalb içindeki akıl. Medine akıl içindeki kalb. Mekke âlemlerin Rabbine muhatap olmak, Medine âlemlerin Rabbine muhabbet etmek. Mekke bir düşünme, Medine bir taşınma. Mekke bir fikir, Medine bir aksiyon. Hicret ise bir a’raf.

Mekke bir mihrab; oradan imanın erkanları ve tevhidin mertebeleri kâinata ilan ediliyor. Medine bir minber; orada İslâm akaidinin, şeriatının, furuatının ve küllî kanunlarının nasıl uygulanacağı gösteriliyor. Mekke iman, Medine İslâm. Mekke mü’min, Medine Müslüman. İmansız İslâm ne kadar mümkün değilse, İslâmsız iman da o kadar imkânsız. Mekke’siz Medine asla mümkün değil.

Mekke bir temel, Medine bina. Temelsiz bina ne kadar mümkün değilse, binasız temel de o kadar anlamsız. Mekke’siz Medine asla mümkün değil. Medine’siz Mekke imkânsız.

Mekke esir, Medine ecir. Mekke hizmet, Medine ücret. Mekke sadakat ve bedel ödeme dönemi. Medine sadakatin bedelinin tahsil edildiği dönem.

Mekke esir, Medine ecir dönemi. Mekke kâfir idarenin baskısına rağmen irade üstü bir iman; Medine her türlü baskıdan uzak iradî bir itaat.

Mekke bir edilgenlik, Medine bir etkenlik hali. Mekke Sümeyye’lerin, Bilâl’lerin kalblerindeki iman fikrinin izalesi için akla hayale gelmez işkencelerin yapıldığı dönem. Canların, ruhların kaldıramayacağı türden bedellerin ödendiği bir dönem. Sarp yokuşu tırmanmayı göze almanın dönemi.

Sarp yokuş deyince, birden

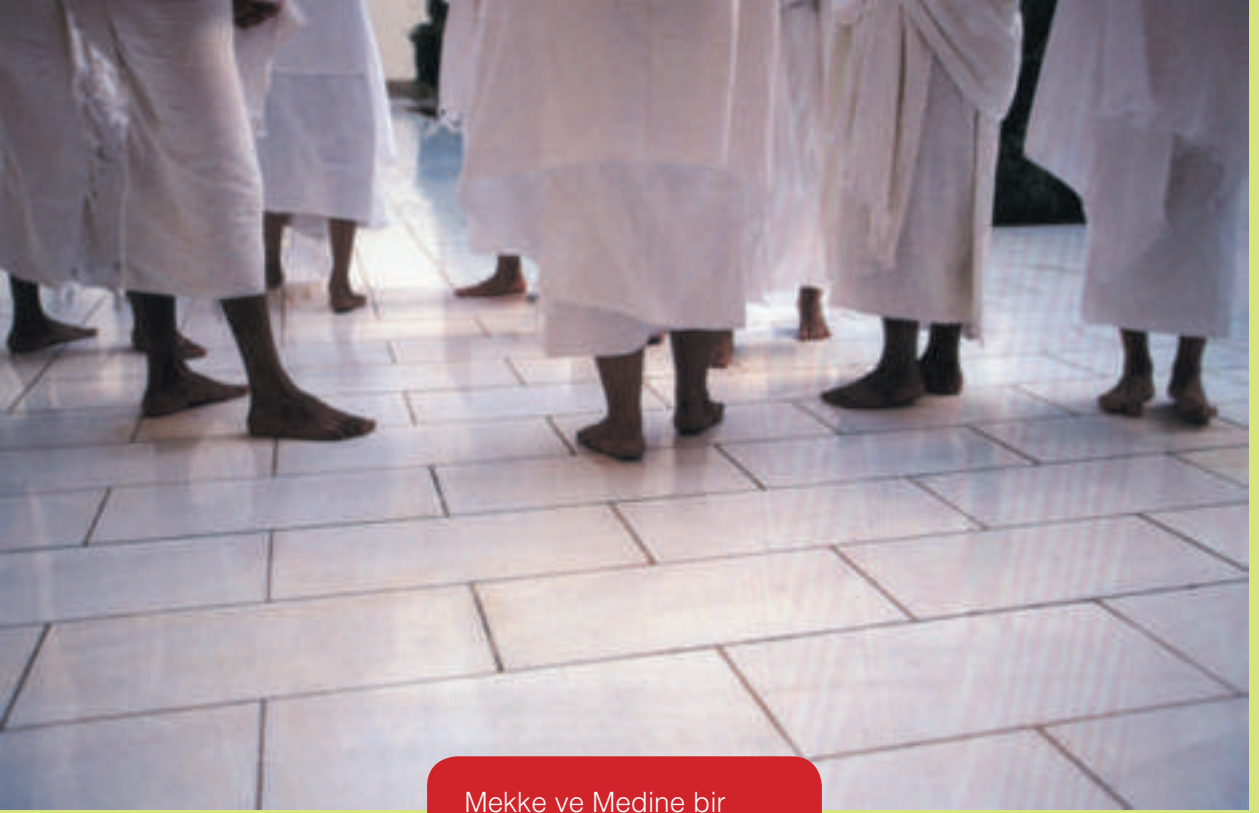
aklıma Beled sûresi ve ‘akabe’ geliyor. Zira Beled sûresi mü’minlere işte böylesi esaretlerin, işkencelerin yapıldığı bir dönemde Mekke’de inmiş. Sûrenin indiği dönem, Müslümanların kuşatma altında tutuldukları sıkıntılı bir dönem. Mü’minlerin güven içinde olmadığı; devamlı zahmet, meşakkat, mihnet, tehlike dolu çetin merhalelerden geçtiği bir dönem. Rabbimiz böyle bir günde insanın çok zor şartlar içinde dünyaya getirildiğini hatırlatarak, kâmil mü’min olabilmenin yolunun sıkıntılara göğüs germekten geçtiğini bildiriyor. Bu zorlu yolu da ‘akabe’ olarak nitelendiriyor.

Akabe...

Akabe, salih amel işlemek, nefis ve şeytanla mücadele etmek. Ancak bu cihadı gerçekleştirebilenler sarp yokuşu geçebilecekler. Bunun yolu köleler azat etmekten, yoksul ve yetime göz kulak olmaktan, iman eden, birbirlerine sabrı tavsiye eden ve birbirlerine merhameti tavsiye eden insanlar olmaktan geçiyor:

“Yemin ederim bu beldeye ki, sen de o beldede oturmaktasın. Ve Âdem’e ve nesline. Muhakkak ki, Biz insanı zorluklardan geçirmek üzere yarattık. Kimsenin ona güç yetiremeyeceğini mi sanıyor? “Ben yıgınla mal harcadım” der. Kimsenin onu görmediğini mi sanıyor? Biz ona iki göz, bir dil ve iki dudak vermedik mi? Ona iyi ve kötü iki yolu da gösterdik. Fakat o sarp yokuşu aşamadı. Sarp yokuşun ne olduğunu bilir misin? O, köle azad etmektir. Yahut, yakını olan bir yetimi veya düşkün bir fakiri açlık gününde doyurmaktır. Sonra da, iman eden ve birbirine sabrı ve merhameti tavsiye edenlerden olmaktır.”

Sûrenin nazil olduğu günden bugüne çok şey değişti. Günler bir gün mü’minler için, bir gün

de kâfirler için döndü, dönüyor. Mü'minler kâh Mekke döneminde yaşadılar, kâh Medine döneminde.

Mekke ve Medine meselesi kişiden kişiye, cemaatten cemaate, mekândan mekâna, zamandan zamana değişiklik gösteriyor. Aynı mekânda veya aynı zamanda, kimimiz Mekke dönemini yaşıyor, kimimiz Medine dönemini.

Buradan bakılınca genel olarak İslâm dünyası açısından bugün gelinen noktanın Mekke dönemi olduğu görünüyor.

Bununla beraber bir kısmımız için Medine dönemini hatırlatır şeyler de yok değil. Maddî şartlar itibarıyla nisbeten terakki eden bir İslâm dünyasına mukabil, maneviyat açısından zayıflayan bir dönem. Kemmiyetteki artışa mukabil, keyfiyette meydana gelen nisbî azalış... Düşünceden yoksunluk ve bedel ödemek konusunda isteksizlik. Hak ve yetki taleplerinde artış, görev ve sorumluluk bilincinde zayıflama.

İslâm dünyasındaki son iki yüzyıllık dağınıklığa ve zaaflara baktığımızda, bugün için yapılması gerekenin tekrar Mekke dönemine dönmek olduğu aşikâr. İnsanlığın

Mekke ve Medine bir yüreğin iki parçası... Mekke kalb içindeki akıl. Medine akıl içindeki kalb. Mekke Alemlerin Rabbine muhatap olmak, Medine alemlere muhabbet etmek. Mekke bir düşünme, Medine bir taşınma. Mekke bir fikir, Medine bir aksiyon. Hicret bir ara'f.

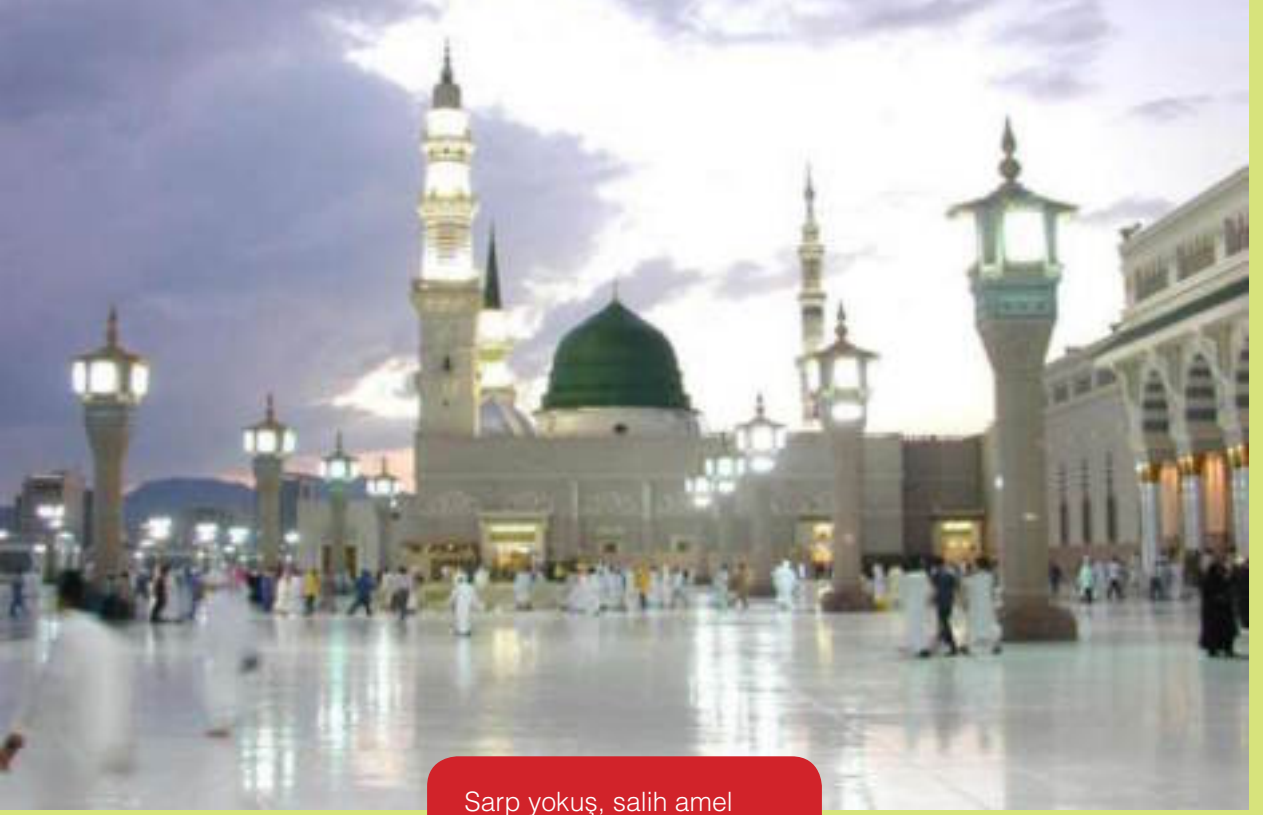
temel sorunu hakikî anlamda iman etmektir. Hakikî iman ise güçlü bir tefekkür ile mümkündür. Mü'minler için Mekke dönemi böyle bir dönemdir.

Şüphesiz düşünceden, tefekkürden yoksun hiçbir eylem, hiçbir aksiyon muvaffakiyetle sonuçlanmayacaktır. Evliya ve asfiyanın ekserisinin Peygamber neslinden gelmesi gibi, tefekkür ehli kişilerin ekserisi de güçlü bir içtimaî geleneğe sahip olan toplumlardan çıkar. Bugün nisbeten geleneğini yitirmiş ya da geleneğinin önemini yitirmiş bir Müslüman nesil ile karşı karşıyayız. Bugün bedel

ödemeyi, sarp yokuşu tırmanmayı göze alamadığımız gibi, bizi tırmanmaya teşvik edecek manevî motivasyondan/düşünceden de nisbeten yoksunuz.

İşte bunun için önemli şimdi 'bu belde'ye, yani Mekke'ye yemin ile başlayan Beled sûresini okumak, işte bunun için önemli Mekke... Değil mi ki Beled sûresi mü'minin hayatını bir bütün halinde saran, bir duruş ve tavır olarak algılanabilecek yaşam biçiminin özetini vermektedir. Değil mi ki günümüzde zihinler karışmış, dünyalar sürekli erozyona uğrayarak yeni adalar/siteler oluşturmuş. Değil mi ki insan kendisi içinde kendisini yitirmekte, 'akabe'ye, yani sarp yokuşa yol sürmekten erinmekte, Akabe tepesinde biat etmekte isteksiz davranmaktadır.

Şimdi, halihazır durumu ile bana Akabe tepesini hatırlatan Barla kabristanındayım. Barla'ya ilk defa on yıl önce gelmişim. On sene önce dünyamda—biraz da gençliğin getirdiği uç duygu ve düşünceler nedeniyle—çok derin çalkantılar vardı. Kalbim bir deniz olur, şu göğsümün kabına

sığmaz, aklımın dağlarını zorlar dururdu. Bugün de dünyamda bazı irili ufaklı çalkantılar yaşıyorum. Ama on yıl öncesine göre daha sakin, daha sülman olduğumu farkediyorum. Bu ruh halimden midir, on yıl öncesindeki ile bugünkü Barla arasında hayli fark olduğunu görüyor, “Elhamdülillah Barla’ya Medine gelmiş” diyorum. Oysa on yıl önce gözüme burası nisbeten Mekke gibi gelmişti. Daha yapılması gereken çok şeyin olduğunu hissediyordum. Şimdi ise hayli mesafe alındığını görüyorum.

Kendi kendime “Barla’ya Medine gelmiş” desem de, dünyanın halihazır durumunun daha ziyade Mekke devrini hatırlattığını sanıyorum. Bunun için, kalbimde Mekke şehrine yemin ile başlayan Beled sûresinden artakalan hüznün, ruhumda Beled sûresinde bahsedilen Akabe yorgunluğu, aklımda bir ikinci dinginliği, Barla kabristanından Eğirdir gölünün uzantısı ufukları seyrediyorum. Sanki ufukların ötesinde Mekke ve Medine’yi görür gibiyim.

Akabe, engin bir vadiden yüksek bir dağa doğru çıkan sarp

Sarp yokuş, salih amel işlemek, nefis ve şeytanla mücadele edebilmek... Ancak bu cihadi gerçekleştirebilenler sarp yokuşu geçebilecekler. Bunun yolu köleler azat etmekten, yoksul ve yetime göz kulak olmaktan, iman eden, birbirlerine sabrı tavsiye eden ve birbirlerine merhameti tavsiye eden insanlar olmaktan geçiyor.

yokuş demek. Akabe denilince aklıma hep Mekke ile Medine arasında bulunan Akabe tepesinde yapılan Akabe Biatı geliyor.

Barla kabristanına sarp bir yokuştan çıktım ve bir biatın mekânı olarak Ali Uçar ile Bayram Yüksel’in mezarlarının arasında bulunan isimsiz bir mezarın başında on yıl sonra biatımı tıpkı Akabe’dekiler gibi yenilemek üzere bulunuyorum. Zaman ne çabuk geçmiş. Ben kendimin ne durumda olduğumu, ne kadar ve ne yönde değiştiğimi sorguluyorum; neleri kaybettiğimi, neleri kazandığımı hatırlamaya çalışıyorum. İslâm dünyasında son on yılda neler

değişti, neler değişmedi? Özelde bütün mü’minler için, hâsaten bir Kur’ân şakirdi için, Mekke ve Medine nedir ve nerededir? İslâm dünyasının neresi Mekke, neresi Medine’dir, diye düşünmeye çalışıyorum. Benim ve bütün İslâm âleminin önündeki bunca ‘akabe’ye, bunca sarp yokuşa mukabil bir Akabe Biatına ne kadar ihtiyacımız olduğunu ve bunu ne kadar istediğimizi sorguluyorum.

Biliyorum ki, her Beled bir akabe ister. O gün akabeden geçebilmeyi göze alanlar Akabe tepesinde Resûlullah aleyhissalâtu vesselama biat edecek bir maneviyata ulaştılar. Akabe’de biat etmeyi göze alanlar da, kısa bir süre sonra Bizans ve Sâsânî’yi fethettiler.

Yine biliyorum ki, bugün biat yoksa, artık fetih de yok.

Yedeğimde Beled sûresi, ardımda Mekke, Barla kabristanında kendime bir Medine arıyorum.

Önümde bir akabe.

Bu sarp yokuşu aşabilirsem, ardından biat gelecek inşaallah.

Bunu da biliyorum.

“HİÇBİR ŞEY, GÖRÜNDÜĞÜ GİBİ DEĞİLDİR”

National Geographic’i doğru okumak

Beylik bir söz vardır; “Hiçbir şey, görüldüğü gibi değildir” diye... Oysa biz, *National Geographic*’teki fotoğrafların herşeyi ‘olduğu gibi’ gösterdiğini sanırdık bugüne kadar. İki Amerikalı sosyal bilimci, on milyonlarca abonesi olan bu derginin, özellikle de fotoğraflarının kodlarını açmayı denemişler ve ortaya şaşırtıcı bir gerçek çıkmış: “Hiçbir şey, *National Geographic*’te görüldüğü gibi değildir...”

»TAHSİN TÖRK

“1983 yılı içinde bir gün, kampus kafeteryasında yemek yerken, televizyon haberlerinde ABD’nin Grenada’yı işgal ettiğini duyan öğrencilerin ayağa fırlayıp sevinç içinde tezahürat yaptığını gördük. Bu tablo bizi hem rahatsız etti, hem de şaşırttı. Yaralı ve ölü Grenadalıların bu öğrencilerin gözünde nasıl bir anlam taşıdığını merak ettik.”

National Geographic’i *Doğru Okumak* kitabının Amerikalı akademisyen yazarları Catherina A. Lutz ve Jane L. Collins böyle diyorlar kitabın önsözünde.

Biri antropoloji, diğeri sosyoloji profesörü olan yazarlar—ki bu meslekleri seçmelerinde çocukluklarından beri takip ettikleri *National Geographic*’in büyük etkisi vardır—bu kitapta ABD’nin kendisi dışındaki dünyayı kavrayış ve yorumlayışını şekillendiren etkili medya araçlarından biri olan

National Geographic’i inceden ineye masaya yatırıyorlar.

Kitap, ‘Batı’nın ‘Batılı-olmayan’ı nasıl algıladığı, ABD’nin sınırları dışındaki dünyayla ilgili görüntüleri hangi anlamda yayıp çoğalttığı ve *National Geographic*’in popüler kültür bağlamında ne tür bir rol aldığı konularını irdelemekte.

**BATI KİMLİĞİNİ OLUŞTURAN
TEMEL YÖNTEM:
KOLLEKSİYONCULUK**

Toplayıp sergilemek, Batı kim-

NATIONAL GEOGRAPHIC SOCIETY

Aylık okuyucu sayısının 40 milyon civarında olduğu tahmin edilen *National Geographic* dergisini yayınlayan National Geographic Society, güçlü bir kuruluştur. Gardiner Greene Hubbard tarafından 1888’de kurulmuş, zamanla dünyanın en büyük bilimsel-egitsel kuruluşu haline gelmiştir. Washington D.C.’de bulunan bu kurum, hükümet görevlileriyle ve büyük şirketlerin çıkar odaklarıyla bağlarını sürekli geliştirmektedir. Ulusal bir yapı olarak itibarını da önemli Amerikan değer ve geleneklerini kollamasına borçludur. Bu kuruluşun ABD’nin sınıfsal yapısında ve dış politika

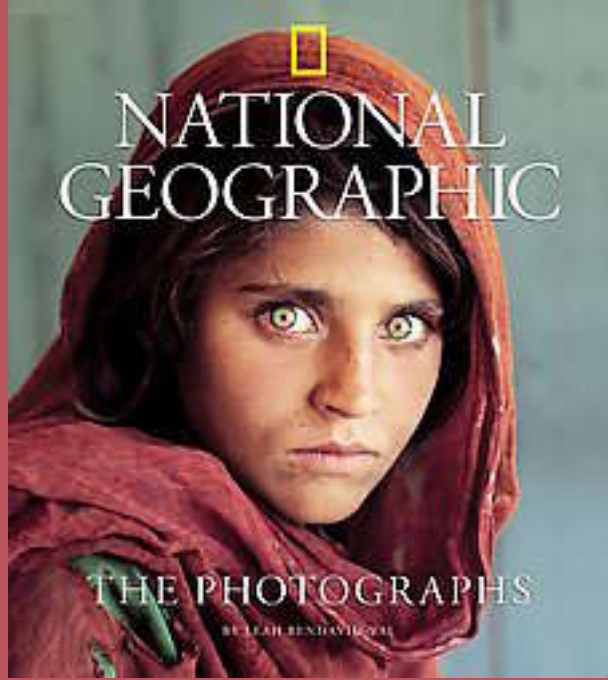
çıkarlarında belirleyici bir yeri vardır. “Hegemonya bir yapıdan ziyade bir süreçtir”. National Geographic Society’nin toplumsal evrimci düşünce ve emperyalist maceraların ortaya çıkışında ve başarısında rol aldığını tespit etmişlerdir. National Geographic fotoğraflarının bazıları, ABD’nin kültürel üstünlük ve koruyuculuk taslama yönündeki yanılsamalarını güçlendirmiş ve siyasal bakımdan hâkim güçlerin harekete geçmesi için merak uyandırmaya çalışmıştır. Âdeta sömürülecek yerleri işaret ederek, ABD politikalarının tamamlayıcı ögesi olmuştur.

liğini oluşturan iki temel özellik. Sömürgeleştirilmiş dünyanın görüntüleri veya elle tutulur izleri, sanayileşmiş Batıda kendisine yeni bir yer edinir. Sömürülecek ülkeler ya da sömürge altındaki ülkeler, fotoğraflarla biraraya getirilerek sergilenir, arzular kabartılır, insanlara sahiplenme duygusu kazandırılır. İnsan dünya hakkındaki herşeyi bilemez, ama en azından koleksiyon aracılığıyla yalıtılmış bilgiye erişebilir. Kütüphane ve müze gibi büyük resmî koleksiyonlar, deneyimi—Nuh'un Gemisi misali bir yalıtılmışlık içinde kontrol altında tutarak—yeniden canlandırmayı amaçlar. Bu şekilde üretilen bilgi, dolayısıyla tarih dışıdır. Koleksiyonun bağlamı “kaynağın bağlamını yok eder” ve koleksiyonunun yaptığı düzenleme, üretimin tarihçesini ve ürünlerin veya fotoğrafların nasıl ele geçirildiğini gözlerden saklar. “Koleksiyonunun amacı, unutmaktır; sınırlı sayıda öge, biraraya gelerek sınırsız hayaller dünyası oluşturur. Kimin emeği ile yapıldığı önemli değildir, önemli olan neler içerdiği.”

National Geographic, bu koleksiyonculuğu ile bir çeşit anı eşyasıdır; dünyayı sayfaları arasında biriktirir ve gerçek olanı minyatürleştiren fotoğraflarla okurlarının neyi görmelerini istiyorsa ancak onları gösterir.

BİLİM İLE HAZ ARASINDA NATIONAL GEOGRAPHIC

National Geographic'in amacı, araştırma ile eğlenceyi birleştirme çabasıdır. Bu yönelim dergiyi bilimsel bilginin hem üreticisi hem de komisyoncusu durumuna getirir. Onlar, Batılı olmayan dünyayı kendi özel görüşlerine göre kurgulamakta özgürdür. Yetkililere sergilenen malzemenin bilimsel gerçekliğini işlerine geldiği gibi doğrulama veya reddetme imkânı da tanır. Batı ile ilgili alanlarda tümüyle bilimsel ve teknolojik bir sergileme tarzı kullanılırken, Batılı olmayan

National Geographic fotoğrafları nasıl okunur?

National Geographic'i Doğru Okumak yazarları, dergideki fotoğrafların kodlarını çözerken, şu unsurları gözönüne almışlar:

- » Dünyada bir yer
- » Yazıda ele alınan yönetim birimi (bölge, ülke-devlet, etnik grup, diğer)
- » Bir yazıdaki fotoğrafların kaç tanesinde Batılılar görünüyor?
- » Gülümseyen fotoğraflar
- » Görüntülenen yetişkinlerin cinsiyeti
- » Görüntülenenlerin yaşı
- » Görüntülenen saldırgan davranış, askerî personel veya silah
- » Ön plandaki ana figürlerin hareketlilik düzeyi
- » Ön plandaki ana figürlerin eylem türü
- » Fotoğrafi çekilenin objektife bakışı
- » Fotoğrafi çekilenlerin çevresi
- » Ritüele odaklanma
- » Grupların büyüklüğü
- » Fotoğraftaki Batılılar
- » Şehir ve kırsal çevre karşılaştırılması
- » Fotoğraftaki zenginlik belirtileri
- » Ten rengi
- » Giyim tarzı (Batılı veya yerel)
- » Erkek çıplaklığı
- » Kadın çıplaklığı
- » Görünen teknoloji tipi (elle yapılmış basit aletler, makineler)
- » Bakış açısı (ana figürlere odaklanan objektifin kullanımı)

NATIONAL GEOGRAPHIC, LUTZ VE COLLINS'İN ÇÖZÜMLEMESİNE GÖRE, DÜNYAYI SAYFALARI ARASINDA BİRİKTİRİR VE GERÇEK OLANI MİNYATÜRLEŞTİREN FOTOĞRAFLARLA OKURLARININ NEYİ GÖRMELERİNİ İSTİYORSA ANCAK ONLARI GÖSTERİR.

kültürler çoğunlukla dış alanlarda tanıtılıp gösterilir. Bu tanıtım şekli Batılı olmayan dünyayı âdeta strip-tiz gösterileri, acayip yaratıkların sergilenmesi, harem fantezileri üzerine çeşitlemeler ve Doğunun abartılı cinsel gücüne indirger.

Dış alanlar, değişmez bir şekilde evrim merdivenleri şeklinde düzenlenir. Beyaz olmayan dünyanın barbar ve çocuksu olduğu inancı üstünde oynanarak, bunun serginin ana bölümünde tanıtılan bilimsel ilerlemeyle karşılaştırılması özendirilir. Bilim ve eğlence bölümlerinin yorumlanma şekli, ABD'nin dünya ile olan ilişkisinde yer alan evrim ve ırkçılık kavramlarının temelini güçlendirir. Batı ile 'dünyanın geri kalanı'nın yanyana sergilenmesi yöntemi *National Geographic*

sayfalarında açıkça uygulanır. Beyaz olmayan halkların bilimsel olmayan malzemelerle yan yana sergilenmesi ve broşürlerle reklamlarda heyecan uyandıracak şekilde tanıtılması, fuar yöneticilerine ABD ile dünyanın geri kalan kısmı arasındaki ilişkiyi, popüler üstün ırk anlayışına uygun bir çağrışım yapıp güçlendirecek görüntülerle bezemesine imkân tanır. Batılı olmayan dünya, asla bir sayıda ele alınan tek konu olmaz; sergilerin başarısı için kıyaslama gerekir.

Yeni Gine gelenekleriyle ilgili yazıların ABD'nin doğusundaki düzenli çiftlikler veya Güney'deki pırıl pırıl yeni fabrikalar hakkındaki yazılarla yanyana konması, makalelerde ve fotoğraflardaki evrim temalarını vurgulayan öğeler olarak

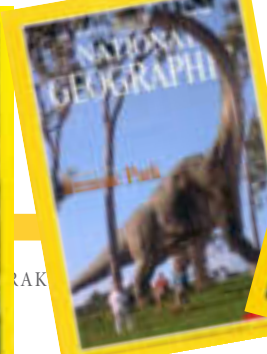
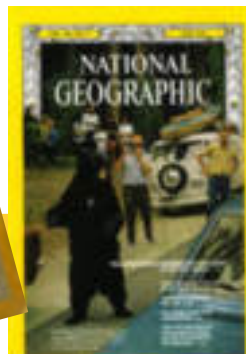
gösterilir. Fotoğraflar metaforlar olarak değil, gerçeğin kesitleri olarak görülür. Dev ağaçlar ve nefes kesici dağlar görünüyorsa, o zaman bütün ağaçlar dev gibi, bütün dağlar nefes kesicidir. Fotoğraflar Kızılderilileri 'vahşi' olarak görüntülediği zaman, Kızılderililerin 'vahşi' olduğu kanıtlanmış olur.

National Geographic'in yayıncılığı resmî politikalara ve dönemin yükselen trendlerine uyum sağlar surettedir. Dergi, 1930'larda Nasyonal-Sosyalist görüşlere, yani Nazi ideolojisine açıkça yakın düşer. 1937'de Mussolini İtalyası'nı Roma İmparatorluğu'nun yeniden doğuşu ve eriştiği ihtişam olarak över. "Sam Amca İyidir" ve "Küba: Amerika'nın Şekerliği" gibi makalelerle ABD politikalarını destekleyici bir çizgide yürür. Bütün bunlar, hem bir 'ulusal bir kurum' imajı oluşturmasını, hem de vergiden muaf bir özel kurum haline gelmesini sağlamıştır.

NATIONAL GEOGRAPHIC EDITÖRLERİ

National Geographic'e özgü bir dünya görüşü oluşturmak için editörlere geniş bir alan tanınır. Editörler, bilim ile eğlence, gerçek ile güzellik arasında, ızdıraptan ve sınıf çatışmalarından oldukça uzak, modern hayata giden yolda düşse kalka veya hızla ilerleyen idealleştirilmiş ve egzotik bir dünya görüntüsü ile milyonlarca insanı değer verilen bir kimliğe davet eder: eğitimli, modern, dost tavırlı Amerikalı.

Editörler yazıları ve fotoğraflarının popülerliği konusunda pazar bilgilerine göre hareket eder. ABD ile dostâne ilişkileri olduğuna inanılan

ülke ve bölgelere sayfalarında daha fazla yer ayırır. ABD hükümetinin desteklediği kişiler veya siyasal liderler, gözde oldukları ve gözden düştükleri zamanlarda farklı şekillerde değerlendirilir.

NATIONAL GEOGRAPHIC FOTOĞRAFLARI VE ALTYAZILAR

National Geographic'in fotoğraflarını incelerken fotoğraflara konulan altyazıların etkili bir yönlendirme biçimi olduğunu görmek, derginin politikasını tamamen suyüzüne çıkartır. National Geographic Society'nin yüzüncü yıl sayısından alınan bir örnek, altyazıların fotoğraftaki yönlendiriciliğinin kesin bir delilidir. Dergide yayımlanan "İran: Çöl Mucizesi" adlı yazıyı birçok 'modern, gelişen ülke' fotoğrafı, ve yırtık giysisiyle bisikletin yanında duran Belucistanlı bir çocuğun fotoğrafı süsler. Fotoğraflarda anlatılan kişiler, tarihsel bir olaya dahil, isimleri belli kişiler olarak görülmezler. Onlardan daha ziyade, homojenleşerek, kolektif bir 'onlar' olarak, hatta daha da damıtılıp, 'o,' yani standartlaştırılmış yetişkin erkek modeli olarak söz edilir. Bu soyutlanmış 'o/onlar' yerleşik gelenek ve alışkanlıkları ifade eder. ABD hükümetiyle dostça ilişkiler içinde olan devlet bakanlarının fotoğrafları ise, ender olarak ızdırap, yoksulluk ve şiddet görüntüleriyle aynı sayfaya yerleştirilir. Çünkü "böyle bir yerleştirme, onların kendi ülkelerinin koşullarını kontrol altında tutamadıkları izlenimi"ni doğurur.

Avrupa ve Amerika dışındaki dünyayla ilgili *National Geographic* yazılarının hepsinde önemli bir dizi tema görülür. Üçüncü ve Dördüncü

Dünya insanları egzotik olarak gösterilir; idealleştirilir, doğallaştırılır ve yalnızca tek bir tarihsel anlatıda incelenip cinselleştirilir. Batılı olmayan insan, törenler düzenleyen, geleneklere gömülmüş ve kutsal-bâtıl inançlara saplanmış bir dünyada yaşayan biri olarak gösterilir. Egzotizmin iki temel niteliği kutsal olana veya bâtıl inançlara bağlı olarak yaşamak ve geçmişte yaşamaktır; ve aslında bu, *National Geographic* fotoğraflarının birçoğunda birleştirilmiştir.

Dergideki fotoğraflar gelişmiş değil, mükemmel bir düzen içinde sunulmaya çalışılır. Amaç kusursuz, sorunsuz bir dünya göstermektir. Müzenin ışıklı görüntülerinde fil veya zebraların zayıf ve yaşlı olanlarına yer olmadığı gibi,

dergi 1970'li yıllara kadar hastalıklı, yaralı, sakat ve aç insanları kendi bastığı fotoğraflardan tamamen ayıklar. Çünkü, idealleştirmeyi gerekli gösteren unsur karmaşa ve çürüme tehditleri karşısında duyulan kaygıdır. ızdıraptan uzak ideal bir dünyada, değişim için çaba harcamaya gerek yoktur. Dünyadaki insanlar beğenilecek estetik nesnelere haline geldikçe, ilişkiler ve sorumluluklar gözardı edilir.

Fotoğraflarda kurumlaşmış bir güç olarak ordu normalleştirilmiş, askerliğin beraberinde getirdiği öfke ve saldırganlık izleri silinmiştir. Amerika'nın veya Avrupa'nın emperyalist girişimlerine şiddetle karşı çıkış, çoğu zaman, toprağına el konulan veya başka bir tür saldırıya uğrayanın aldığı karşı ta-

NATIONAL
GEOGRAPHIC'TE
YENİ GİNE
GELENEKLERİYLE İLGİLİ
YAZILARIN ABD'NİN
DOĞUSUNDAKI
DÜZENLİ ÇİFTLİKLER
VEYA GÜNEYİNDEKİ
PİRİL PİRİL YENİ
FABRİKALAR
HAKKINDAKİ
YAZILARLA YANYANA
KONMASI, RASTLANTI
DEĞİLDİR.

vır olarak değil, yerlilerin kişilik özelliği olarak gösterilmiştir. *National Geographic*'teki Kore savaşı, Korelileri, ihtiyaç duydukları Amerikan yardımına kavuşan halk olarak, Amerika askerlerini de yerli çocukları beslerken, eğlendirirken ve onlarla oynarken gösterir. Diğer Amerikan yayınlarında olduğu gibi *National Geographic* editörlerinin de amacı, savaşı olduğundan daha az kötü gösteren 'olumlu bir ışık' altında, hükümetin savaşa yüklediği amaç ve değerleri desteklemektir. Böylelikle Amerika halkını ölüm fotoğraflarıyla tedirgin etmemek için daha dikkatli davranırlar!

İKİ DÜNYA

Dergi sadece egzotik farklılıklara odaklansa da, birçok noktada sadece iki dünyayı yansıtır. Gele-

neksel olanla modern olan, yani Batının teknolojik ve toplumsal gelişmelerinin dünyanın geri kalanına erişmesinden önceki ve sonraki dünya. *National Geographic* fotoğrafçı ve yazarları, yolculuklarından söz ettiklerinde, yol işaretleri çoğu zaman tüketim ürünleridir. Şehir merkezleri ve tüketim malları geleceğin sembolü iken, basit çevreler geçmişi simgeler. Aradaki karşıtlık da, okuyucunun Amerika pazar sisteminin dünyanın geleceğine yön vereceğini hissetmesini sağlar.

NATIONAL GEOGRAPHIC VE İRKÇILIK

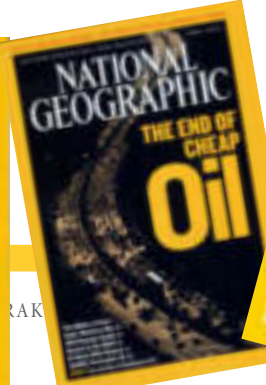
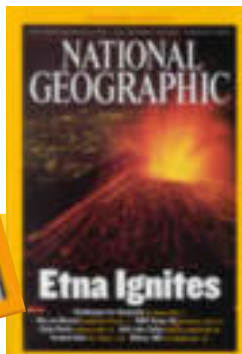
National Geographic fotoğraflarında kara derili olarak kodlanan insanlar bedengücü gerektiren yorucu işlerde çalışırken fotoğraflanır.

'Beyaz tenliler'se oturmuş ya da uzanmış halde, dinlenirken ya da kas gücü istemeyen daha az yorucu işlerde çalışırken gösterilir. Bu da ten renklerinden hareketle ırksal hiyerarşiyi işçi-işveren, buyuran-uygulayan olarak yeniden kurar. Ten rengi koyulaştıkça fotoğraflanan insanlar egzotik, anlaşılmaz, ama hoşgörülebilir 'öteki' haline dönüşür.

BAKIŞLARIN KESİŞTİĞİ KAVŞAK: FOTOĞRAF

Yazarlar kitapta postmodern düşünür Michel Foucault'nun da görüşlerinden faydalanıyorlar. Foucault nüfusun kontrol altına alınmasında öncelikli rol oynayan alanların, psikiyatri, tıp ve hukuk kurumları olduğunu belirtir. Foucault'ya göre fotoğraf, 'bakışı normalleştiren, nitelik belirleyen, sınıflandıran, ve cezalandırmaya imkân tanıyan bir denetim mekanizması'dır. Bireyleri görünür kılarak farklılıklarını ortaya çıkarır ve yargılar. Foucault'nun analizine göre, *National Geographic*'in bakışı, Batılı olmayan insanların denetim altına alınmasa bile gözetlenmesini sağlayan uluslararası güç ilişkilerinin 'kılcak damarlar sistemi'nin bir parçasıdır. Bu bakış, Üçüncü Dünyayı Amerikalı izleyiciye, Batının kültürel kimliğini veya modern ve uygar benlik anlayışını destekleyecek şekilde göstermeye çalışır.

Kitapta, muhafazakâr Amerikan kültürünün iktisadî faaliyeti 'kişisel karakterlerin gelişmesi ve cesaretlenmesine uygun bir alan' olarak gördüğü söyleniyor. Kişi ile ekonomi arasındaki bu bağ halkın zihninde bir kalıp gibi yer ediyor. Aslında çoğu zaman karakteri

belirleyenin üretici faaliyetten çok tüketim olduğu varsayılıyor.

İnsanlar, kültürel farklılıkları evrimci söylemin benimsediği ilerleme fikri çerçevesinde değerlendiriyorlar. Çünkü ilerlemeyi, tüketim ürünlerine erişebilirlik olarak görece kadar kurumsal ve popüler kültür içinde yetişmişler. Yazarların belirttiği üzere, “Amerika tüketici kültüründe giysi, diğer toplumlardan daha çok, bizi kendimize ve başkalarına karşı temsil eden ‘toplumsal ten’ rolünü üstlenmiş durumda.” Çoğu Amerikalı açısından “Ben kimim, zaman ve uzamda neredeyim?” sorusunun cevabının, ‘giysiler’ olduğu söyleniyor. Dergide giysi modernleşmenin işaret taşı olarak vurgulandığı gibi, hem tensel hem de ırksal fark, kadınlar için iki kere uygulanıyor. Hiçbir beyaz tenli kadın çıplak gösterilmezken, siyahî kadınlara ait resimlerin çoğunda kadınlar göğüsleri çıplak halde fotoğraflanıyor. ‘Batılı kadın’, kıyafetleri ve aksesuarları ile klasik pozlarda çekilirken, ‘kara derili kadınlar’ erotik çağrışımlı, itaatkâr, fakat utançtan yoksun oldukları vurgusuyla aktarılıyor.

Şimdi gelin, okurlarıyla birlikte National Geographic Society’nin ırksal ve kültürel farklılıkların olduğu bir dünyayı nasıl kurguladığı, bunun Amerikan toplumu ve egemen Amerikan politikaları açısından ne anlam taşıdığı sorusunu tekrar soralım.

Dergi aslında Batı kültüründe güzelolarak kabul edilmeyen insanlar ve yerleri, bir yandan egzotikleştirip nesneleştirirken, diğer yandan da sürekli güzelleştirip yüceltmektedir. Dergi sayfalarında nesneleştirme kaçınılmazdır. Özerk kendi kendi-

FOTOĞRAF, GERÇEKTE BİR MECAZDIR, AMA GERÇEĞİN KESİTLERİ OLARAK ALGILANIR. DEV AĞAÇLAR VE NEFES KESİCİ DAĞLAR GÖRÜYORSANIZ, BÜTÜN AĞAÇLARIN DEV GİBİ, BÜTÜN DAĞLARIN İŞE NEFES KESİCİ OLDUĞUNU DÜŞÜNÜRSÜNÜZ.

ni temsil etme eylemleri dergide yer almaz. *National Geographic* fotoğrafları bu nesneleştirmeye kendine özgü bir karakter veriyor. Bunların en önemlisi, görüntülenen bireylerin çoğunun isimsiz oluşu ve ikonalaştırılmasıdır. Onlar, isimleri belirtilen kişiler olarak değil, tipik bireyler olarak görüntülenir. *National Geographic*’te farklılık eşitsizliği akla getirdiği için tek başına bırakılır. Özellikle çok sayıda tören, toplantı, gerçekte olduğu gibi eşsiz tarihi olaylar olarak değil de prototip olarak sergilenir, anlamlı toplumsal eylem olmak yerine etnik kimlik belirleyicisi olarak kabul görür.

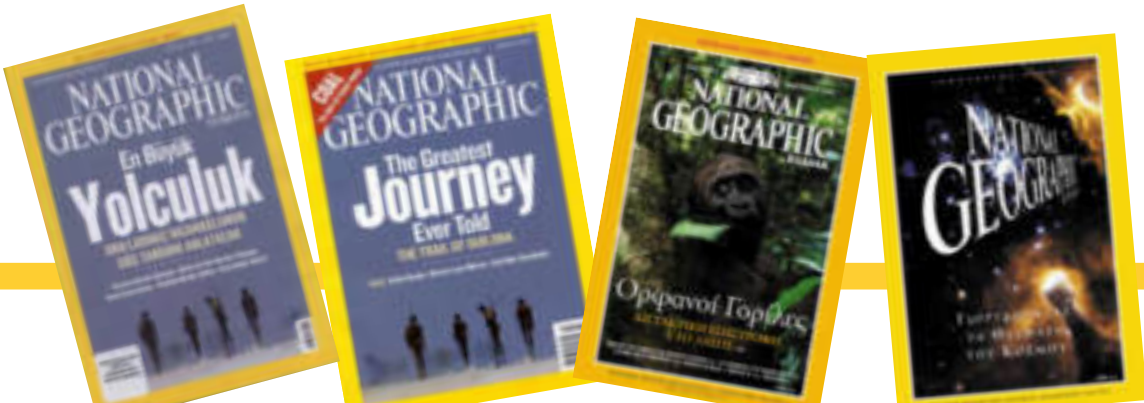
Bu değerli kitabın yazarları, kitabı ilginç bir anekdotla bitiriyorlar:

Bir televizyon haber programının bir bölümünde, bir psikolog,

savaşla ilgili korkularını yenmelerine yardımcı olmak için ilkököl çocuklarıyla konuşuyor. Hüzünlü küçük bir kız, “Ben Irak’taki çocukları düşünüyordum” diyor. Profesyonel hemen cevap veriyor: “Bunun korkutucu olduğunu biliyorum. Ama unutma, bütün bunlar çok, çok uzaklarda oluyor.”

İşte profesyonel bir dergi olan *National Geographic*, yukarıdaki psikologun sözleri gibi, okuyucunun bir ilgi alanı belirlemesine— ailem, mahallem, ulusum— yol açar. Buna karşılık da, çocukların öldüğü ‘uzak yerler’ yaptığı vurgu ile ‘öteki’nin temsil ettiği şeyi anlamsızlaştırır.

(*National Geographic*’i Doğru Okumak, Catherina A. Lutz ve Jane L. Collins, Agora Kitaplığı)

PSİKİYATRİST DR. GÜLCAN ÖZER

‘İyi aile esneyebilen ailedir’

Terapi İstanbul Psikiyatri Merkezi uzmanlarından Dr. Gülcan Özer, özellikle ilişki ve aile terapisi üzerine yoğunlaşmış bir psikiyatrist. Kendisiyle, tam da bu konuda konuştuk. Bildik kalıpların ötesine çıkan, hatta ezber bozan sözler duyduk söyleşi esnasında...

» BETÜL ODABAŞI TÖRK
» TAHSİN TÖRK

» **Evliliğe, kadın ile erkeğin birlikte yaşayıp çocuk sahibi olduğu ve hayatı anlamlı kıldığı bir olgu gözüyle bakmak yerinde mi? Temelde evliliğin işlevi nedir, insanlar niçin evlenirler?**

Bir kadınla bir adamın bir araya gelmesi için, çocuk sahibi olmaları için, cinsel hayatları için, sosyal hayatları için bir konum evlilik. Ama bunun dışında, niye o insan o insanla evleniyor sorusu, başka bir soru. Evlilik sosyal bir ünedir evet, prestijlidir, tek olmaktan başka bir yanı vardır. Asgari bir kişi tarafından beğenildiğinizi, kabullenildiğinizi, istendiğinizi gösterir. Ama niye onun onunla evlendiğiniz, analitik cevap isteyen bir durum.

Hepimizin yükselen değerleri,

olumlu yanları var. Bir de, daha arızalı yanlarımız var. Daha marazî, biraz daha egomuzun altında hassas dolaşan alanlarımız var. Ben yıllar içerisinde ve çiftlerle tanıştıkça, aslında arızaların evlendiğini düşünmeye başladım. İnsanlar birbirlerinin arızalarına iyi geldiklerinde oradaki evlilik hattı daha iyi gidiyor.

Yıllar bana evliliklerin olur olmaz önerilerle olumlu bir figür haline gelmediğini öğretti. Herkes birlikte iyi zaman geçirmenin yollarını biliyor. Birbirine zaman ayırması gerektiğini ve ilişkinin ne menem birşey olduğunu da biliyor. Bilgi çok. Ama bunların yapılabilirliğe dönüşmesinde zor bir yan var.

“Beraber tatile gidin, her gün birbirinize yarım saat ayırın” gibi çok yüzeysel önerilerin ruhsal anlamda insanları evlendirdiğini

düşünmüyorum. Hepimiz kendi kişisel tarihimizden, kökenlerimizden ve köken ailelerimizden getirdiğimiz olumlu ve olumsuz figürasyonların doyurulmasını istiyoruz evlilikte. Ben çok geleneksel grupta biri değilim. Fakat evliliğin çok geleneksel bir ünite olduğunu düşünüyorum. Evliliğin marjinali, öylesi, böylesi olmaz. Evlilik geleneksel bir yapıdır.

» **Bir ‘model evlilik’ kavramı var mı peki? Çiftler arasındaki problemlere çözüm aranırken, özgün bir evlilik modeli ortaya konuluyor mu?**

Ben kat’iyyen bunun böyle olduğunu düşünmüyorum. Aksine, evliliğin parmak izi gibi olduğunu düşünüyorum. Hepsini kendine özgüdür. Hiçbiri bir diğerine benzeyemez.

Genel anlamda şunu söylemek mümkün: Evliliğin ilk yılları güçtür. Çünkü herkes, köken ailelerinden getirdiği onca bilgiyi ortaya saçar ve oradan tüm bunların harmanlanıp yeni bir ailenin, yeni bir dinamiğin ortaya çıkması gerekir. Kişiler duygusal iletişimi ve uzlaşmama ihtimalini öğrenmeye başlar. İletişim kurarsınız, anlatırsınız, anlarsınız; ama uzlaşamayabilirsiniz.

Uzlaşmama ihtimalini içinde barındıran her ilişki değişebilir ilişkidir, bu kıymetli bir şeydir. Besleyebilmeyi öğrenirsiniz.

Bir sonraki adımda çocuk sahibi olursunuz ve karı kocalığın dışında yeni bir hat açılır; anne babasınızdır artık. Ki bizim coğrafyanın en tehlikeli virajı budur. Çünkü anne babalık öylesine kapsayıcıdır ki, bir süre sonra çift artık bir türlü o eski tadı bulamama duygusuyla gelir. Belki iyi anne babadırlar; ama eskisi gibi, karı koca, sevgili, cinsel partner değildirler. Burada yeni bir yapılanma ve yeni bir kontrat gerekiyor.

» **Evlenmekle aile olmak aynı şey midir peki?**

Bu biraz terminolojiyle ilgili bir

mesele, ama şöyle de denilir: Ailelerin yaşı çocukların yaşıyla denktir. Bazı görüşlere göre, aile olmaya çocuk sahibi olmakla başlanır. Ben bu fikirle kabaca hemfikirim. İlk önce evlilik hattı devam eder. Aile bir üçgeni oluşturur. Ve o üçgenin bir başka köşesi de çocuktur. Çocuğu olmayan çiftler hep evli kalırlar.

» **Kadın olmak, erkek olmak, anne baba olmak ve evlilik öğrenilebilecek şeyler mi? Öğrenilebilecek şeyler gibi gözüküyor.**

» **Aile kavramını, ailenin bireylerinden daha mı çok önemsiyoruz?**

Hayır, ama önemli olmalıdır diye düşünüyorum. Bizim coğrafyada kriz şöyle ortaya çıkar: Sınır çizilmeksizin önemsenir.

Biz sosyal desteği yüksek bir milletiz. Siz, çocuğunuz olduğunda bir sosyal destek alacaksınız. Ya da, bir kriz yaşadığınızda da, sosyal destek alacaksınız. Bu, yalnızlaşma duygusunu aşağı indiren birşey. Ama aynı zamanda iki kişi olmakla ilgili hatları çizmeyi de zorlaştırıyor. Buna karşılık, bir Batılı ülkeye gittiğinizde sosyal destek

ve kollektivite düşük, ancak hatlar çok keskin ve yalnızlık yüksek.

» **Acaba terapistler tam da bu noktada mı devreye giriyor?**

Ne zaman terapistte başvurulmalı? Bu soru insanların kafasında dolaşıyor. Ben bugün bu soruyu birkaç kez duydum. Herhangi bir krizde, kavgada, gürültüde, uzlaşamayan her halde terapist mi başvurulmalıdır? Hayır. Ama çiftin çözümsüzlük döngüsü vardır. Bakarsınız hep orada dolaşılır durulur. Bu bir tehlike sinyalidir. Bu noktada profesyonel destek, sosyal desteğin ürettiği çözümden daha gerçekçi bir çözüm üretebilir, puzzle'a daha gerçekçi bakabilir.

» **Evliliklerde kadın ve erkek ne kadar kendisi olabiliyor? Ben bilinci gelişmemiş iki insan evlendiğinde biz bilincini geliştirebilir mi?**

Evliliğe 'biz' diye bakmak çok gerekli değil diye düşünürüm. 'Ben, sen ve o' diye bakmak lazım. 'Biz' tehlikeli bir kelime. Ama 'o' daha kıymetli bir kelime. Çünkü 'o' nesnelleştirir. İki kişi varsınız ve aranızda oturan bir başka cismanî kişi, evliliğiniz var. 'O' diye baktığınız noktada, içeriye girmek daha mümkündür. Ama

Ben yıllar içerisinde ve çiftlerle tanıştıkça, aslında arızaların evlendiğini düşünmeye başladım. İnsanlar birbirlerinin arızalarına iyi geldiklerinde, oradaki evlilik hattı daha iyi gidiyor.

“Evlilikle ilgili kitapları doğru bulmuyorum; çünkü evliliğin formülü yok!”

Evlilik, aile ve kadın erkek ilişkileri konusundaki yayınları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ben çok fazla hoşlanmıyorum. O yüzden, bu işle ilgili kitap yazma meselesinden biraz uzak tutuyorum kendimi. Çünkü bunun bir formülasyonu olmadığını yıllar bana gösterdi. Ve genel formülasyonlar ilişkilere, insanlara monte edilmeye kalkıldığında çok iğreti bir şey çıkıyor ortaya.

Çocuk yetiştirmeyle ilgili kitapları da doğru bulmuyorum. Çocuk çok kendine özgüdür. Anne ve baba, o aile kendine özgüdür. Çocuğa direksiyonu vermeye izin vermelidir bir anne-baba.

Genel kalıplara soktuğunuzda hep bir zorlama ortaya çıkar. Evlilikle ilgili kitapların büyük bir kısmı, maalesef genel doğrulardan bahsediyor. Evlilik çok özel. Bazen insanlar seminerlerden bu anlamda hayal kırıklığı ile çıkıyorlar. Çünkü alt alta yazılmış yirmibeş tane madde bekliyorlar. Daha fazla da söyleyebilirsiniz, ama çok fostur bu.

Aslında buzdağının üzerini hepimiz biliyoruz. Neleri yapsak kendimizi daha iyi ve mutlu hissederiz, bunları biliyoruz. Asıl bunları nasıl ve niye yapamadığımızın cevapları daha kişiseldir.

Bu kitapları, okuyup da kişisel anlamda soruları kendinize yöneltebilecekseniz okumalısınız. Ama bu kitapları okuyup da paket halinde ilişkinin ortasına koyacaksanız, uzak durmak gerek.

‘biz’ dediğinizde, hemen her alan uzlaşma elzemiyeti içerir. Bu ise olası değildir. Birçok uzlaşmadığınız alanın var olduğunu, ama bir çift fotoğrafı içinde olduğunuzu, başka başka yanlara da sahip olduğunuzu ve evliliğin o olduğunu düşünmek gerek.

Şu çok önemli bir mesele: Hepimiz mutlu olmak istiyoruz. Bu gerekçe ile biriyle evleniyoruz. Ama hayatımızın bir kertesinde işler yolunda gitmiyor. Ve giderek daha doyumsuz ve mutsuz hissetmeye başlıyoruz. Bu noktada, eğer kişisel soru sormazsak, şu çıkıyor karşımıza: “Önce o yapsın,” “Onun yaptığı yüzünden,” “O bozdu aslında.” Evliliğin bu geri dönülmez virajından hiçbir şey çıkmaz. Eğer topu ona atıyorsanız, çözüm üretemezsiniz. Kim düğmeye basarsa bassın, bunun bir önemi yok; öbürü de devam ettiriyor zaten.

Eğer, ben bu evlilikte kimim, ne yapıyorum, niye yapıyorum, niye yapmıyorum, niye yapamıyorum sorularını kişisel anlamda, samimiyetle ve içsel olarak sorabilirsek, terapistle falan gitmemize gerek yok. Ama samimiyetle ve onu dışlayarak, kişisel sorulması gerekiyor bu soruların. Evlilikteki sorumluluk, olumlu ve olumsuz yönde, kişiseldir. Evlilik ‘biz’ değildir o yüzden; ‘öbür’.

Ama ‘biz’in içinde fedakârlık var.

Hayır, fedakârlık ‘o’nun içine giriyor. ‘Biz’ dediğiniz nokta çok zorlayıcı bir nokta. Evliliğin kişisel yanını dışarılamamak gerekiyor. Kişisel yanı dışarılayıp bir ortak, net, üstüste binme hali koyarsanız ve topu atarsanız bir çözüm çıkmıyor. O karşılıklı top atma oyununa, restleşmeye dönüşüyor. Herkes bir taraftan çekiyor ve evlilik bu şekilde gidiyor. ‘Biz’i bıraktığı anda restleşme olmaktan çıkıyor.

Eşini kaybetme ve ailenin dağılması korkusu, duygularını bastıran, susan, idare eden çiftler mi doğuruyor? Susmak nereye kadar bir can simidi vazifesi görüyor?

Hiçbir yere kadar. Bastırdığınız her nokta hayatın her alanına yansıyor. İlişki devam edebilir. Şu çok sık sorulur: Çocuk ilişkiyi güçlendirir mi? Hayır güçlendirmez, ilişkinin kalitesini, kıvamını ve hazzını arttırmaz, ama devamını sağlar. Sosyal, finansal veya duygusal gerekçelerle boşanmak istemeyebilirsiniz. Ama çözüm de üretmeyebilirsiniz. Bu noktada bulduğunuz yol bastırmak ise, ilişkide o öfkenin bir ton tezahürü olacaktır. İlişkiyi devam ettirebilirsiniz, ama adı ilişki olmaz artık.

Evlilik sürecinin ve bu sürecin kalitesinin evlilik öncesiyle bağlantısı nedir?

Herhangi bir krizde, kavgada, gürültüde, uzlaşılamayan her halde terapistte mi başvurulmalıdır? Hayır. Ama çiftin çözümsüzlük döngüsü vardır. Bakarsınız hep orada dolaşılır durulur. Bu bir tehlike sinyalidir. Bu noktada profesyonel destek, sosyal desteğin ürettiği çözümden daha gerçekçi bir çözüm üretebilir

Evlilik öncesi süreç önemli. İnsanların birbirlerini tanımaları ve bilmeleri kıymetli birşeydir. Ama evlenmek yeni bir dinamiktir, bunu anlamak gerek. Birbirinizi on yıl boyunca tanımış olabilirsiniz, ama aynı evin içerisinde bir kadın ve adam olarak yaşamaya başladığınızda, ortak bir cinsel hayat paylaşmaya başladığınızda, ortak ebeveynlerle ilişkiler kurmaya başladığınızda, finansal ilişkiler kurmaya başladığınızda, karşılıklı bir çift fotoğrafı olarak dünya nezdinde algılanmaya başladığınızda, bunların hepsi için kendinizi hazırlıksız hissedebilirsiniz. Burada birbirini tanımanın şöyle kıymetli bir yanı vardır: Duygusal hat evlilikte çok besleyici ve çok kıymetli. Durumu çok kolaylaştırıcı. İnsanların birbirlerine duygusal yatırımları olması, problem çözebilmeleri için bir motivasyon kaynağı. Karşınızdakinin insan olarak nasıl bir insan olduğunu bilirsiniz. Bu da kolaylaştırıcı birşey. Ama eş olarak nasıl bir kişi olduğunu yeni öğreneceksinizdir.

Evlilikte evin yeri nedir? Kadın ve erkek evleriyle nasıl bir ilişki geliştiriyorlar? Ev, içindekilerin geç vakit geldikleri, otel ihtiyaçlarını giderdikleri soğuk bir mekan mı olmaya başladı? Mekanla kurulan ilişkinin niteliği, kadın ve erkek arasındaki ilişkiye nasıl etki ediyor?

Sırf bu konuda çalışan, yani mekân ve aile ilişkilerini inceleyen insanlar var. Mekân bütün dünyada kadınlar için daha belirleyici, daha kapsayıcı, daha hâkim ve daha ait hissettikleri bir yer. Bu çok kıymetli birşey. İki insanın ortak hayatını, kişiliğini, rengini ve ruhunu gösteren birşeydir mekân. Evliliğin kendi içerisinde evle başlayan hecesinin çok kıymetli olduğunu düşünüyorum. Çok özel olmanın yansımasıdır. Önemlidir ev.

Evlilik çiftler tarafından mutluluğa giden yolda bir son olarak mı algılanıyor? Ciddi emek isteyen bir başlangıç olarak algılanması gerekiyor mu?

Eski Türk filmlerine, en çok da o siyah beyaz olanlarına baktığınızda hep bir kadın ve bir adamın bir türlü biraraya gelememiş senaryosunu seyrederek. Birşeyler olsa ve o iki kişi biraraya gelse herşey çözülecek. Ve hep bitiş evliliğidir. O iki insan biraraya gelirler, birbirlerine söylemeleri gerekenleri söylerler ve bundan sonra film biter. Aslında macera ondan sonra başlamaktadır, ama bizim alt kültürümüzün sunduğu şey şudur: Aşılması gereken ve asıl olan merhale, evliliğe kadar olan merhaledir. Ondandır pembe panjurlu evdir.

Evet, macera evlilikle birlikte başlar ve uzun bir maraton.

Maraton hep asfalt yolda ilerlemiyor. Bazen patikalara girip çıkıyor.

Üstadlardan bir tanesi der ki, evlilik kişinin ait olma hissini ve aynı zamanda da bireysel olma yanını destekler. Bir diğeri de der ki, iyi aile esneyebilen ailedir. Hayat değişiyor, biz değişiyoruz, saçımız beyazlıyor, ruhumuz değişiyor ve mutlak değişiyoruz. İlişkimiz değişiyor. Eğer değişimle birlikte esneyebiliyorsanız, iyi bir ailesiniz demektir. Çocuğunuz olacak ve değişeceksiniz. Çocuğunuz okula gidecek, evlenecek ve siz değişeceksiniz. O uzun maratonda yenilenebilme ve yeniden yapılanabilme kabiliyeti gerekiyor. Eğer durursanız ve ondan beklerseniz, kederli bir hayat olur.

Aileye toplumun karakutusu diyebilir miyiz?

Çözümleme arzusu ve açılımı epey ilerlemiş bir karakutu diyebiliriz. Son üç-dört yıl baktığımızda, boşanma oranları ciddi olarak arttı. Dünyada zaten müthiş bir artış var. Türkiye'de de yüzde 70'ler civarında artış var. Türkiye İstatistik Kurumunun oranları bunlar. Sanırım 2001'den sonrası için geçerli. Bunlar çok ciddi oranlar. Geriye dönüp baktığınızda, deprem vb. gibi krizli dönemlerde boşanmalar

İyi aile esneyebilen ailedir. Hayat değişiyor, biz değişiyoruz, saçımız beyazlıyor, ruhumuz değişiyor ve mutlak değişiyoruz. İlişkimiz değişiyor. Eğer değişimle birlikte esneyebiliyor ve yeniden yapılanabiliyorsanız, iyi bir ailesiniz demektir. O uzun maratonda yenilenebilme ve yeniden yapılanabilme kabiliyeti gerekiyor.

“Evlenirken, aynı zamanda bir aile ile evlenirsiniz?”

Günümüzde evliliğin hızla değişen anlamı, geleneksel değerlerle ne gibi çatışmalara sebep oluyor?

Evliliğin, kadın ve erkek figürlerinin geleneksel olduğunu düşünüyorum. İçinde yaşadığımız çağda bu figürler arasında kaos ortaya çıkmaya başladı. Kadınlar çalışıyor, finansal bir özgürlük sahibi; bu kıymetli. Erkeklerin ev hayatına katkılarında ve kadınların ev hayatına katkılarında farklılıklar var. Dolayısıyla tanımlamanın yeniden yapılması gerekiyor.

Kırklı yaşlarında, profesyonel anlamda başarılı, güçlü kadınlardan şunu çok sık duyuyorum: “Ben profesyonel anlamda başarılı oldum, tamam. Ama aslında hiç kadın gibi hissetmiyorum kendimi. Daha nahif, ince davranılan ve sarıp sarmalanan birşey gibi hissetmek istiyorum. Ama ne bu nasıl istenir bunu biliyorum, ne de istesem de kocam bu nasıl yapılır onu biliyor.”

Geleneksel figür içinde katıksız mutluluk barındırmıyordu. Geriye dönüp baktığımızda, kendi ebeveynlerimize baktığımızda katıksız bir mutluluk yok; bu bir fantezi. Bugün ise o geleneksellikte marjinalite arasında gidip geliyor.

Bana bir tercih yapmak durumundasınız dersiniz, kırk katır mı kırk satır mı diye soruyorsanız, geleneksel figürün yeni bir yapılandırma ile evlilik için daha uygun olduğunu düşünüyorum. Herkes şunu bilmelidir ki, evlenirken aynı zamanda bir aile ile evlenirsiniz. Bu haftada iki kez görüşüyorsunuz, üç kez yemeğe gidersiniz **demek** değildir. Kocanızın ailesi Avustralya’da da yaşıyor olabilir, ama siz bir aile dinamiği ile ilintilisiniz. Dolayısıyla, aslında geleneklerin getirdiği birşeyle evlenirsiniz. Bunu reddetmemek gerekir. Ama dönüştürülmeye ihtiyacı var.

artmıyor. İnsanlar o dönemlerde daha biraradalar. Daha birbirlerini destekliyorlar. Ama son süreçte boşanmalarda artış olduğunu görüyoruz. Boşanan insanların da büyük çoğunluğunun tekrar evlendiklerini görüyoruz. Evlilik, bir yanıyla somut olarak da biliniyor ki, yaşamı da uzatıyor.

Erkekler aile içinde sorumluluk alan bir ebeveyn rolünü ne derce üstlenebiliyorlar? Yoksa evin bir çocuğu da onlar mı?

Ben bunda çok da hemfikir değilim. Hatta evlilik seminerleri verirken ekibimiz içinde beni zaman zaman çok fazla erkeklerin tarafında olmakla itham eden arkadaşlarım oluyor. Problemleri görmezden gelme refleksleri erkeklerde hep daha fazla. Ama ben terapist olarak karşımda gördüğüm beyefendilerin sürece dahil olduklarındaki algılarının ve uyumlarının hep iyi olduğunu düşünüyorum. Ama problemi yok saymak için varolan her türlü reflekslerini de kullanıyorlar. Kadınlar ise önce büyük bir şevkle irileşen sorumluluklar alıyorlar ve alıyorlar ve alıyorlar. Ve günün birinde istememeye başlıyorlar. Bu hepimiz için böyle. Hayır diyorlar, biz vazgeçtik, yeniden, eskisi gibi, kadın gibi algılanmak istiyoruz, daha nahif olmak istiyoruz, biri bizi sarıp sarmalasin istiyoruz diyorlar. Fakat ilişkinin o zamana kadar geldiği biçimde bunu nasıl

yapacağını bilemez halde oluyor.

Şunu hiçbir zaman unutmamak gerekiyor: İlişkinin günah keçisi yok. İlişki ortaklıkla bağlantılı birşey ve mağduriyet mutlaka karşılıklı. Kadınlar duygusal taleplerini ifade etmek konusunda hep daha rahattırlar. Erkekler bu noktada daha ekonomik davranırlar, ama bunun anlamı onların mutsuzluğu değildir. Çünkü bir ilişkide taraflardan sadece birinin mutsuzluğu, o ilişkinin mutsuzluğudur zaten.

Evlilik sürecinde kadın ve erkek neleri üretmedikleri için bir kopuş yaşıyor?

Bu çok uzun konuşulması gereken bir konu. Ama şunu tekrar edebilirim. İnsanlar beğenilmek, takdir edilmek, doyurulmak istiyorlar. Bunlar buzdağının altındaki duygular. Buzdağının üstüne baktığınızda hayatı güzelleştirmek hep daha kolaydır. Pazar günü sabahları kahvaltıya gidersiniz, arkasından çocuklarla ormanda yürürsünüz, kışın iki, yazın üç hafta tatil yaparsınız, hafta içlerini arkadaşlarınızla geçirirsiniz. Bunlar hep işin kolay yanları. Yukarıya dair reçete vermek çok kolay. Eğer altı soruyorsanız, birbirinin kalbini çok iyi tutmak ve kendisini öbürüne emanet edebilme duygusuna sahip olmak gerekiyor. Bu çok kıymetli birşey.

Bizim coğrafyadaki en keskin kırmızı çizginin köken ailelerle ilgili hatlar olduğunu düşünürüm. Orası ihlal edilirken dikkatli olunması gerekir.

Sahip olma duygusu ilişkiyi nereye götürür? Evlilikte iki kişi arasındaki sınırlar neler?

Kişiyi özgü sınırlar bunlar. Biz bireyselliği düşük bir toplumuz. Bir akşam düğmeye basıp, ertesi gün hayatımıza bireysel biri olarak devam etmiyoruz. Zaten hep bir topluluğun üyesi olarak, bir ailenin kızı veya oğlu, bir adamın karısı veya bir kadının kocası, çocukların annesi yahut babası olarak devam ediyoruz. Ama profesyonel deneyim sorarsanız, bizim coğrafyadaki en keskin kırmızı çizginin köken ailelerle ilgili hatlar

olduğunu düşünürüm. Orası ihlal edilirken dikkatli olunması gerekir. Çünkü çok kişiselleştirilebilir bir alandır. Hiç sevmediğiniz ve onaylamadığınız kayınvalidenizle kurduğunuz ilişkiyi, kocanız kişiselleştirecektir.

Mesafe ilişkilerin sigortası değil mi?

Çok doğru. Şunu duyduğumda hep tüylerim diken diken olur: “Biz hiç kavga etmeyiz.” Bu, bir çiftle çalışırken beni en huzursuz

eden ve çalışma şevkimi zayıflatan repliktir: “Biz hiç kavga etmeyiz.” Bunun parantezi şu: “Biz birbirimize teğet bile geçmeyiz zaten.” Mesafe kıymetli, evet; ama birbirinizi görebilecek kadar bir mesafe gerekiyor. Değmelisiniz ve bazen ateş fişkırmalı hatta.

İYAS'IN ACELESİ

Peygamber Efendimiz, Mekke'deki hayatının son yıllarında, Medine'den önemli bir isimle, Ebu'l-Hayser Enes b. Râfi'yle görüşme imkânı bulmuştu. Ebu'l-Hayser, Abdüleşhel oğullarındandı ve Evs kabilesinin önde gelenlerindendi.

O yıllarda, Medine, iki kardeş kabile Evs ve Hazrec'in bitmek bilmeyen kanlı hâkimiyet mücadelesine sahne olmaktaydı. Nitekim, Ebu'l-Hayser'i Mekke'ye getiren de, Evs adına Hazrec'e karşı Kureyşlilerle bir ittifak antlaşması yapmanın yolunu aramaktı.

Ebu'l-Hayser, içlerinde İyas b. Muaz'ın da bulunduğu bazı gençlerle Mekke'ye gelmişti.

Peygamber Efendimiz onların geldiğini duyunca gidip yanlarına oturdu ve:

“Sizin için, sabahlamak üzere geldiğiniz şeyden daha hayırlısı yok mudur?” diye sordu.

Ebu'l-Hayser ve yanındakiler:

“Nedir o daha hayırlısı?” dediler.

Peygamber Efendimiz, cevaben:

“Ben Allah'ın Resûlüyüm! Allah beni, hiçbir şeyi şerik koşmaksızın Allah'a ibadet etmeye davet edeyim diye kullarına gönderdi ve bana Kitab da indirdi” buyurarak onlara İslâmiyeti anlattı ve Kur'ân-ı Kerim'den âyetler okudu.

Hız. Peygamber'in bu tebliği üzerine, henüz pek genç yaşta olan İyas b. Muaz:

“Ey kavmim!” dedi. “Vallahi bu, sağlamaya geldiğiniz şeyden daha hayırlıdır!”

İyas'ın bu sözü üzerine Ebu'l-Hayser Enes b. Râfi' hemen yerden bir avuç toprak alıp onun yüzüne fırlattı ve:

“Sen bizi kendi halimize bırak!” dedi. “Hayatım üzerine yemin ederim ki, biz buraya ondan başkası için gelmiş bulunuyoruz!”

Ebu'l-Hayser'in bu tepkisi üzerine İyas b. Muaz sustu. Peygamber Efendimiz de kalkıp onların yanından ayrıldı.

Ebu'l-Hayser ve arkadaşları birkaç gün sonra Medine'ye döndüler. Medine'ye dönmelerinden az zaman sonra da, genç İyas vefat etti.

Vefat ederken yanında bulunanlar, onun ruhunu teslim edinceye kadar Mekke'de Hız. Peygamber'den duyduklarını tekrarladığını; tevhid, tek-bir ve hamd ederek Allah'ı anıp durduğunu işitmişlerdi. Hiçbirinin, hak bir davete gecikmeden icabet eden İyas'ın Müslüman olarak öldüğünden şüphesi yoktu.

GELECEK YIL GELMEDEN

Kays b. Hâtim, tıpkı Ebu'l-Hayser Enes b. Râfi' gibi, Medine'nin ileri gelenleri arasındaydı. Ebu'l-Hayser Medine'ye döndükten kısa bir süre sonra, Kays b. Hâtim de Mekke'ye geldi.

Peygamber Efendimiz Mekke'de onu görünce, tıpkı Ebu'l-Hayser ve yanındaki gençlere yaptığı gibi, onu da İslâm'a davet etti.

Kays, Hz. Peygamber'in davet ettiği şeyin hakikat olduğunun farkındaydı. Ama bu davete icabet etmenin o günün şartlarında başına bir sürü dert almak anlamına geleceğini de biliyordu. O yüzden, ne Resûlullah'ı büsbütün reddetti, ne de onun davetine icabet etti. Kendince bir orta yol bulup:

“Yâ Muhammed!” dedi. “Sen beni bu yıl bırak da, işimin üzerinde bir düşüneyim. Sonra senin yanına yine gelirim!”

Ne var ki, Kays, ertesi yıl Mekke'ye gelmedi. Zira, gelemedi. Gelecek yıl gelmeden ölüvermişti...

İKİ FEMİNİZM ARASINDA

ABDÜLHAKİM MURAD

Çev.: Kamer Sultan Güzel

FEMİNİZM, SON YARIM YÜZYILIN BELKİ DE EN FAZLA RAĞBET GÖREN İDEOLOJİSİ... FEMİNİSTLER, ÖZELLİKLE 60'LARDAN BUGÜNE, MÜCADELELERİNDE EPEYCE MESAFE ALDILAR. AMA SONUÇ, ONLARIN BEKLEDİĞİ GİBİ GERÇEKLEŞMEDİ. NEDEN? İNGİLTERELİ MÜSLÜMAN DÜŞÜNÜR ABDÜLHAKİM MURAD, ESKİ FEMİNİZMİNİN YANILGILARINI VE FITRAT KARŞISINDAKİ YENİLGİSİNİ ÇÖZÜMLERKEN, FITRATLA VE VAHİYLE UZLAŞABİLİR BİR 'YENİ FEMİNİZM'İN AYAK SESLERİNİ DE DEĞERLENDİRİYOR.

Batıdaki cinsiyet tartışmalarında gündemde olan krizi birkaç kelimeyle anlatmaya çalışarak başlayalım. Bu, en iyi, Germaine Greer'in 1999'da yayımlandığında medyada öfke ve övgü karışımı hayret dolu bir ilgiyle karşılanan *The Whole Woman* (Tam Kadın) isimli kitabıyla anlatılabilir.

Bu kitap önemlidir ve bunun sebebi, yazarın otuz yıl önce basılan ve daha kötü bir şöhreti olan *The Female Eunuch* (İğdiş Edilmiş Kadın) kitabıyla bir diyalog suretinde ortaya çıkması değildir. En insafli ve rikkatli feminist yazarlardan biri olan Greer, kitap boyunca Batılı cinsiyet söyleminin bu otuz yıllık süre içerisinde sosyal ve de bilimsel bağlamda nasıl değiştiğini aktarır. 1960'larda ve 1970'lerde feminizm, daha ziyade, cinsiyet farklılıklarını sosyal bir inşa olarak kabul eden anlayışın kırılmasını öneren bir 'eşitlik feminizmi' idi. Fakat 1990'lardaki feminizm, erkeklerin ve kadınların davranış özelliklerinin şekillenmesinde kadın ve erkek tabiatının en azından beslenme kadar önemli olduğu inancına dayanan 'farklılık feminizmi'dir. Politikacılar,

erkek ve kadının garip bir şekilde tatmin edici bulmaya devam ettiği geleneksel kalıpların katıksız inatçılığıdır. Eski Greer okulunun radikal feminist devrimi, demografik açıdan önem taşıyan bir seçmen topluluğu bulamamıştır. Kadınların büyük çoğunluğu, feminist 'kızkardeşliğe' tam anlamıyla kaydolmamıştır. Dahası, gitgide seküler eşitlikçi cinsiyet söyleminin şekillendirdiği bir dünyanın, genç Greer'in öngördüğü şekilde, 'arz-ı mev'ud' (vaad edilmiş topraklar) olduğu kanıtlanmamıştır.

Greer'in şimdi yazdığı gibi:

"İğdiş Edilmiş Kadın yazıldığında kızlarımız [güzellik için] kendilerini kesiyor veya aç bırakıyor değillerdi. Bir avuç dolusu kazanan için milyarlarca kaybeden üreten bir dünya sisteminde, suskun kadınlar her tarafta bitmeyen zorluklara, kedere ve acıya maruz kalmaktadırlar." (s. 3)

Germaine Greer, cinsiyet devriminin beraberinde getirdiği cinsel özgürlüğün, çoğu olayda kadınlara erkeklerden daha çok zarar verdiğini öne sürer. "Serbest bırakılmış olan

60'lı ve 70'li yılların feminizmi, bir 'eşitlik feminizmi' idi. Fakat 1990'lardaki feminizm, erkeklerin ve kadınların davranış özelliklerinin şekillenmesinde kadın ve erkek tabiatının önemli olduğu inancına dayanan 'farklılık feminizmi'dir. Politikacılar, eğitimciler, önemli işadamları ve eşlerinin çoğu hâlâ eski feminizme göre düşünmektedirler; fakat bu yeni feminizm düşüncesi büyümektedir.

eğitimciler, önemli işadamları ve eşlerinin çoğu hâlâ eski feminizme göre düşünmektedirler; fakat Germaine Greer'in kitabının gösterdiği gibi, bu yeni feminizm düşüncesi büyümektedir ve dünyayı sonuçları Müslüman topluluklar için özellikle dikkate değer olacak başka bir sosyal çalkantıya götürmeyi vaad etmektedir.

Bu köklü değişimin temininde, çeşitli sebepler etkili olmuştur. Belki de en aşikâr olanı, çoğu

cinsellik, erkek cinselliğidir" der. Rastgele yapılan cinsel ilişki münasebet kadını erkekten daha çok incitir: Erkeğin vücudu durumdan etkilenmezken, kadınlar hamileliğin mühim sonuçlarıyla yaşamaya devam ederler.

Cinsel devrimin başka bir sonucu da, aldatmaların çoğalması ve buna bağlı olarak da

boşanmaların ve tek anne veya babadan oluşan ailelerin sayısının artması olmuştur. Yine, yükün çoğunu omuzlayan kadınlardır. “1971’de, oniki İngiliz ailesinden biri tek ebeveynin sorumluluğu altındaydı. Bu sayı 1986’da yedi ve 1992’de beş aileden biriydi” (s. 202). Diğer bir sonuç ise, yalnızlığın acısı oldu. “2020 yılında İngiliz hanelerinin üçte birinde tek kişi oturacak ve bu bireylerin büyük kısmı da kadınlar olacaktır” (s. 250). Cinsel devrimin en ısrarlı söylencelerinden biri olan, İngilizce’de ‘testing the waters’ (suları test etmek) deyimine tabir edilen evlilikten önce cinsel ilişkiye girmenin uyumluluğu belirlemeye yardımcı olduğu düşüncesi, kesin olarak çürütülmüş görünmektedir. “En kısa süren evliliklerin geneli, uzun dönem birlikte yaşamayı takip edenlerdir” (s. 255).

Kadınların kendilerini yeni kültürel iklim tarafından özgürleştirilmiş hissetmek yerine küçük düşürülmüş hissettikleri başka bir alan da, pornografidir. Kadınların insanlıktan uzaklaştırıldığı ve nesneleştirildiği fikriyle çoğu feministin karşı çıktığı bu kurum, feminist devrim tarafından

henüz yola getirilip çöktürülmedi; bilakis, yılda otuz milyar sterline mal olan, yüzüstü internet fahişeleri ve robo-bimbo ordularının oluşturduğu bir endüstriye yükseldi. Greer’in belirttiği gibi, “Otuz yıllık feminizmden sonra, pornografi daha önce hiç olmadığı kadar yaygınlaştı.” Pornografi, kadınların memnuniyeti için var olduğu iddia edilen moda endüstrisine kaynaştı. Ki aslında, Greer’in kaydettiği üzere, moda endüstrisi, çoğunlukla kadınları soyunmaya veya daha

ziyade erkekler için oluşturulmuş umumî bir gösteriye dahil olmak için süslenmeye ikna etmeye çalışan erkekler tarafından yönetiliyor. (Dahası, birçok moda tasarımcısı eşcinseldir. Bu adamlar, en göze çarpan örnek olarak Versace gibi, kadınları yeni bir baskı biçimine dönüştürüyor ve egzersiz kalıplarına zorlayan çocukça bir moda normu oluşturmuşlardır.) Bir zamanlar Batıda ve hemen hemen bütün geleneksel

toplumlarda beğenilen selülit, şimdi âdeta suç haline gelmiştir. Ondan kurtulmak için ‘idman yapılır.’ Demi Moore günde dört saat ağırlıklarla idman yapar, ancak bu dayanıklılık denemesi bile evliliğini kurtarması için yeterli değildir.

Greer ve başka feministler, moda endüstrisini günümüzde kadınların köleleştirilmesine katkı sağlayan başlıca unsur olarak tanımlarlar. Bu endüstrinin önde gelen yandaşı ise ilaç sanayiidir. Greer’in söylediği gibi, günümüzde eczacılık, doktorların, psikiyatristlerin ve elbette kozmetik cerrahların banka hesaplarını şişiren sözde Bedensel Dismorfik Bozukluk adı altındaki fiziksel kusurlarla, kasden bir saplantı kültürü oluşturmaktadır. Dolly Parton boşuna “Benim kadar ucuz görünebilmek çok paraya mal olur” dememiştir. Dünyanın kaynakları, çıplaklaştırma kültürü ile beslenen bu yapaylığın sebep olduğu görüntü saplantısına hizmet etmek için, kısa zamanda tüketilmiştir. Bunun belki de en tiksindirici boyutu, ‘her derde deva anti-aging’ adına faturası çıkarılan yeni hormon yenileme terapisi. Bu terapi için kullanılan hormon östrojendir ve kısraklardan temin edilir. Yalnızca Amerika’da, 80,000 hamile dişi at çiftliklerinde, kafesler içinde, idrarlarının toplandığı hortumlara bağlanmış biçimde hapsedilmiş haldedir. Doğan taylar da, rutin olarak katledilmektedir.

Kadınların üzerindeki bu yeni dayatmaların sonuçları zaten çoğunlukla bilinmektedir. Buna rağmen ciddi çözümler öne sürülmemiştir. Eski ekole mensup feministlerin bize anlattığına bakılırsa, kadınlar bugün daha zengin bir hayat yaşamaktadırlar. Fakat şu da bilinen bir gerçektir ki, bu hayatlar aynı zamanda daha kederli görünmektedir. “1955’ten bu yana Amerika’da depresif hastalıklar beşe katlanmıştır. Sebebi herşeyden daha açıktır: Kadınlar, erkeklere nisbetle, acı çekmeye daha müsaittir” (s. 171). Öyle ki, “İngiliz kadınların yüzde 17’si yirmibeş yaşından önce kendilerini öldürmeye çalışmışlardır.” Modern kadınlara musallat olan ve ilk feministlerin beklentilerine tamamen ters düşen bu hüznün dalgası, ilaç sanayiinin baronlarını bir kez daha memnun etmiştir. Kadınlara, çok yaygın bir biçimde, ilaç olarak Prozac verilmeye başlanmıştır. (Faydasızlık ve tuzağa düşürülmüş olma duyularını yenmelerine yardımcı olmak için hayvanat bahçesindeki hayvanlara rutin olarak verilen anti-depresan ilaç da Prozac’tır!)

Greer öfke yüklü kitabını birkaç ümitli notla tamamlar. Onun 1960’larda talep ettiği stratejiler

Feminizmin 1960’larda talep ettiği stratejiler yaygın bir biçimde denenmiş ve uygulanmış ve ama sonuçlar belirsiz ve bazen de feci olmuştur. Açık olan şudur: Kadınların özgürleştirilmesi diye birşey vâki olmamıştır. Bir bağımlılık modelini, yerine başka bir bağımlılık modelini koymak için atmak sözkonusudur.

yaygın bir biçimde denenmiş ve uygulanmış, ama sonuçlar belirsiz ve bazen de feci olmuştur. Açık olan şudur: Kadınların özgürleştirilmesi diye birşey vâki olmamıştır. Daha ziyade, bir bağımlılık modelini, yerine başka bir bağımlılık modelini koymak için atmak sözkonusudur. Koca vazgeçilebilir olmuş, yerini ilaç sanayii ve sürekli büyüyen psikiyatristler ve danışmanlar ordusu almıştır. Mutluluk ise, hiç olmadığı kadar uzak görünmektedir.

Bu makalenin son kısmında, bütün bunların İslâmî eleştirisini yapmaya çalışacağım. Fakat bunu yapmadan önce, bugün Batılı sosyal analizcilere neyin yanlış gittiğinin yorumunu barındıran bir bağlam sağlayan bilimsel araştırmalara kısaca bir bakışın faydalı olacağını düşünüyorum.

Feministler arasında yankıları olan en belirgin alan, cinsiyetleri ayıran fiziksel güç farklılıkları alanıdır. Nitekim, hayatın fiziksel güç ve çeviklik gerektirdiği alanlarında erkekler avantaj sahibi

için gerekli görevlerin bazılarını yapacak güçte olmadıklarının farkedilmesiyle, başarısız olmuştur. Bunun üzerine, kadınların ve erkeklerin benzer görevlere tâbi tutulmasını garanti eden ve 'cinsiyet ayrımı yapmayan' seçme prosedürler adı verilen 1998 kuralları uygulanmıştır. Sonuç, kadınların yaralanmalarında erkeklere nisbeten muazzam bir artıştır. Aşırı yüklenmeye bağlı yaralanmaların tıbbî yükü, meselâ zorlamaya bağlı kırıklar, erkek erler için yüzde 1.5 olarak hesaplanırken, kadınlar için yüzde 4.6 ve yüzde 11.1 arası herhangi bir değerdedir. Bu durum hakkında bir rapor derleyen ordu görevlisi Yarbay Doktor Ian Gemmell, kadınların kemik büyüklüğü ile kas ağırlığı arasındaki farkın kadın iskeletine erkeklere oranla yüzde 33-39 daha fazla baskı uyguladığını belirtmiştir. Sonuç şudur: Sosyal değişimler kadınların aktif çatışmalardan hariç tutulmasını destekleyen geleneksel ahlâkî gerekçeleri aşmış olsa da, yalnızca tıbbî deliller İngiliz ordusunu kadınları piyadeliikten ve Kraliyet Zırhlı Birliği'nden uzak tutmaya zorlamaktadır. Ordu alışılmışın dışında bir örnektir ve

Feministlerin bize anlattığına bakılırsa, kadınlar bugün daha zengin bir hayat yaşamaktadırlar. Fakat şu da bilinen bir gerçektir ki, bu hayatlar aynı zamanda daha kederli görünmektedir. Kadınlara, çok yaygın bir biçimde, Prozac verilmeye başlanmıştır. Faydasızlık ve tuzağa düşürülmüş olma duyularını yenmelerine yardımcı olmak için hayvanat bahçesindeki hayvanlara rutin olarak verilen anti-depresan ilaç da Prozac'ın ta kendisidir!

olmaya devam etmektedirler. Dolayısıyla yapılan girişimler, aksi yönde kanunlar çıkarmak suretiyle, 'Tabiat Ana'nın cinsiyet ayrımcılığının üstesinden gelmektir. İngiltere'de bu yönde en bilinen girişim, 1997 yılında Savunma Bakanlığının çıkardığı, kadın erlerin erkeklerle aynı fiziksel testlere tâbi tutulmamasını öngören yönergedir. 'Siyaseten doğru'luk adına başlatılan bu uygulama, orduya alınan kadınların eğitimlerini tamamlamaları

kadınların ulaşmaya çalıştığı mesleklerin büyük çoğunluğu üstün fiziksel kabiliyetler gerektirmemektedir. Ancak, cinsiyetler arasındaki farklılıklar, en az görünür oldukları yerde daha etkilidir. Virginia Woolfun sevenlerinin öncülük ettiği evvelki nazik eşitlik çağrılarını popülerleştiren ve radikalleştiren 1960'ların cinsiyet devrimcileri, cinsiyet farklılığının güç farkedilen yanlarını değerlendirmek noktasında

hâlâ çok donanımsız olan bir yöntemle çalışıyorlardı. Greer *İğdiş Edilen Kadın*'i yazmaya başladığında, genetik muayenede modern teknikler, kalıtsal haritaların yeniden oluşturulması ve Crick ve Watson tarafından yapılan DNA keşiflerinin büyük etkileri olası bile değildi. Marx ve Weber'den, ayrıca Freud'dan sonra cinsel roller çoğunlukla, hatta belki tamamıyla, sosyal şartların bir ürünüydü. Bu şartlar yeniden düzenlendiği takdirde, zamanı gelince bütün mesleklerde çalışanların, senfoniler besteleyenlerin ve Nobel Ödülleri kazananların yüzde ellisinin bayanlar olacağı düşünülüyordu.

Geçmişe bakıldığında, bu, tuhaf bir teminat olarak görünür. Zira unutulmamalıdır ki, geçmişte entellektüel ortam tamamen sekülerdi. Batılı zihni cinsiyetlerin sadece sıradan olaylarda farklı oldukları—veya, moda uyan bir psikoposun ifade ettiği şekilde, 'aynı, fakat farklı donanımda' oldukları—sonucuna varmaya zorlayacak metafizik veya ahlâkî bir buyruk mevcut değildi. Daha da karşı konulmaz olan ise, en azından Thomas Paine ve David Hume'dan bu yana

Avrupa ve Amerika'yı şekillendirmiş olan eşitlikçi varsayımlar idi: Herkes, sınıfların, ırkların veya milletlerin eşit olduğu gibi, cinsiyetlerin de eşit olması gerektiğini düşünmüştü.

Cinsiyet eşitliğine ilişkin yeni teoriye dayanan büyük çaplı ilk sosyal deneylerden biri, Filistin'in Yahudilerin meskûn olduğu kesiminde gerçekleştirilen ve kibbutz adı verilen kolektif çiftlik projesiydi. 1910 yılında başlatılan bu proje, kadınların

kurtuluşunun ancak sosyalleştirilmiş cinsiyet rollerinin çocukluğun en erken döneminde bertaraf edilmesiyle gerçekleştirilebileceği düşüncesine dayanmaktaydı.

Modern İsrail'deki bu kibbutz projesi, anne ilgisinin tamamen yok edildiği kolektif çiftliklerden ibaretti. Çocuklar anne ve babanın yanında değil, özel yatakhanelerde yaşıyorlardı. Kadınları ev işlerinin her zamanki angaryasından kurtarmak

için umumî çamaşırhaneler ve mutfaklar yapılmıştı. Böylece hem erkekler hem de kadınlar istedikleri işi veya aktiviteyi seçmek konusunda özgürdüler; ve her iki taraftan da güç gerektiren konumlara eşit katılım beklenmişti. Çocukların sosyalleştirilmesini tarafsız kılmak için oyuncaklar büyük sepetlerde tutulmuş, böylece erkekler ve kızlar cinsiyetle özdeşleşmiş oyuncaklar ve oyunlar hakkında bir baskıya maruz kalmadan kendi oyuncaklarını kendilerinin seçmeleri öngörülmüştü.

Doksan yıllık bu tutarlı ve dikkatli toplum mühendisliğinin sonuçları, endişe verici olmuştur. Bakıcıları bu duruma öfkelenildiği halde, çocuklar hiç şaşmadan kendi cinsiyetlerine göre oyuncaklar seçmektedirler. Üç yaşındaki erkekler ortak sepetlerden tabancaları ve arabaları alırken, kızlar bebekleri ve çay setlerini tercih etmektedirler. Erkek çocukların organize ettikleri oyunlar rekabete dayanırken, kız çocuklarının oyunları işbirliğine dayanmaktadır.

Çiftlik yönetiminde liderlik konumlarına bayanların zorla katılımını gerektiren kontenjan, nadiren dolmuştur. Birliği ve intizamı sağlamak üzere hazırlanan kıyafet kuralları sürekli ihlal edilmiştir. Bugün İsrail'de kibbutz'lardaki cinsiyet ayrımcılığı, İsrail toplumunda umumiyetle görülenden daha katı olmasıyla ünlüdür. Deney yalnızca başarısız olmakla kalmamış, bir de geri tepmiştir.

Günümüzde böylesi toplum mühendisliği projelerinin başarısızlığını belgeleyen birçok bilim adamı ve antropolog, evrimci biyoloji bağlamında, erkeklerin ve bayanların cazibesini davranışın ayrışan modelleri olarak sunarlar. Şüphe yok ki, Darwinizm ve neo-Darwinizm günümüzde geçtiğimiz yüzyılda hiç olmadığı kadar ve özellikle felsefeciler ve fizikçiler tarafından gelen ciddi bir hücum altındadır. Ve meselelerin tamamıyla evrim teorisine havalesi Kur'ân'ın insanlığın kökeni hakkındaki açıklamaları ile uyuşmamaktadır. Tabii ki bu, modern biyolojinin bütün kavramlarının kabul edilemez türden olduğu anlamına gelmez. Meselâ, genetik açıdan başarılı olan hayatta kalma stratejilerinin zaman içerisinde takviye ve idamesi inkar edilemez. Örneğin, atların üremesi insanların da müdahale edebildiği üzere, doğal seçim prensiplerini gerektirir. Kalıtım, hadisin de doğruladığı gibi, gerçektir. İsrailoğulları ve Ehl-i Beyt gibi kategorilerin hakikî anlamları vardır.

Cinsiyet eşitliğine ilişkin eski feminist teoriye dayanan büyük çaplı ilk sosyal deneylerden biri, Filistin'in Yahudilerin meskûn olduğu kesiminde gerçekleştirilen ve kibbutz adı verilen kolektif çiftlik projesiydi. 1910 yılında başlatılan bu proje, anne ilgisinin tamamen yok edildiği kolektif çiftliklerden ibaretti.

Peki, biyologlar ne diyorlar? Görüşleri, biyolojik başarının sadece bir etkene eşit olduğu yönündedir: organizmanın genetik maddesinin en fazla miktarda yayılması. Doğal ortamına egemen olan bir yırtıcı, görünüşte ne kadar heybetli de olsa, kendi neslinin devamını sağlayacak kadar üreyemiyor ise biyolojik bir başarısızlığa uğrayacaktır.

Biyologlar erkeklerin ve dişilerin farklı üreme stratejileri olduğunu vurgularlar. Biyolog Robert Trivers'in 'ebeveyn yatırımı' adını verdiği sorumluluk, dişilerde erkeklere göre daha fazladır. Bunun sosyal şartlanma ile hiçbir ilgisi yoktur; genetik ve biyolojik olarak verilmiş bir özelliktir. Meselâ, bir kadın çocuğuna çok büyük yatırım yapar. Bu yatırım dokuz aylık metabolik bir taahhüt ile başlar, çocuk süttten kesilene kadar devam eder. 'Ebeveyn yatırımı'nda erkeğin payı ise çok daha azdır.

Trivers 'daha büyük ebeveyn yatırımı sağlayan cinsiyetin kaynağının sınırlı hale geleceğini' gösterir. Daha az katkıda bulunan cinsiyet, ister istemez, rekabet gerektiren sosyal bir konumda

taşımazlar. Erkeğin biyolojik devamlılığı açısından hayatı önem taşıyan saldırganlık, herşeyden önce diğer erkeklere karşıdır (örnek olarak, erkek geyiklerin geniş ve galip gelmek için bir hayli fiziksel çaba gerektiren çatalı boynuzlarını hatırlayalım); ama saldırganlık erkeği avlanma için daha donanımlı kılar. Bu bakımdan, erkeğin ebeveyn yatırımı, yiyecek sağlamak veya gençleri korumakta olduğu gibi, fiziksel ve dolaylıdır.

Biyoloji, östrojen ve oksitosinin egemen olduğu kadın hormonal yapısının çocukları bakıp beslemeye yönelik güçlü içgüdüleri geliştirdiğini; buna karşılık, erkeklerdeki androjen salgısının ve adrenalinin, avcılık ve savaşçılık için faydalı oldukları halde, çocuk yetiştirme içgüdüleri geliştirme noktasında son derece zayıf kaldığını anlamamıza yardımcı olur. Basitçe söylemek gerekirse, anneler çocuklarını ihmal ettikleri takdirde çok daha fazla yatırım kaybına uğrarlar. Yetersiz hormonal rehberlik sebebiyle bakımsızlıktan ölen bir çocuk, babadan çok anne için büyük çapta bir başarısızlığı temsil eder. Gebelik ve emzirme sırasında anne üretkenliğini

Doksan yıllık bu tutarlı ve dikkatli toplum mühendisliğinin sonuçları düşündürücüdür. Bakıcıları bu duruma öfkelenildiği halde, çocuklar hiç şaşmadan kendi cinsiyetlerine göre oyuncaklar seçmektedirler. Üç yaşındaki erkekler ortak sepetlerden tabancaları ve arabaları alırken, kızlar bebekleri ve çay setlerini tercih etmektedirler. Deney yalnızca başarısız olmakla kalmamış, bir de geri tepmiştir.

olacaktır. "Çünkü diğer cinsiyet üyelerinin yapamadıkları bir şekilde, birkaç farklı eşe sahip olarak üretkenliklerini geliştirmiş olacaklardır." Modern biyologlara göre, erkeklerin rekabet ve saldırganlık içgüdülerinin genetik ve hormonal kaynağı budur. Rekabet ve saldırganlık, dişilerde de görülebilen özelliklerdir, ama dişilerde bir hayli indirgenmiş seviyededir, çünkü bu özellikler dişilerin üretkenlikleri noktasında hayatı önem

hemen hemen kaybetmişken, aynı dönemde baba tekrar baba olabilir. Yine kadınlarda, besleme ve sevinç içgüdülerini üreten genetik kodlama erkeklerdekinden çok daha fazladır. 'Besleme' duygularının ileticisi olan oksitosin hormonu, erkeklerde kadınlardakinden daha azdır. Androjenler erkeklerin genç ve doğurgan görünen eşler seçmelerini sağlarken, östrojenler kadınları neslinin ihtiyacı olan yiyeceği ve

korumayı sağlayacak iddialı ve güçlü eşler seçmeye sevkeder. Bu yüzden geleneksel toplumlarda çok eşlilik erkeklerde yaygınken, kadınlarda son derece azdır. Erkeklerin birçok eşe sahip olmaları genetik açıdan akla yatkındır, kadınların ise değildir.

Erkek fizyolojisinin beslediği agresif içgüdüler, binlerce yıldan beri atalarımıza hizmet etmiştir ve son birkaç neslin sahip olduğu çok farklı hayat tarzları erkeğin hormonal dengesinde önemli bir değişim meydana getirmek için yeterli değildir. Neredeyse bütün toplumlarda hapisanede bulunanların yüzde doksanının erkeklerden oluşması, bu yüzdendir. Psikologlar dünya çapında işlenen cinayetlerde katillerin ve kurbanların genellikle evlenmemiş genç erkekler olduğunu ortaya koymuşlardır. Daha uzak bir sebep ise, erkeklerin rekabete yönelik davranışlardan çok daha fazla etkilenmeleridir. Kingsley Browne'un kaydettiği gibi, "Yarış erkeklerin motivasyonunu önemli ölçüde yükseltirken, kadınlar için böyle birşey söz konusu değildir. Akademik bir program ne kadar rekabete

dayanıyorsa kadınların performansı o nisbette düşmekte iken, bu orantı erkeklerde tam tersidir." Araştırmalar, erkeklerin kadınlara göre daha zor görevler seçtiklerini göstermiştir.

Camilla Benbow gibi biyologlar yakın zamanda genetik mirasımızın sosyo-modern türevleri hakkında bazı çıkarımları değerlendirmişlerdir. Benbow'un çalışmaları 'kızların, matematik ve fen alanlarında kendi kabiliyetlerinin farkında olmalarına rağmen, daha ziyade

erkeklerin kariyerlerini bu alanlarda seçtiklerini göstermektedir. Yine, sonuç bayanların erkeklerden daha az akıllı oldukları değildir—modern biyoloji böyle bir düşüncüyü tamamen yok etmiştir—, ancak bayanlar akıllarını erkeklerden farklı alanlarda kullanmayı tercih etmektedirler. Örneğin Harvard'da fen fakültelerinde erkeklerin sayıca üstünlüğü yediye birdir. Sanat derslerinde ise ya üstünlük kadınlarındır veya sayıca eşit

durumdadırlar. Dil, filoloji ve sanat tarihi gibi dersleri, sürekli olarak, kontenjanından daha fazla kadın öğrenci talep etmektedir.

Yeni bilim göstermiştir ki, erkekler ve kadınlar mukayese edilebilir zeka seviyelerine sahiptirler, ama erkek ve dişi zekasının tabiatı ve inkişaf ettikleri bağlam tamamen farklı olabilir. Bu nedenle, başka bir araştırmacı, Capucine La Motte, yaklaşık üç yaşından itibaren çoğu çocuğun nasıl kendi cinsiyetinden çocuklarla oynamayı tercih ettiğini belgelemiştir. Bu yolla çocuklar hedeflerinde daha güvenli bir şekilde başarılı olabilmektedir. Erkek çocukların oyunları rekabete dayalı ve çoğunlukla kavgacıdır. Kız çocukların oyunları işbirliğine dayanır ve daha bilgiç konuşmalar ve yeni fikirler içerir. Başka bir çocuk psikologu Janet Lever, erkek çocukların oynadığı oyunların yüzde 65'i resmî ve kurallı iken, kız çocukların oyunlarının sadece yüzde 35'inin kuralları olduğunu kaydetmiştir. Öyle görünüyor ki, erkek çocuklar kız çocuklarına göre daha 'kurala yönelik'tir.

Kalıtım yoluyla aktarılan cinsiyet farklılıklarının başka bir vechesi de, risk alma durumunda görünür. Rakamlar, tutarlı bir biçimde, riskli faaliyetlerin ve sporların kadınlardan çok erkekleri cezbediğini gösterir. Kumar, motor yarışları ve bungee-jumping, karşı konulamaz bir biçimde erkek faaliyetleri olmaya devam ediyor. İstatiksel olarak, erkeklerin emniyet kemeri takma zorunluluğunu ihmal ettikleri saptanmıştır. Kadınları tehlikeli sürücüler olarak tanımlayan yaygın kanaate karşılık, ölümcül trafik kazalarının çok büyük bir kısmı erkeklerin hatası sonucu meydana gelmektedir; çünkü erkekler riskli ve agresif sürüş stillerine düşkündürler. Tehlikeli oyunlar oynarken ölen erkek çocukların sayısı kız çocukların iki katından fazladır; ve bu istatistik, dikkati çeken bir biçimde, dünyanın her yerinde aynıdır.

Beyinde bu davranışları üreten mekanizmalar tam anlamıyla ancak günümüzde anlaşılabilir. Duyguları ve bedensel faaliyetleri harekete geçiren, yüzlerce farklı türü olan bu mekanizmalar, nöro-transmitterler diye adlandırılırlar. Görevlerinden biri bedeni belirli faaliyetleri sonlandırması için uyarmak olan seretonin, bunların en önemlilerindedir. Beden yorgun olduğunda, uyuma isteği uyandırır; yeteri kadar yediğimizde vücuda yemeyi bırakmasını

Harvard'da fen fakültelerinde erkeklerin sayıca üstünlüğü yediye birdir. Sanat derslerinde ise üstünlük kadınlarındır. Yeni bilim göstermiştir ki, erkekler ve kadınlar mukayese edilebilir zeka seviyelerine sahiptirler, ama erkek ve dişi zekasının tabiatı ve inkişaf ettikleri bağlam tamamen farklı olabilir.

söyler, vesaire...

Araştırmasını nöro-transmitterlerin cinsiyet tavırları üzerindeki etkilerine adayan Marvin Zuckerman, serotonin ile ilgili insan arayışını dörde ayırır. İlkin, erkeğin normalde kadına göre daha düşük serotonin seviyesine sahip olmasıyla ilişkilendirilen tehlike tutkusu ve macera arayışı. İkinci olarak, tecrübe arayışı—ki bunlar müziğe ait, estetik veya dinî olabilir. Zuckerman bu arayış için erkek ve dişinin istekliliği arasında kayda değer bir farklılık keşfetmemiştir. Üçüncüsü, arsızlık. Tipik erkek nöro-transmitterleri cinsel dürtü üzerindeki ahlâkî kontrolün kadına nisbeten oldukça hızlı biçimde kaybedilmesini sağlar. Dördüncüsü, sıkıntı. Erkeğin beyni, rutin ve tekrarlanan görevlerle uğraştığında, sıkıntıya daha duyarlıdır.

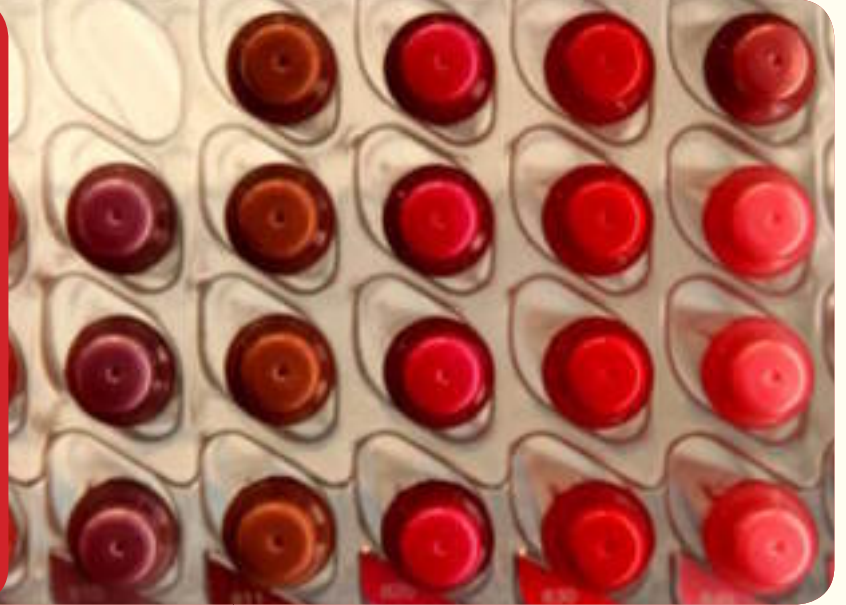
Bunun dinî tazammunları nelerdir?

Bu etkenleri erkeklerin ahlâken kadınlardan daha düşük olduğunun delili olarak gösteren feministler vardır. Fakat İslâmî yönden bakılacak olursa, bütün bunlar tamamen fiziksel süreçlerdir ve fitrata mutabakat cihetiyle anlaşılabilir ve

okuyabilme kabiliyetini yerleştirir. Erkekler ve kadınlar, şüphesiz bu konuda eşittirler. Aynı şekilde, inancı destekleyen müzik, edebiyat, el sanatları ve mimarideki estetik başarılar, kadınların nezdinde, en az erkekler kadar etkilidir. Bizâtiht Kur'ân, hiçbir ayırım olmaksızın, her iki cins tarafından güzel ve hak olarak algılanır. O halde, ancak bu düzlemde (ve sadece burada) cinsiyetlerin eşitliği üzerine anlamlı sözler söylenebilir.

Zuckerman'ın kategorilerinden üçüncüsü, diğer kategorilere nisbetle, erkekleri daha zayıf bir duruma yerleştiriyor gibi gözükmektedir. Fakat gerçekte bu, sadece seküler erkekler için geçerlidir. İkinci kategoride husule gelen inancın mahsulü olan ve Kur'ân'da 'takva' diye tarif edilen fazilet, bu açığı kapatır. İslâm'ın manevi teknolojileri, serotonin eksikliğinin telafisini ve limbik sistemde varlığını sürdüren daha koyu tutkuların uygun bir biçimde terbiye edilmesini sağlar. Gerçek haliyle şeriat, bir bakıma ön korteksin zaferidir; ve erkeğin kadın metabolizmasında zaten mündemiç olan dengeyi

Eski feminist polemik, erkeğin ve kadının doğuştan gelen kişilik özelliklerine duyulan inanç temelinde, İslâm'a karşı artık daha fazla tutunamayacaktır. Müslüman dünyada yeni bilimsel bulgular ve yeni feminizm ise henüz pek bilinmiyor. Türkiye'nin yönetici elitlerinden Bangladeş'teki Teslime Nesrin'e kadar, seküler kesim, ısrarla eski feminist söylemi devam ettiriyor.

konusulabilir. Zuckerman'ın ilk ayrımı illâ ki erkekler aleyhine değildir. Unutulmamalıdır ki, cesaret Peygambere ait bir fazilettir; ve duygusal dalgalanmalar olmasa, Müslüman zayıf bir süvari veya savaşçı olurdu. İkinci kategoriye gelince, cinsiyetlerin manevî açıdan 'eşit fırsatlar'a sahip olduğu konusunda bilimsel kanıtların mevcut olduğu aşikârdır. Kur'ân, dini inancın kaynağına, insan aklının kâinata Allah'ı bildiren işaretleri

tekrar kazanmasını sağlar.

Dördüncüsü, yani yenilik arayışı ve tekrarlanan görevlerden gelen hoşnutsuzluk, evin sorumluluklarında kadınları erkeklere göre ayrıcalıklı kılar. Şu kadar ki, modern ofis işleri tekrarlayıcı ve sıkıcıdır, ama kadınların işyerinde bile daha fazla tahammüllü oldukları açıktır. Biyologlar sürekli tekrar edilen görevler içeren işlerin yüzde ellisini erkeklerin doldurması

gerektiğini ileri sürseler de, bu pek mümkün görünmemektedir.

Başka bir husus, kadınların fitraten beslemeye daha meyyal olmasıdır. Dünyanın modernleşmesinden önce çocukların, hastaların ve yaşlıların bakımında sürekli olarak herkesten önce kadınlar görev almışlardır. Feminist yazar Carol Gilligan'ın gözlemediği üzere, "Kadınlar kendilerini sadece insan ilişkileri bağlamında tanımlamakla kalmazlar. Bundan başka, bakım ve himaye konusundaki kabiliyetleriyle de kendilerini değerlendirirler." Erkek çocukları daha ziyade 'nesnelere yönelme' eğilimindeyken, kız çocukları daha ziyade 'insan ilişkilerine yönelik'tir.

Ben şimdi devam etmek ve Müslümanlar olarak, arzu ettiğimiz, esas noktaları vahiyle belirlenmiş bir topluma dair kendi anlayışımızı ortaya koymak için, bu keşiflerin sonuçlarından bahsetmek istiyorum. Şüphesiz, eski feminist polemik, erkeğin ve kadının doğuştan gelen kişilik özelliklerine duyulan inanç temelinde,

İslâm'a karşı artık daha fazla tutunamayacaktır. Müslüman dünyada yeni bilimsel bulgular ve yeni feminizm henüz pek bilinmiyor. Türkiye'nin yönetici elitlerinden Bangladeş'teki Teslime Nesrin'e kadar, seküler kesim, ısrarla cinsiyet farklılıklarının ve işyerlerindeki eşitsizliklerin toplum mühendisliği yoluyla ve yeni tavırların telkiniyle bertaraf edilebileceğini söylemeye devam ediyor. Türk hükümetinin 2001 yılında cinsiyet eşitliği kanununu hazırlarken

esinlendiği zihniyet, tam da budur.

Batıda yaşayan ve bilimde ve sosyal teoride muasır trendlerle içiçe yaşayan bizler, böylesine zayıf bir polemikğin nasıl oluştuğunu rahatlıkla görebiliriz. Greer gibi akıllı düşünürler, artık 'eşitlik' talep etmiyorlar. Bu, onların eşitsizlik veya adaletsizlik istedikleri anlamına gelmez. Bundan çok uzaktırlar. Onun yerine, cinsiyetler arasında yaptığımız kategorik ayrımın farkında olmanın,

'eşitlik' kavramını oldukça basite indirgediğini farketmektedirler. Erkekler ve kadınlar arasında ne eşitlik, ne de eşitsizlik vardır. Yani, "Su topraktan daha iyidir" denilemeyeceği gibi, "Erkekler kadınlardan daha iyidir" de denilemez. 'Eşitlik' kavramını eski ifadesiyle kullanmak, filozof Wittgenstein'in 'kategori hatası' dediği hatanın bilfiil suçlusu olmaktadır.

Yeni anlayışları özümsemiş muasır Müslüman ilahiyatçılar 'eşitlik' talebinin imkân ve saygı talebi kadar yardımcı ve açıklayıcı olmadığını vurgularlar. İşte burada, Greer'in, Gilligan'ın ve sayıları gittikçe artan diğerlerinin yeni farklılık feminizmi ile İslâmî söylem arasında açık bir mutabakat mevcuttur.

Burada bize düşen, şeriatın ve bilimin günümüzde birbirini haklı çıkartan yönlerinden bir kısmının kısa bir taslağını çıkartmaktır. İnsanda tabii olarak, kendiliğinden şekillenen eşitlik kavramı, bir sünnetullah'tan başka birşey değildir. Türümüzün doğuştan günahkâr olduğu fikrini reddettiğimiz için, tabiatımızın, yani fitratımızın, kalıtsal olarak doğuştan iyi olduğunu kabul ederiz. Augustine'in takipçisi olan Hıristiyanlık, onsekizinci yüzyıla kadar, doğuştan gelen günahla lekelenen günahkâr tabiatlarının onları ancak lânetlenmeye götürebileceği düşüncesiyle, vaftiz edilmeden vefat etmiş bebeklerin ve düşen ceninlerin sonsuza dek cehennemde acı çekeceklerine inanırdı. Jansenistler ve bazı evanjelistler bu rahatsız edici inanişi hâlâ sürdürmektedir.

Oysa bizlerin, Müslümanlar olarak insanın 'en güzel kıvam'da yaratıldığı şeklindeki kanaatimiz, bedenlerimizin doğal endokrinolojisine saygısızlık eden tüm çabaları kınamayı gerektirir. Bizler, yaratıldığımız gibiyizdir; ve Allah yaratanların en güzeli, 'ahsenu'l-hâlikîn'dir!

İşte bu yüzden, modası geçmiş feministlerin protestolarını kibarca görmezden gelirken, Allah'tan korkan bir toplumdaki kadınların ve erkeklerin farklı düşüncelere ve farklı faaliyet alanlarına meyledeceğini söyleriz. Unutulmamalıdır ki, bizim amacımız insanın mutluluğudur; 'siyaseten doğru'luk değil. Kur'ân, sünnet ve siyerin sunduğu veriler İslâmî sosyal tarihin süregelen kalıpları üzerine baştan savma eşitlikçi kalıplar dayatmaya kalkışmak, onların değerini hiç anlamamış olmaktadır. Kur'ân "Veleyse'z-zekeru ke'l-ünsâ" der: Erkek, dişi gibi değildir. Eşitlikçilik indirgemeciliktir; ve türümüzün her iki cinsiyetinin de mevcut haliyle değerli

Germaine Greer gibi akıllı feminist düşünürler, artık 'eşitlik' talep etmiyorlar. Bu, onların eşitsizlik veya adaletsizlik istedikleri anlamına gelmez. Erkekler ve kadınlar arasında ne eşitlik, ne de eşitsizlik vardır. Yani, "Su topraktan daha iyidir" denilemeyeceği gibi, "Erkekler kadınlardan daha iyidir" de denilemez.

olduğu gerçeğini hiçe sayar.

Bu nedenle, bizim vahiy yoluyla bildirilmiş ve varsayımları yeni bilimsel gerçeklerle muhteşem bir biçimde teyid edilmiş şeriatımızın kadınların saygınlığını ve değerini sekülerliğin yapabileceğinden çok daha güvenilir bir şekilde desteklediğini vurguluyoruz. İnsanın değerini, güç ve statü kazanma ve cinsel verimlilik ile ölçen materyalist dünya görüşü, değişmez bir şekilde erkeği yüceltir. Erkek, rahimde neredeyse görülemeyecek kadar küçük olduğu zamandan itibaren androjenler ile şartlandırılmış olduğundan, kendisine fazla güvenir: Erkeğin sembolleri hedef, zafer ve hedefe-kilitlenmedir. Bilimsel gerçeklerin popüler kültüre inmesiyle ve eski moda eşitlik feminizminin darmadağın olmasıyla birlikte, erkeklik tarihte hiç görülmediği kadar göklere çıkartılacaktır. Uzun vadede, materyalist toplumlar erkeğin karakteristik özelliklerine iltimas geçecek ve hürmet göstereceklerdir. Kısa vadede ise, modernitenin tebriklerinden gelen enerji sebebiyle, ve erkeğin kimliğinin ve özgüveninin karşılıklı olarak

olmalıdır. Bizim dinimiz, mutlak adalet dinidir. Ama insanın değerini göze çarpan işlevsellik, veya iktidar, veya statü, veyahut tüketim ile açıklayan herhangi bir tanımı reddettiğimiz için, dinî bir bağlam dışında olması imkânsız bir şekilde, kadınların değeri üzerinde ısrarla durabilmekteyiz. Çünkü, *GQ* ve *Loaded* gibi erkek dergilerinin sayfalarında tapınılan idoller için yaratılmadık. Dolayısıyla, kendi argümanlarını baştan sona takip ettiğinde seküler zihnin muhakkak geldiği erkeğin biyolojik avantajları olgusu, bizim nazarımızda bir üstünlük ifade etmez. Bunu anlamanın anahtarını, celâl ve cemel kutupları dahilinde, Allah'ın Güzel İsimlerine dair zengin teolojimiz temin eder.

Cinsiyet meselesi dinin hemen her alanına yayılır ve hakkında çok daha fazlası yazılabilir. Bu makalede yapmaya çalıştığım şey, şeriata zıt olanın bilime de zıt olduğunu göstermektir—ki günümüzde bilim, cinsiyetler arasında doğuştan bir ayırım olduğu tezini onaylamaktadır; ve bu da, Allah'ın bizi açıkça, bastırmak yerine kutlamaya davet ettiği bir ayırımdır. İslâm'ın sosyal mimarisi

Şeriata zıt olanın bilime de zıt olduğunu göstermektir—ki günümüzde bilim, cinsiyetler arasında doğuştan bir ayırım olduğu tezini onaylamaktadır; ve bu da, Allah'ın bizi açıkça, bastırmak yerine kutlamaya davet ettiği bir ayırımdır. İslâm'ın sosyal mimarisi modern seküler Batıninkinden çok farklıdır ve bu bizim için bir güven ve onur kaynağı olmalıdır.

körelmesiyle, kadınlar erkekleri solluyor gibi görünebilirler. Ama uzun vadede, Adam Smith'in kapitalizm mantığı esrarengiz bir biçimde sona ermediği takdirde, gelecek androjen erkek genlerindedir.

Oysa bizler, Müslümanlar olarak, böyle bir erkek kayırmacılığını reddediyoruz. Kaçınılmaz olarak, fitratın doğası gereği, işlevsel, maddî açılardan şeriatın erkeği kayıran veçheleri

modern seküler Batıninkinden çok farklıdır ve bu bizim için bir güven ve onur kaynağı olmalıdır.

Bununla birlikte, şimdilerde Batıyı ve başka yerlerdeki Batılılaşan sınıfları altüst eden yıkıcı sosyal problemlerin, uzun vadede, cinsiyet ve sosyal rollerin yeniden tanımlanmasını sağlayacak yeni bilimin nebevî sosyal modelin üstün hikmet ve merhametiyle mezcedilmesi sonucunu getireceğini öngörebiliriz.

Yeni Şafak yazarı Yusuf Kaplan, Temmuz ayı içinde, münhasıran Bediüzzaman üzerine odaklanmış, birbirini takip eden dört yazı yazdı. Bediüzzamana bugüne kadar bu ülkede bir Müslüman entellektüelin ifade etmediği bir açıdan dikkat çeken dört yazı... Arkadaşlarımız Tahsin Törk ve Mustafa Oral, Yusuf Kaplan'la, bu yazıların henüz yayımlandığı günlerde görüşti.

Yusuf Kaplan'ın Yeni Şafak yazılarını başından beri okuyan, iki şeyi rahatlıkla görebilir. Batı üzerine derinlikli bir analiz ve İslâm'ın bir medeniyet olarak yeniden yaşanabilirliği noktasındaki sağlam bir ümit ve inanç. Bu çerçevede, Batının Müslümanlar üzerinden İslâm'ın üzerine bu kadar güçlü ve hegemonik bir şekilde entellektüel, ekonomik, siyasî açıdan, hatta askerî açıdan abanacağı gibi bir öngörüye sahipken, İslâm'ın bir medeniyet olarak gelecekte yeniden yaşanabilirliği konusunda nasıl ümitli olabiliyorsunuz?

Benim öncelikli olarak Batı üzerine yoğunlaşmamın sebebi, şu an içinde yaşadığımız dünyayı, insanlık tarihinde daha önceki dönemlerde görmediğimiz kadar, bir kültürün, Batı kültürü ve uygarlığının kuşatması. Bugün Batı kültürü yerküre üzerinde tek başına hâkim ve diğer kültürlerle, medeniyetlerle, dolayısıyla dinlerle ilişkisini kurarken daha önceki kültürlerin, medeniyetlerin birbirleriyle karşılaşmasında ortaya çıkan dengeli ilişki biçimini tersyüz ediyor. Açıkçası, içinde

YUSUF KAPLAN:

'Bediüzzaman'ı yeniden keşfetmemiz gerekiyor,

»SÖYLEŞİ: TAHSİN TÖRK § MUSTAFA ORAL

yaşadığımız dünyada, istesek de istemesek de, hepimiz Batılıyız. Çünkü, bütün dünyada hâkim olan kültürün belirlediği bakış açılarını ve zihin kalıplarını içselleştirmiş durumdayız. Bu kültürün hâkimiyetinden arınmazsak, kendimizi farkedemeyiz.

Benim kalkış noktam bu. Batıdan gelen modern akıma meydan okuma.

Daha önceki insanlık tarihindeki medeniyet uygulamalarına baktığımızda, modern Batı, hiçbir örneği ve benzeri olmayan bir tecrübe. Ve bütün evrensellik iddialarına rağmen, insanlık tarihinde üretilen topyekün tecrübeye baktığımızda, gerçekte kesinlikle marjinal bir tecrübe olduğunu görüyoruz. Aslında, medeniyet değil zaten, bir simülasyon. Batının ürettiği bu simülasyon tecrübesini insanlık tarihinde bir yere koymak lâzım.

Batı sivilizasyonunun—dikkat edin, medeniyetinin demiyorum—kendi insan tasavvuru, âlem, hakikat, Tanrı tasavvuru sadece fizik gerçeklik ekseninde kurulduğu için, bu anlamda tek boyutlu

olduğu için, fizik-ötesine uzanan kültürleri Batının anlayabilmesi, anlamlandırıp aktarabilmesi zaten imkânsız. Böyle bir sorunu varken, bunu ıskalayıp, bütün toplumlari ve kültürleri, özellikle Aydınlanma düşüncesi üzerine yoğunlaşarak oradaki perspektifle, paradigmayla silbaştan okumaya kalkışmıştır Batı. İnsanlık tarihini sadece Aydınlanma düşüncesinden oluşan üç büyük devrime; ekonomik, siyasi ve düşünsel devrimlere indirgemek, insana, insanın varoluşuna bir saldırıdır aslında. Diğer kültürleri, medeniyet tecrübelerini ıskalamaktır. Bu faşizmin ta kendisi. Ama Türkiye gibi ülkelerde bu hiç sorgulanmayan birşeydir.

Bu dayatmayı aşmamız için, öncelikle Batının kodlarını mı çözmemiz gerekiyor?

İslâm'ın bize söylediklerini, vahyin dilini ve ruhunu olabildiği ölçüde içselleştirerek, bakışımızı mevcut seküler zihin kalıplarından arındırarak anlamaya çalışmaktır asıl mesele. Bu noktada Batıyla yüzleşmede üç tür tavrı karşımıza çıkıyor.

Birinci tavrı, göre tavrı. Biz

bugün Batıya göre, Batılı zihin kalıplarına ve kodlara göre birşey söylediğimizde, Batıyı özneleştirmiş, kendimizi de nesneleştirmiş oluyoruz. Burada Batıların hiçbir çaba göstermesine gerek kalmadan Batılı hâkim söylemi meşrulaştırmış, onaylamış oluyoruz.

İkinci tavrı, karşı tavrı. Burada da reaksiyoner bir tavrı var. Batıya karşı bir dil ve tavrı geliştirmeye çalıştığımızda, yine onların belirlediği alanda hareket ediyoruz, o paradigmanın dışına çıkmıyoruz. Bu reaksiyon Batıyı dolaylı olarak özneleştiriyor, bizi de dolaylı olarak nesneleştiriyor. Bu anlamda bir karşı çıkışta da aslında biz birşey söylemiş olmuyoruz. Yani kendimiz bir dil kurmuş olmuyoruz. Kendimizi özneleştirmiş olmuyoruz.

Üçüncü tavrı, rağmen tavrı. Üretilen bütün insanlık tecrübelerini gözönünde bulundurarak, kendi vahyi tecrübemizden yola çıkarak bir aksiyon üretme, bir dil kurma çabası. Hiç kimsenin hakkını yemeden, kim ne söyledi, ne söyleyebilir, biz ne söyleyebiliriz? Bediüzzaman gibi isimlerin önemi işte burada ortaya çıkıyor.

Anahtar Bediüzzaman/da/dır

Son bir yüzyılda Müslümanların yetiştirdiği iki büyük düşünür var: Biri İkbâl, diğeri Bediüzzaman. Ancak Bediüzzaman, İkbâl'den daha büyük ve daha esaslı bir düşünürdür.

Peki, Bediüzzaman neden son yüzyılın en büyük düşünürüdür ve Bediüzzaman'ın yaptığı şey nedir?

Bediüzzaman'ın aynı anda dört çağın adamı olması ve iki esaslı dil kurmasıdır. Bediüzzaman, hem Osmanlı'nın son çağının tanığıdır; hem Türkiye çağının tanığıdır; hem İslâm târihi çağının tanığıdır, hem de dünya çağlarının tanığıdır. Hem bütün çağları tanıyan ve bütün çağların tanığı; hem de bütün çağların tanığı ve kendisine tanık olduğu bir figür.

Bediüzzaman, ancak âlim, ârif ve hakîm figürlerinin özelliklerini üzerinde barındıran bir kişinin yapabileceği bir şeyi yapmıştır: İki dil geliştirmiştir. Birinci dil, kendine mahsus geliştirdiği Türkçe'dir. Bu Türkçe, bugün Türkiye'de hiç kimsenin vâkif olmadığı ama en fazla vukûfiyet kesbetmeye ihtiyaç hissettiğimiz muhteşem ve muazzam bir Türkçe'dir; hem etimolojik, hem lingüistik, hem de semantik yapısı açısından sadece Bediüzzaman'a mahsus, sembolik ve metaforik dünyası son derece derin ve zengin bir dildir ve Türkçe'nin bir anıteseri, bir şâhikasıdır.

Bediüzzaman'ın Türkçe'nin bir anıteserini, bir şâhikasını ortaya koymasını sağlayan asıl şey, kurduğu ikinci dildir. Bu ikinci dil, bütün bir İslâm medeniyeti birikimini, bütün bir İslâm düşüncesi geleneğini harekete geçirerek kurulmuş bir dildir. Dünya ve hayat tasavvurumuzun kaynağını oluşturan kavramlarımızın İslâmî bir düşünce inşası ameliyesi ile şifrelenerek yeniden deşifre edilmesi çabasıdır bu.

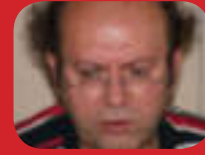
Bediüzzaman, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde düşüncesini kuran, hem İslâmî ilimlere, hem de çağdaş dünyanın bütün dünyayı büyük uçurumların eşliğine fırlatan felsefi sorunlarına derinlemesine ve vukûfiyetle vâkif, tek ve son düşünürdür. Yani anahtardır. Ve her bakımdan anahtar ondadır.

İslâm'ın kapısını, İslâm düşüncesinin kapısını, İslâm medeniyetinin kapısını ve bütün bunları mümkün kılacak, her alanda, İslâmî bir dil (bir varoluş ve söyleyiş biçimi) geliştirebilme çabasının kapısını Bediüzzaman anahtarıyla açabiliriz ancak.

Medeniyetimizin solmaya yüz tutan dilini, bu dile hayatını ve hayatiyetini kazandıran ruhu, ruh-kökünü kavrayabilmek ve yeniden üretebilmek için Bediüzzaman'ı tanımak zorundayız.

Bu isimlerin varlığına rağmen, Türkiye'de bir kuşak kırılması gerçeği var. Geçmişle gelecek arasındaki köprü yıkıldı. Osmanlı ve Müslüman kimliğinden soyunmuş yeni bir Türk kimliği ortaya çıktı. Bu kırılmada, Batının doğrudan bir müdahalesinden söz edilebilir mi?

Avrupalıların sorunu, felsefi bir sorun. Batılılar kendilerini herşeyin merkezine yerleştirmek, insan deyince Batılı insanı anlamak, insanı hayatın merkezine yerleştirmek, tanrılaşdırmak istiyorlar. Ki bu, ontolojik güvensizlik duygusu üreten birşey. Antik Yunan'dan itibaren yaşanan tecrübe bu. Sadece Hz. İsa ve

İçinde yaşadığımız dünyada, istesek de istemesek de, hepimiz Batılıyız. Çünkü, bütün dünyada hâkim olan kültürün belirlediği bakış açılarını ve zihin kalıplarını içselleştirmiş durumdayız. Bu kültürün hâkimiyetinden arınmazsak, kendimizi farkedemeyiz.

havarileri döneminde vahye dayanan bir Hıristiyanlıktan söz edebiliriz. Başından bu yana insanı, Tanrı'yı, kâinatı, âlemi, dolayısıyla hakikati tanımlamakta sorun yaşayan bir tecrübe bu. Bu iş Sokrat'la birlikte başlıyor.

Sokrat felsefeyi ve hayatı insan üstüne yıktı. Dolayısıyla Tanrı'yla olan irtibatını kopardı. Hem Tanrı'yla, hem kâinatla irtibatı koptu. Herşeyi insanın üzerinde kurmaya başlayan tam anlamıyla pagan bir tecrübe bu bence. İnsanı tanrılaştırma tecrübesi. Burada karşımıza çıkan kurucu figür, insan-tanrı figürü. Kilise Hıristiyanlığının

gelişiyi birlikte değişen birşey yok aslında. Bu figürler yer değiştiriyor. Önceden insan tanrılaştırılıyordu; bu kez tanrı insanlaştırılıyor.

Söz arasında, bu tecrübe ontolojik güvensizlik duygusu uyandırıyor demiştiniz.

Ontolojik güvensizlik duygusu dediğim şey, kabaca yön ve anlam yitimi demek. Bunu aşabilmek için epistemolojik benlik alanları geliştirmeye çalışıyorlar. Bu şu demek: İnsan yön ve anlam kaybettiğine göre, o zaman papaz figürünün karşısına başka bir figür çıkması lazım. O da tüccar figürü. Tüccar figürü ile papaz figürü arasında şöyle bir zımnî diyalog geçer. Tüccar figürü papaz figürüne der ki: Sen vaad ettiğin şeyleri gerçekleştiremiyorsun. Ama ben vaad ettiğim şeyleri gerçekleştirebilirim. Yani, ontolojik güvensizlik duygusu insanın kontrol ve kolonizasyon yetileri üzerine yoğunlaşmasına yol açıyor. İnsanın diğer insanları, toplumları, doğayı kontrol etmesi... Doğayı kontrol edince bilimin imkânlarını geliştiriyorsunuz. Bu imkânlar gelişince de, teknolojinin imkânlarını. Sonuçta ortaya çıkan şey, insanı hayatın merkezine, tanrısal bir konuma yerleştirme güdüsü.

Aydınlanma düşüncesini, modern paganizmin yükselişi diye tarif ediyorlar zaten. Postmodern deyimle neopaganizmin yükselişi, insanın içgüdülerinin daha belirleyici olması, kendi egosunun, bencilliğinin, arzularının ertelenemezliğinin ön plana çıkması. Yani insanın kendi içine ve dünyaya kapanması.

Ortaya çıkan şey şu: Pagan tecrübeler fizik gerçekliği mutlaklaştıran, fizik ötesi gerçekliği imha eden tecrübeler. Budizm, Şintoizm ve daha önceki gelenekler ise fizik ötesi gerçekliği mutlaklaştıran, fizik gerçekliği de ihmal eden tecrübeler. Vahye dayalı tecrübeler ise, hem fizik hem de fizik ötesi gerçekliği mezceden, ikisini de mutlaklaştırmayan, yani insanın ayaklarını yerden kesmeyen ama aynı zamanda insanı bu dünyada

yaşadığına pişman etmeyecek kadar belli bir yere yerleştiren Yaratıcı-merkezli bir dünya tasavvuru sunuyor.

Batıdaki, fizik gerçekliği mutlaklaştıran, fizik ötesini imha eden bir tecrübe, ister istemez diğer kültür ve medeniyetlerle ilişkiye geçtiğinde şiddet üreten ve şiddete dayalı ilişki biçimleri geliştiriyor. Diğer medeniyetlerle karşılaştığında iki strateji üzerinden bu karşılaşmayı sürdürüyor. Birincisi asimile etmeye, eritmeye ve kendisine benzetmeye çalışıyor. İkincisi, asimilasyona karşı çıkana karşı, yok etme stratejisi izliyor. Antik Yunan'da Helenlerin yaptığı, sonra Romalıların yaptığı, daha sonra Amerikalıların yaptığı şey bu.

Bunlar ontolojik güvensizlik duygusundan kaynaklanıyor. Kendine güveni, başka şeyleri kontrol ederek sağlamaya çalışıyor.

Özetle, Batılıların diğer insanların varlıklarına, kültürlerine karşı, hatta Tanrı'yla kurdukları ilişki biçimi özne-nesne ilişkisidir. Bizim diğer kültürlerle kurduğumuz ilişki biçimi ise, özne-özne ilişkisidir.

Ontolojik güvensizlik duygusunun ürettiği epistemolojik güvenlik alanlarının nasıl bir vahşi insan tipi ürettiğini, bütün insanlığa saldırıya dönük bir tecrübeyi ürettiğini görüyoruz. Üçyüz sene içerisinde 26 medeniyetten 16'sını yok etmek, 9'unu fosilleştirmek insanlık tarihinde kimin aklından geçebilirdi? İnsana, kâinata ve Tanrı'nın konumuna dair esaslı hiçbir şey söylemeyen bir sivilizasyonla yüzyüzeviz. Batıda insanın üzerinde bu kadar yoğunlaşılmasının sebebi, insanın olmaması. İnsan diye bir varlık yok. İnsanaltı bir varlık sözkonusu. Kendi yetersizliğini örtecek kontrol mekanizmaları geliştirmeye çalışıyor.

Psikoloji, psikiyatri, antropoloji gibi alanlarda en fazla çalışmaların yapıldığı yer Batı, ama en sorunlu insanlar da Batıda.

Karşınızda nasıl bir insan tipi var? Bu tip, egosantrik, kendi çıkarını eksene alan, yalnız bir tip.

Dolayısıyla bu insan tipinin eline fırsat geçtiğinde yapamayacağı bir zulüm ve rezalet yoktur. İslâmî melekelerin yitirildiği, insanın daha bilinçaltı özelliklerinin ortaya çıktığı, içgüdüleriyle hareket etmeye çalışan bir insan tipi var.

Kant modern insan tipi için, "Aklını kullanmaya cesaret et" diyordu. Bunu insanlığın ergenliğe ulaşması olarak tarif ediyorlardı. Postmodern süreçte ortaya çıkan insan tipi aklını kullanan bir insan tipi değil. Henüz çocukluk çağında, yani akli yetileri gelişmemiş, sadece hisleriyle hareket eden, gördüğü herşeye ve herkese kuşku ve korkuyla bakan bir insan tipi var. Bu pagan tecrübenin aslında bütün imkânlarını tükettiğini görüyoruz. Bir çöküş fiilen başlamış durumda.

Küreselleşmenin egemen olduğu bir zaman diliminde tüm insanlığın, özellikle de Batılıların İslâm'ın değerlerine ihtiyaç duyduğunu görüyoruz. İslâm'ın tarih sahnesine çıkışı önemlidir. O zaman birçok coğrafyalar var. Peygamberimizin gelişiyle birlikte Arabistan yarımadası İslâmlaşıyor; doğuda Çin'e kadar, batıda da İspanya'ya kadar gidiliyor. Elli senede İslâm'ın o zamanki dünyayı yoğun bir şekilde Müslümanlaştırdığını görüyoruz.

Avrupa tarafı değil de, Asya, Anadolu, Mezopotamya coğrafyası Müslümanlaşıyor, neden? Bu, Avrupa dünyasında Hz. İsa ve Tanrı'nın mahiyetiyle ilgili sorununun çözülmemesiyle ilgili.

İnsanlık tarihine baktığımızda, İslâm yeniden belirleyici bir rol oynayabilecek durumda. Şu an belirleyici bir aktör. Şu anda dünyada Avrupalıların, Amerika'nın, İsrail'in yapıp ettiklerini belirleyen şey İslâm. Bugün Batılılar İslâm'a karşı geliştirdikleri paranoyakça psikolojiyle İslâm'ı dolaylı olarak özne konumuna yerleştiriyorlar.

Nitekim, Batının bu tavrından dolayı, dünyanın ezilen halkları için İslâm bir direniş sembolü haline geldi.

Batıda, bir marjinal tecrübe var. Farklı dinlerle ve kültürlerle yaşama tecrübesi üretememişlerdir.

Bediüzzaman, hem en çok popüler olan ama en az anlaşılan; hem de aydınların en fazla ilgi göstermesi gerektiği ama hiç ilgilenmediği düşünürlerden biridir. Bediüzzaman'la ilgisiz ilgililerin ilgilenmesi, bu ilgi/lenme/den hâsıl olacak 'bilgi' ve 'ruh'un kesbedilebilmesini asla mümkün kılmayacaktır.

Burada yakıcı soru/n şudur: Bize esaslı bir ruh üflemiş ve İslâm düşünce geleneğinin son halkası olan büyük bir düşünürün düşüncesi üzerine Nur Talebeleri, diğer İslâmî kesimler ve aydınlar, çığır açıcı çalışmalar yapamamışlardır. Neden?

Bunun üç temel nedeni var: Birincisi, Bediüzzaman'ın sistematik bir düşünür olmaması, Bediüzzaman'ın anlaşılmasını zorlaştırmış; Bediüzzaman'a gösterilecek ilgiyi engellemiştir. Oysa Bediüzzaman'ın sistematik bir düşünür olmaması, onun büyüklüğünün ve çapının bir göstergesidir. Bu, Bediüzzaman'ın, şimdiye kadar göremediği ama hak ettiği hakîki ve tahkîki ilgiyi bundan sonra göreceği anlamına gelir.

İkinci neden, Bediüzzaman'ın ürettiği ruh'un, sistem tarafından kovuşturulmaya tabi tutulması ve mahkûm edilmesidir. Aydınların Bediüzzaman'a ilgi göstermesini engelleyen en büyük bariyer bu olmuştur. Sistem, derin bir gelenekten fıskıran bu ruhu önce sindirmeye çalıştı, başa çıkamayacağını anladı; şimdi ise 'arkadan dolanarak' dize getirmeye, evcilleştirmeye ve böylelikle yok etmeye çalışıyor.

Üçüncü neden, Nur Talebeleri'nin Bediüzzaman'ın 'üzerine kapanmaları' ve böylelikle hem kendilerini, hem de Bediüzzaman'ı kendileri dışındaki dünyaya kapatmalarıdır. Ancak bu, diğer İslâmî kesimlerin Bediüzzaman'la ilgilenmemeleri için bir bahane ve mazeret olamaz.

Bediüzzaman, sistematik düşünür olmadığı, olamayacağı için zavallı Türk entelijansiyası onun üflediği ruhun nasıl çağları delip gelen ilâhî ve derûnî bir geleneğin ruhu olduğunu kavrayamadı. Ve Bediüzzaman gibi muazzam bir düşünürü ademe mahkûm etti.

Bediüzzaman sistematik bir düşünür olamazdı; çünkü sistematik düşünce, yaratıcı bir ruh üflenen vasatın üreteceği kurucu bir iradenin (mülk'ün) varolabilirdiği zamanların çocuğudur. Zamanını şaşırılmış, ruhunu yitirmek üzere olan vasatların, sistematik düşünceye değil, öncelikle zorla ikame edilmeye çalışılan 'şey'e müdahale etmeye muktedir olabilecek yaratıcı bir ruhun diriltilmesine, üretilmesine ve dalga dalga toplumun hücrelerine yayılmasına ihtiyacı vardır.

İslâm ve Bediüzzaman: Dil ve plastisite

Dil meselesini de, Bediüzzaman'ı da anlayabilmenin yolu, İslâm'ın sunduğu, çağımızda Bediüzzaman'ın yeniden hayat ve hayatiet kazandırdığı iki dile de vâkıf ve hâkim olabilmekten geçiyor.

İki dil'e vakıf olmanın yolu ise, İslâm'a ve Bediüzzaman'a kapanmak; İslâm'ı, Bediüzzaman'ı ve kendimizi tüm dünyaya kapatmak yerine;—tıpkı Bediüzzaman'ın dört çağın adamı olarak yaptığı gibi—bütün zamanları seferber edebilecek, bütün zamanları kendi çocuğumuz kılabilecek, bütün zamanların çocuğu olmamızı sağlayabilecek emîn bir düzlüğe ve yolculuğa çıkmaktan geçiyor.

Kur'an'ı, yalnızca Kur'an'ı okuyarak anlayabilir miyiz? Hayır. Anladığımızı zannederiz sadece. Kur'an'ı tam olarak anlayabilmemiz için, “yaşayan Kur'an”ın (Hz. Peygamber'in) tavassutuna ihtiyacımız vardır.

Hz. Peygamber'in tavassut etmediği bir Kur'an okuması, bizim şu ân içinde 'sürüklendiğimiz' mevcut seküler vasatımızın ürünü olan ve iki dil'den de yoksun olarak yaptığımız 'boş' ve 'dilsiz' bir Kur'an okuması olacaktır: Kur'an'ın, bize birşey söylemediği, aksine seküler idrak biçimlerimizi Kur'an'a giydirerek Kur'an'a—Kur'an'la ilgisi olmayan—şeyler söylettiğimiz; dolayısıyla İslâm'a teslim olduğumuz değil, İslâm'ı teslim aldığımız çarpık bir okuma biçimi.

Burada bugüne kadar farkına varamadığımız yakıcı bir soruna dikkat çekiyorum: Dil sorununa. Bediüzzaman'ın anladığı ve gerçekleştirdiği anlamda bir dil sorunu bu: İki dil'i aynı anda seferber edemediğimiz sürece, Kur'an bize kendini ifşâ etmeyecektir. Neden? Plastisitemizi (anlama ve aktarma kabiliyetlerimizi ve usüllerimizi) yitirdiğimiz için.

Vasatın, büyük bir eser ve sanatçı/ düşünür vücûda getirebilmesi, çağımızda yalnızca Bediüzzaman'ın geliştirdiğini söylediğim iki dil'in mevcut kılınmasıyla mümkündür.

Hz. Peygamber son peygamberdir; “âlimler, peygamberlerin vârisleridir.” İşte üstad Bediüzzaman, İslâm ilim ve düşünce geleneğinin son halkası olarak bize peygamberî sözü ve soluğu yeniden üfleyen iki dil kurduğu, dolayısıyla bir plastisite/usûl mimarı olduğu için; bu iki dili kavramadan Bediüzzaman'ın da, İslâm'ın da bize ne söylediğini anlamamız zordur, diyorum.

(Yeni Şafak, 25 Temmuz 2006)

İslâm medeniyeti dediğimiz şey ise, kilisesi, havrası olan bir medeniyettir. Mekke'nin fethini düşünün. İnsanlık tarihinde başarılamayacak birşeydir bu. O kadar işkenceye, baskıya ve zulme rağmen, Hz. Peygamber kimsenin burnunun kanamamasını istiyor. İnsanlara sizi siz olarak kabul ediyoruz, diyor ve onlarla kontrat yapıyor.

Bizim diğer medeniyetlerle temas kurma biçimimizi iyi vurgulamamız lâzım. Biz Hz. Âdem'den bu yana ortaya konan maddi birikimin mirasçısıyız. Dışlayıcı değil, kuşatıcı ve kucaklayıcı bir tecrübe

İslâm medeniyeti dediğimiz şey, kilisesi, havrası olan bir medeniyettir. Mekke'nin fethini düşünün. O kadar işkenceye, baskıya ve zulme rağmen, Hz. Peygamber kimsenin burnunun kanamamasını istiyor. Bizim diğer medeniyetlerle temas kurma biçimimizi iyi vurgulamamız lâzım. Dışlayıcı değil, kuşatıcı ve kucaklayıcı bir tecrübenin sahibiyiz.

olmuşuzdur. Hz. Âdem'den bu yana ortaya konan beşeri birikim, Müslümanlara bir mükellefiyet yüklüyor. Bediüzzaman'ın bu mükellefiyet konusunda geliştirdiği tasavvur mükemmeldir. Bu pratikte karşımıza nasıl çıkar? Birincisi, biz diğer medeniyetlerle temasa geçiyoruz. İkincisi diğer medeniyetlerin kendileri olarak yaşamasına, varolmasına imkân tanyacak zemin oluşturuyoruz. Üçüncüsü, kendi kavramsal sistemimiz doğrultusunda onlardan nasıl yararlanabilirizi geliştiriyoruz.

Amerikalılar Türkiye'ye baktıklarında şunu görüyorlar:

Herşeyin bittiğinin zannedildiği bir ülke, ama İslâm'ın kitlesel bir patlama yaşaması, tavandan uygulanan sekülerleşme projesinin aslında tabandan tutmadığının göstergesi. Ama 80'lerden itibaren tabandan da sekülerleşme projesi başlatıldı. Türkiye'yi yöneten elitler bir yandan Batıya karşı bir söylem geliştiriyorlar ama, Batılıların istediği şeyi burada uygulamak istiyorlar.

Tavandan gelen sekülerleşme projesinin tutmamasında Risale-i Nur'un payı nedir?

Burada bütün Nur cemaatlerinin hakkını teslim etmek lazım. Bediüzzaman'ın mücadelesiyle verdiği örnek bir hayat hikâyesi var. Hem de toplumun İslâm'la olan ilişkisini muhkemleştirmesinde Bediüzzaman'ın rolünün, Türkiye'deki diğer âlimlerle karşılaştırılmayacak kadar büyük olduğunu görüyoruz. Ama hiçbir sanat, düşünce, fikir hareketi tabandan başlamaz. Tavandan başlar. İbn Haldun “Medeniyetleri küçük azınlıklar kurar” der.

Bediüzzaman'ın kitlesel düzlemde bu kadar etkili olmasının sebebi bir ruh üretmiş olmasıdır. Ama Bediüzzaman bundan ibaret değil. Bediüzzaman bir vaiz gibi, bir din adamı gibi algılanmamalı.

“Bediüzzaman'ın olması gerektiği şekilde değerlendirildiğini söylemek mümkün değil.”

Yazılarınızdaki ızdırabı biz böyle okuduk.

Bir medeniyet iddiasının hayata geçirilmesi sürecinde Bediüzzaman'ın bize verdiği şeyin bir kere bizim birincil bir kaynağımız olması gerekir. Şu an yaşadığımız çağın sorunlarını anlaması, dolayısıyla İslâm düşünce ve ilim geleneğinin çağımızdaki son halkası olması hasebiyle Bediüzzaman'ı atladığımızda, söylediklerimizin karşılık bulması biraz zor. Bir medeniyet ancak bir vasat üretildiyse var olur. Bizim eşyayla ve diğer insanlarla, yani dünyayla ilişkimizde onları da Müslümanlaştıracak

Bediüzzaman'ı dünyanın düşünce ufkuna taşımak

İşte Bediüzzaman, Rönesans ve Reformasyon'dan bu yana insanlığın varlığına kasteden seküler saldırının bütün dünyada, insanı 'kevn' (oluş) sürecinden koparıp 'fesad' (adım adım insanı özelliklerini kaybederek yokoluş) serüvenine sürükleyeceğini görmüş ve bu fesadın nasıl aşılabileceğine ilişkin (büyük bir bedel ödeyerek, her türlü fedakârlığa katlanarak) bu topluma ve dünyaya esaslı bir ruh üflemiştir.

Modern tarihte, insanı fitratından uzaklaştırarak ifrat ve tefritler arasında yuvarlanan barbarlaşabilen ve bencilleşebilen insanaltı bir varlığa dönüştüren, insanın varlığına saldıran bu yıkıcı ve yıkıcı sorunu, yakın tarihimizde bütün boyutlarıyla yalnızca Bediüzzaman görmüş, iliklerine kadar hissetmiş ve sadece Müslümanlara değil, bütün insanlığa kuşatıcı ve varedici esaslı ruhu bütün boyutlarıyla yalnızca Bediüzzaman üflemiş, bütün insanlığa esaslı şeyler söyleyebilecek ilk kapsamlı medeniyet projesini Bediüzzaman geliştirmiş; İslâm ilim ve düşünce geleneğinin yanısıra insanlık tarihini de seferber ederek bu projenin gramerini çıkarmıştır.

Bediüzzaman'ın gördüğü şey şuydu: Seküler meydan okuma, insanlığı, herşeyi izafeleştirerek altüst edecek, insanın, dünyanın ve kâinatın varlığını da tehdit edecek büyük bir deizm çukurunun eşğine fırlatmaktadır. İnsanlık tarihinde ilk kez bu kadar ürkütücü sonuçları olan bir deizm (kısaca, inançsızlık, paganizm) sorunu yaşanmaktadır; bu sorun, ilâhî sözün ve peygamberî soluğun tarih dışına itilmesine yol açacak; dolayısıyla bu durum, bütün dünyayı çözücü, barbarlaştırıcı yeni paganizm biçimlerinin eşğine fırlatacağı.

O yüzden Bediüzzaman iman hakikatleri üzerinde yoğunlaşmış; insana, ancak kendisine teklif edilen emaneti mükellef bir şekilde yüklediği zaman dünyanın ve insanın emniyetini teminat altına alabileceğini hatırlatarak esaslı bir ruh üflemişti.

Bediüzzaman'ın üflediği ruh, önce Türkiye'de, sonra da Nur Talebeleri'nin yılmak bilmez cehdleri neticesinde bütün dünyada karşılık bulmaya başlamıştır.

Asıl yapılması gereken şey, bundan sonradır: Bediüzzaman'ın geliştirdiği medeniyet projesinin şifrelerini deşifre etmek ve bunu dünyanın entellektüel ufkuna taşıyabilecek yetkin düşünürler, sanatçılar, yazarlar yetiştirmek.

Bediüzzaman gibi sistematik düşünce üretmeyen ve çağımızın Gazalî'si olan büyük düşünürler, ancak bir yüzyıl sonra düşünce dünyasında tam olarak keşfedilebilirler. O zaman artık gelmiştir. Bundan sonra, Bediüzzaman'ı ülkemizin ve dünyanın düşünce ufkuna ve idrakine sunmak zorundayız.

(Yeni Şafak, 29 Temmuz 2006)

bir ruh hali içinde bir ameliyeye soyunmamız lâzım. Bunu sadece Bediüzzaman'ın kitaplarını okuyarak halledemeyiz. Eğer onu İslâm düşünce geleneğinin son halkası olarak kabul ediyorsak, bu geleneğin karakteristiğine göre davranmamız lâzım. Bu noktada bizim âlim dediğimiz insan karakterini temsil eden üç figürün Bediüzzaman'da toplandığını görüyorum.

Birincisi, alim figürü bir âlem tasavvuru geliştirecek. İkincisi, bir irfan ve marifet tasavvuru geliştirecek. Üçüncüsü, bir hikmet, felsefe, düşünce, dolayısıyla muhakeme tasavvuru geliştirecek. Bu üç figürü bir şekilde bünyesinde barındırabilecek bir âlim figürünün olması lâzım. Bediüzzaman'ın tam da böyle bir figür olduğunu düşünüyorum.

Peygamberî soluğun ikiyüz-üçyüz senedir tarih sahnesinden çekildiğini görmemiz lâzım. Bediüzzaman bunu farketmiş birisi. Bizim bütün bir İslâm düşünce geleneğini seferber edebilmemizi sağlayabilecek, medeniyetteki kırılma sorununun aşılabilmesi için, yine Bediüzzaman'la tanışmamız lâzım. Çünkü vasatı harekete geçiren en son figür o. Elmalılı'larla, Meşrutiyet dönemindeki Filibeli Ahmet Hilmi'lerle, Babanzade'lerle karşılaştığımızda onlardan ayrılan yanı üzerinde yoğunlaşmak lâzım.

Bediüzzamanla aynı dönemlerde yaşamış, aynı eğitimden geçmiş, aynı uzunlukta hayat yaşamış olan, dört çağın adamı olabilme özelliğinde başka isimler de vardı. Bediüzzaman'ı onlardan farklı kılabilen noktayı yakalamamız gerekiyor.

Mesela, Elmalılı tefsir yazmıştır. Ama o tefsiri harekete geçirecek bir ruh üretme çabası yoktur. Çağımızdaki düşünürler Bediüzzaman'ı tanımış olsalar Bediüzzaman'ın sistematik bir düşünür olmaması tarafını önemserler. Onu farklı kılan unsur, bütün zamanları seferber etmiş olmasıdır. Yaşadığı çağın ruhunu kavramış olmasıdır.

Bediüzzaman'a böylesi bir misyon atfetmek, en başta, bu ülkenin dindar entellektüellerinin tepkisini çekiyordur sanırım.

"Bediüzzaman kim, bu adamı niye büyütüyorsunuz?" gibi enteresan tepkiler var. Bediüzzaman'ı okumadan konuşuyorlar. Ona 'pozitivist, bilimle uğraşiyor' diyorlar. Oysa onun böyle bir derdi yok. Eğer bilimden bahsediyorsa, orada başka birşey var. Kur'an-ı Kerim'in kendisinde var olan şey var orada. O, deizm dalgasının sadece Batı dünyasını değil, aynı zamanda İslâm dünyasını da derinden sarsacağını, Müslümanların

Medeniyet iddiasının hayata geçirilmesi sürecinde Bediüzzaman'ın bize verdiği şeyin bizim birincil kaynağımız olması gerekir. Yaşadığımız çağın sorunlarını anlaması, İslâm düşünce ve ilim geleneğinin çağımızdaki son halkası olması hasebiyle Bediüzzaman'ı atladığımızda, söylediklerimizin karşılık bulması biraz zor.

inançlarıyla bir sorun olacağını görüyor. Bu çok önemli bir tespit. Burada anlaşılması gereken şey şu: Bediüzzaman bunları söylerken sadece çağın içinde kalarak, çağa hapsolarak söylemiyor. Aslında bütün İslâm alimlerinin yaptığı şeyi yapıyor. Daha geriye gittiğimizde Gazalî'lerin ve ikinci özgün dalganın yaptığı şeyi...

Bediüzzaman'ın yaygın bir şekilde tanınıyor ve okunuyor olması, anlaşıldığı anlamına gelmiyor. Bediüzzaman'ın söyledikleri üzerinden daha yeni birşeyler inşa edilmesi çabası sergilenmeli. Bu, hiç yapılmış birşey değil.

RAKAMLARIN DİLİ

262,000,000,000 \$
ABD'nin yıllık askerî harcamaları

80,000,000,000 \$
Rusya'nın yıllık askerî harcamaları

50,000,000 \$
Afganistan'da yaşanan kıtlıkla gelen sorunları aşmak için gerekli acil para miktarı

42,000,000,000 \$
Japonya'nın yıllık askerî harcamaları

400,000

ABD'de 2000 yılında şişmanlığın yol açtığı rahatsızlıklardan dolayı ölen insan sayısı

18,000,000,000 \$
Dünya genelinde makyaj için harcanan para

14,000,000,000 \$
Dünya genelinde lüks gemilerde seyahat için harcanan para

2

ABD'de şişmanlığa bağlı rahatsızlıkların ölüm nedenleri sıralamasındaki yeri

1,400,000

Afganistan'da açlık riski altındaki insan sayısı

180,000,000,000 \$
ABD'nin Irak'ta savaş için ayırdığı bütçe

19,000,000,000 \$

Bu yıl hiç kimse yatağına aç girmesin
diyorsanız harcanması gereken para

49

Yetersiz beslenen Afganılların,
Afganistan'ın toplam nüfusuna
oranı (yüzde)

1

Afganistan'ın
Asya ülkeleri
arasında anne ve
çocuk ölümleri
sıralamasındaki yeri

11,000,000,000 \$

Sadece Avrupa'da bir yılda dondurmaya verilen para

15,000,000,000 \$

Dünya genelinde parfümeri için harcanan para

170

Kur'an'da Allah'ın Rahmân
ismiyle anıldığı âyet sayısı

114

Kur'an'da Rahmet, yani
merhamet sıfatını içeren
âyet sayısı

79

Kur'an'da başka bir
insanın temel ihtiyaçlarını
beklentisizce karşılama
anlamına gelen 'infak'tan
söz eden âyet sayısı

Üç kavram

ÇOK KONUŞULAN AMA AZ ANLAŞILAN ÜÇ KAVRAM: ADALET-İ MAHZÂ,
ADALET-İ İZAFİYE VE ZULÛM... ADALET NEREDE MAHZÂ, NEREDE İZAFİDİR,
HANGİ NOKTADAN İTİBAREN ZULÛM SÖZKONUSU OLUR?

AHMET NAZLI

Bu yazıda Risale-i Nur'da yer alan üç kavram üzerinde düşünmeye çalışacağım: adalet-i mahzâ, adalet-i izafiye ve zulüm.

Birincisi, mahzâ adalettir; adaletin ta kendisidir. Bu nevi adalette, herkesin hukuku korunmaktadır. Hiç kimse zulme uğramamaktadır. Kimse kimseye feda edilmemektedir. Bu noktada, hakkın büyüğü küçüğü olmadığı gibi, büyük hak için küçük haklar feda edilmez.

Adalet-i mahzâda, yaratılışın düsturları gözetilir. İlâhî Kudret, herşeye ve herkese aynı derecede müessir olduğu için, herşey ve herkes bu İlâhî Kudret karşısında eşittir. Kadîr-i Zülcelâl, herşeyi bir emirle yaratır. Adaletin temeli ve esası da Zât-ı Zülcelâl'in kendisidir. Yani, Allah herşeyi hakkıyla yaratmıştır, herkesi hakkıyla yaratmıştır, herkese hakkını vermiştir ve vermektedir.

İlâhî kudretin herkese bu derecede hakkını vermesi,

Haksız yere birini öldüren kişi, velev ki bunu bütün insanlık adına işlesin, bu bir zulümdür. Âyette geçen 'her kim' ifadesi, Müslüman olsun olmasın, herkesi kapsamaktadır. Öyleyse, bir Müslüman hiçbir masumu öldüremez. Hiçbir iktidar uğruna, hiçbir devlet uğruna masum bir kişinin kanını dökemez.

bizlere de uyulması gereken bir dizi esası hatırlatmaktadır. Âdeta bize şöyle seslenilmektedir:

"Ey insan! Ben herşeyi yerli yerinde yaratmışım. Benim yanımda, hiç kimsenin hakkı zayi olmamaktadır. Sen de benim bu düsturuma uy! Ve adaletli davran, kimsenin hakkını yeme, kimsenin hakkını

kimseye feda etme! Benim yanımda, bir kulumun hakkı ile bütün kullarımın hakkı birdir! Nasıl ki benim yanımda, birinin yaratılması ile hepsinin yaratılması arasında fark yoktur. Öyleyse, birinin yaşatılması ile hepsinin yaşatılması arasında da fark yoktur. Birinin öldürülmesi ile hepsinin öldürülmesi arasında da fark yoktur. Birinin hakkı ile bütünün hakkı arasında da fark yoktur. Birinin hakkını yiyen, hepsinin hakkını yemiştir. Benim kullarımın hepsi için bile olsa, birisini feda etmeyin! Bütün bir milletin hakkı için bile, bir kişiyi haksızlığa uğratmayın!"

İkinci kavramımız adalet-i izafiyedir. İzâfî kelimesi, kendi başına bir anlamı olmayıp, başkasına nisbet edilerek bilinen, şartlara göre değişebilen, başka birşeye atfedilerek anlaşılabilen anlamına işaret etmektedir. 'İzâfî' kelimesi, 'nisbî' kelimesiyle benzer bir anlama sahiptir. Nisbî olan da, başkasına nisbet

edilerek bilinen demektir.

Adalet-i izafiye kavramı Risale-i Nur'da bazen nisbî, bazen de izâfî kelimesiyle birlikte kullanılmaktadır. İzâfî veya nisbî olan adalet, yukarıda değindiğim birinci tür mahzâ adalete izafe edilerek bilinen adalet demektir. Yani ilâhî adalete izafe edilerek bilinen adalete, adalet-i izafiye denir.

Bu adalette, tam bir adaletten söz edemeyiz. İlâhî hukukun uygulanmadığı durumlarda sözkonusu olur. Adalet-i izafiyenin uygulanması, yapılan işlemin 'nisbeten' ilâhî hukuka uygun olduğu anlamına gelir. Aslolan ilâhî adaletin uygulanmasıdır. Ancak, ilâhî adaleti uygulamak için insan bazen aciz kalabilmekte ve gerçek adaleti tahakkuk ettirememektedir. Bu gibi

Haksız yere adam öldürmek zulmün sadece bir şeklidir, tek şekli değildir. Bir kişinin hakkının toplum yararına bile olsa feda edilmesi, cemaatin selameti için ferdin feda edilmesi, devletin selameti için kişilerin feda edilmesi gibi örnekler de zulmün bir şeklidir.

durumlarda, zulüm anlamına gelmemek kaydıyla, nisbî adaleti uygulayabilmekteyiz.

Birinci tür, mahzâ adaletin uygulanması mümkün iken izafi adaletin uygulanması halinde ise, artık nisbî de olsa bir adaletten söz edemeyiz. Bu durumda, bir zulmün varlığı sözkonusudur.

Öyle ise, üçüncü kavramımız olan zulüm kavramına geçebiliriz.

Zulüm bir hakkın kaybolması, çiğnenmesi ya da yok edilmesidir. Zulüm ile adalet kavramı tam bir tezat içindedir. Gece ve gündüz gibi birbirine zıttır. Nasıl ki gece var iken gündüz olmaz, gündüz güneşinin olduğu bir günde de gecenin karanlığı olmaz; aynen onun gibi, adalet varsa zulüm yoktur, zulüm varsa adalet yoktur. Adalet ile zulüm kavramları birarada bulunamazlar.

Meselâ Maide sûresinde geçen "Kim bir cana kıymamış veya yeryüzünde fesat çıkarmamış birisini öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibidir. Kim de birisini diriltirse, bütün insanları diriltmiş gibi olur" (Mâide, 5:32) âyetine göre, haksız yere birini öldüren kişi, velev ki bunu bütün insanlık adına işlesin, bu bir zulümdür. Âyette geçen 'her kim' ifadesi, Müslüman olsun olmasın, herkesi kapsamaktadır. Öyleyse, bir Müslüman hiçbir masumu öldüremez. Hiçbir iktidar uğruna, hiçbir devlet uğruna, hiçbir amaç uğruna masum bir kişinin kanını dökemez. Bu, apaçık bir zulümdür.

Öyleyse, fesat çıkarmamış masumları hiçbir gerekçe yok iken öldüren—velev ki öldürülen kâfir, öldüren de Müslüman olsun farketmez—zalimdir. Haksız yere adam öldürmek zulmün sadece bir şeklidir, tek şekli değildir. İşkence, bir kişinin hakkının toplum yararına bile olsa feda edilmesi, cemaatin selameti için ferdin feda edilmesi, devletin selameti için kişilerin feda edilmesi gibi örnekler de zulmün bir şeklidir.

Çağımızda zulmün örnekleri ve zulmün şiddeti o kadar artmıştır ve o kadar bilinçli bir şekilde karıştırılmaktadır ki, çoğu kere

bunları isimlendirmekte bile zorlanmaktayız. Eski zamanlarda, sadece birisine yapılan bir işkence, günümüz medya araçları vasıtasıyla, milyonlarca veya milyarlarca zulme dönüşmektedir. Bu kadar katmerli zulümlere muhatap olduğumuz bir dünyada, şüpheli hallerden sakınmak, birisine yaptığımız basit bir haksızlığın birden fazla kişiye teşmil edildiğini düşünerek, haksızlıktan uzak durmak, takva düsturunun önemli bir gereğidir.

Zulüm ve adalet kavramları, biri diğerinin zıddı olmasına rağmen, çoğu kere bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde karıştırılır. Birçok zalim, adaletli davrandığını öne sürerek zulüm işler. Kendi iktidar menfaati için zulüm işleyen birçok hükümdar, kendi devletinin selameti için birçok hakkı ve hukuku feda

Adalet yapıyorum diye, ferdin rızasını almadan onun hakkını topluma mal edenin, ind-i ilâhîde zalim biri olduğunda kuşku olmamalıdır. Özetle, cüz'ün rızasının bulunmadığı durumlarda, kişi haklarının topluma feda edilmesinin zulüm olmaya devam ettiğini, ancak insanların bir kısmının bunu adalet-i izafiye zannettiğini düşünüyorum.

eder. Birçok kere, zulüm, adalet külahını giyer. Bugün bir devlet erkanının devletin selameti için bir sürü kişiyi harcaması ne kadar yanlış ise, 'İslâm devleti' sıfatına uygun bir devletin İslâm devletinin selameti için kişileri feda etmesi de aynı derecede yanlıştır ve zulümdür.

Yukarıda, zulüm ile adaletin birarada olamayacağını ifade etmiştim. Bu, adalet kavramının her türlü için geçerlidir. Buna adalet-i izafiye de dahildir. Yani, adalet-i izafiyenin olduğu yerde zulümden söz etmemiz doğru olmaz, zulmün olduğu yerde de adalet-i izafiyeden söz etmemiz doğru olmaz. Bir fiil, hem zulüm hem de adaletli olmaz.

Özellikle karıştırılan bir kavram olduğu için, adalet-i izafiye kavramına özel bir önem atfediyorum. Risale-i Nurları okuduğum ilk yıllarda, cemaatin selameti için fertlerin feda edilmesini, devletin selameti için bazı durumlarda katlin mümkün olduğunu ve bunun da bir tür adalet-i izafiye olduğunu düşünüyordum. Ancak, *Sünuhat*'ta farketmişim şu ifade, beni bu düşüncemden vazgeçirdi:

“BİRİNCİ CÜMLE: Adalet-i mahzânın en büyük düsturunu vaz ediyor. Der ki: Bir mâsumun hayatı, kanı, hattâ umum beşer için olsa da, heder olmaz. İki nazar-ı kudrette bir olduğu gibi, nazar-ı adalette de birdir. Cüz'iyatın küllîye nispeti bir olduğu gibi, hakkın dahi mizan-ı adalete karşı aynı nispettir. O nokta-i nazardan, hakkın küçüğü büyüğü olmaz

Lâkin, adalet-i izafiye, cüz'ü külle feda eder. Fakat muhtar cüz'ün sarihen veya zımnen ihtiyar ve rıza vermek şartıyla. Ene'ler nahnü'ye inkılâb edip mezci, cemaat ruhu tevellüd ederek, külle feda olmak için fert zımnen rızadâde olabilir.”

Sonra adalet-i izafiyenin geçtiği yerlerdeki, cüz'ün külle feda olmasına dair '... o başka meseledir' şeklinde geçen ifadeleri tekrar okuduğumda, cüz'ün külle feda olmasının, yani

bir fedakârlık olmasının, cüz'ü külle feda edenleri kurtardığını anladım. Zira, *Sünuhat*'taki ifadenin ikinci paragrafı adalet-i izafiyede cüz'ün rızasını, adaletin gerçekleşmesi için bir şart olarak kabul ediyordu. Öyleyse, adalet yapıyorum diye ferdin rızasını almadan onun hakkını topluma mal edenin, ind-i ilâhîde zalim biri olduğunda kuşku olmamalıdır.

Özetle, cüz'ün rızasının bulunmadığı durumlarda, kişi haklarının topluma feda edilmesinin zulüm olmaya devam ettiğini, ancak insanların bir kısmının bunu adalet-i izafiye zannettiğini düşünüyorum.

Risale-i Nurda geçen adalet-i izafiye bahisleri, adalet-i izafiyenin uygulanmadığı durumlarda, adaletin bir uygulaması olarak geçmektedir—zulmün bir meşruiyet kılıfı olarak

Zulüm ve adalet kavramları, biri diğeri zıddı olmasına rağmen, çoğu kere bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde karıştırılır. Bugün bir devlet erkanının devletin selameti için bir sürü kişiyi harcaması ne kadar yanlış ise, 'İslâm devleti' sıfatına uygun bir devletin İslâm devletinin selameti için kişileri feda etmesi de aynı derecede yanlıştır ve zulümdür.

değil. Bizâtihi Risale-i Nur'un eleştirdiği şey, zulmün kendisini bir tür adalet-i izafiye olarak nitelemesidir. Hiçbir zalim, kendisinin zalim olduğunu düşünmez, toplumun selameti için zulmü irtikap ettiğini düşünür ve kendisine haklılık payı çıkarır.

Karıştırılan husus, zulmün

adalet-i izafiye ile karıştırılmasıdır. Eğer bugün bizler kimi tarihî olayları, işlenmiş zulümleri adalet-i izafiyenin bir uygulaması olarak kabul ediyorsak, bu o zulmün niteliğini değiştirmemektedir. Bilakis, içimizdeki müstebidâne duyguları adalet kılıfına büründürerek sunduğumuzu göstermektedir.

Eğer Muaviye ile Hz. Ali çarpışmasını sadece savaştan ibaret görür ve aralarındaki adalet-i mahzâ ve izafiye kavgasını görmez isek, bu bizi siyaseten bir tarafgir haline sokar ve mutlaka birisine meylederiz. Ancak bu meyletmemiz bir ilkedden kaynaklanmamakta ve sadece basit bir tarafgirlik göstermekteyizdir. Böyle bir durumda, ister Hz. Ali ister Muaviye tarafında olalım, böyle bir tarafgirliğin Allah indinde bir anlamı bulunmamaktadır.

Eğer herhangi bir Müslüman hükümdar kardeş katlini yaptığı halde, biz kardeş katline ilkesel olarak karşı gelmeyip İslâmiyetin adalet-i mahzâ veya izafiye düsturunu devletin selametine feda ediyorsak, bu tutumumuz bizi zulmün tarafgiri yapacak ve ilkesel olarak da kimseye adaletten söz edemeyeceğiz. Eğer bu zulümlere ilkesel bazda kesin ve açık bir şekilde karşı çıkmazsak ve tarihte yaşananlara adalet külâhını giydirdirsek, bugünkü İslâmî kılıflı teröre de fetva vermiş olacağız.

Eğer biz bulunduğumuz sosyal konumda kişileri topluma feda ediyorsak, bulunduğumuz sosyal çevrede veya gruplarda ise grup kimliğini kişilerin haklarının üzerinde tutuyorsak ve bu uğurda haksızlıklara göz yumuyorsak, “Kim fesat çıkarmamış bir kişiyi öldürürse, bütün insanlığı öldürmüş sayılır” hükmünü, ne kendimize, ne de bir başkasına anlatamayız.

Cemaatliler ^{ve} Cemaatçiler

İNSAN TEK BAŞINA YAŞAYAMIYOR, AMA BERABERLİKLER DE BAZAN ONU DARALTAN VE BOĞAN BİR HAPİSHANEYE DÖNÜŞEBİLİYOR. ÇIKIŞ YOLU NEREDEDİR? MURAT TÜRKER, 'CEMAATLİ' VE 'CEMAATÇİ' NÜANSINDAN YOLA ÇIKARAK BİR ÇIKIŞ YOLU ÖNERİYOR.

MURAT TÜRKER

Cemaatlilik bir mensubiyetin, cemaatçilik müfrit bir tarafgirliğin ifadesidir. İlkinde cemaat araç, ikincisinde amaç hükmündedir.

Cemaatli, cemaatin ferd için; cemaatçi, ferdin cemaat için var olduğuna iman etmiştir. İstedığınız kadar, seleflerimizin “Hak haktır; büyüğüne küçüğüne bakılmaz” düsturundan hareketle insana verdikleri değeri gösteren misallerden dem vurun; cemaatçi kafaya birşey anlatamazsınız. Aslında o da şanlı tarihe sık sık atıfta bulunur ama, söylemi ile eylemi arasındaki uçurum rahatsız edici boyutlardadır.

Örneğin kendisini dinleyenlere Oruç Reis’in kıssasını anlatır.

Oruç Reis ve leventleri, karada düşmanın ani bir saldırısına mâruz kalırlar. Kahramanca çarpışırken bir asma köprüye rastlar ve karşı tarafa geçerler. Bu geçişten sonra bir de köprünün ipleri kesilir, düşmanın gelmesi engellenirse, bu,

Bir insan içindir tüm yapılanlar. Bir insan kolay kazanılmamaktadır; o halde kolay harcanmamalıdır. Oysa bugün kimileri için, çok olduğundan olsa gerek, insanın fazla kıymeti yoktur.

kurtuluşları olacaktır. Belindeki palasına davranan Oruç Reis tam ipi kesecektir ki, karşı taraftan seslenen bir levendinin sesiyle irkilir. Bir mücahit, düşmanın çemberini yaramamış ve karşı tarafta kalmıştır. Ne yapar Oruç Reis? İpi kesmez ve yanındakilerle, kalan bir levendi de kurtarmak için karşıya geçer.

Düşman bir kez daha üzerlerine çullanır. Akşam karanlığı çöktüğünde bu kâfir güruhtan geriye sadece birkaçı sağ kalır, ama Oruç Reis ve mücahitlerinin hepsi şehid olmuştur.

Bir insan içindir tüm yapılanlar. Bir insan kolay kazanılmamaktadır; o halde kolay harcanmamalıdır. Oysa bugün, çok olduğundan olsa gerek, insanın fazla kıymeti yoktur. Hele ki zihni cemaatçi kodlarla şekillenmiş birilerinin nezdinde...

Peki kimdir bu cemaatçi tipler? Mümeyyiz vasıfları nelerdir?

Bu sorular ve devamında yapılacak analizlerle belli bir kesimin hedeflendiği düşünülmemelidir. Zaten yapılması gereken birilerine yüklenmek değil; bugün ehl-i din için tehlike arzeden bir zihniyetin deşifre edilerek önünün alınmasını sağlamaktır.

Artık mü'minler, problemlerin üzerine korkusuzca gitmeyi başarmalıdır. Ümmetin iç

enerjisini tüketen ve tefrikaya sebep olan çıkışlarla; yürekte gelen ve amacı daha güzel, daha sahil bir din anlayışını tahkim etmek olan eleştiriler aynı kefeye konulmamalıdır. Düşmanın değil, dostun acı söylediği unutulmamalıdır.

Birbirini al gülüm ver gülüm tavırlarla idare eden ve sorunların üstünü örten dostluklar mı; yoksa, yanlışa yanlış diyebilenlerin tesis ettiği kardeşlikler mi daha tercihe şâyandır?

Bir 'cemaatçi' için bu sorunun cevabı bellidir. O, çevresinden hep pohpohlanma bekler. Cemaatinin, partisinin, vakfının her hâlükârda övülmesini arzu eder. Yapıcı da olsa tenkide tahammülü yoktur. Kırılan kolun yen içinde kalması gerektiğine inanır; çünkü cemaatinin 'imajı' mevzubahistir.

Kendisi çok ulvî işlerin peşinde koştuğundan dostâne uyarıları müstehzî bir tavırla kulak ardı eder. Bunlar boş işlerdir! Felsefe değil, icraat yapılmalıdır!

'Cemaat'ten anladığı şey, toplumdan izole edilmiş, kendi içinde organize bir yapıdır. Sürekli başkalarından farklı—aslında üstün—olduklarını vurgulama gereği hisseder.

Can sıkacak ölçüde inhisarcıdır. Âdeta hakikati tekeline almıştır. Yolunun 'en iyi' değil, 'tek iyi' yol olduğuna inanır. Başkalarını nazara veriş, genelde durumu kurtarmaya matuf bir manevradır.

Dindarlığı ilmî değil hissî, müktesebatî kitabî değil şifahîdir. Bilimsel temele sahip analizlerdense hamasî nutukları tercih eder. 'Dava'ya mantığı ile değil hissiyatıyla bağlandığından, net bir duruşu yoktur.

Vazife verdiği şahıslardan insanüstü bir gayret bekleyecek ölçüde determinist, ferdî mağduriyetler karşısında ise

alabildiğine kadcercidir. Biri zulme maruz kaldığında yaptığı ilk tesbit, kaderin adalet ettiğidir. Bu tavrıyla, düşene bir de onun tekme attığının farkında değildir.

Güçlünün yanında konulanmaya özen gösterir. Himmetini, toplumun kalburüstü kesimlerine teksif ederek 'hedefe daha çabuk ulaşacağını' düşünür; anlayacağınız, epey kurnazdır. Ona göre, eklektik bir hizmet anlayışı bu devirde kaçınılmazdır. İşler parasız dönmüyordur. 'Dava'ya maddî katkı sağlayamayacak tiplerle kaybedecek zamanı yoktur.

İflah olmaz bir pragmatisttir. Aslında sevmediği, dünya görüşünü beğenmediği bazı insanlara, sırf cemaat hakkında sarf ettikleri üç-beş olumlu sözden ötürü şirin gözükmeye çalışır. Bir taraftan onları över,

Cemaatlilik bir mensubiyetin, cemaatçilik müfrit bir tarafgirliğin ifadesidir. İlkinde cemaat araç, ikincisinde amaç hükmündedir. Cemaatli, cemaatin ferd için; cemaatçi, ferdin cemaat için var olduğunu düşünür.

onurlandırır; diğer taraftan farklı meşrepteki bir mü'mini ufak bir hatasıyla ademe mahkûm eder. İlesizlik illetiyle malûldür.

Raiyyetine enaniyeti zemmeden nutuklar atar, ama sağda solda 'cemaat enaniyeti' ile mülemmâ sözler sarf etmekte beis görmez.

Zihninde kurguladığı cemaat tasavvurunda, birilerinin payına hep tevazu, fedakârlık, itaat; başka birilerinin payına da yönetme, emretme ve hesap sorma düşer. Tipik bir Mallarme psikozuna duçar olmuştur: "Biz düşünürüz, yazarız, çizeriz, emir veririz. Yaşamak mı? Kölelerimiz ne güne duruyor!"

'Diş'a karşı sergilediği abartılı uzlaşmacı yaklaşımı, nedense 'iç'tekilerden genellikle esirger. Bu durum, içeridekilerin dışarıdakileri kışkırdığı ironik bir tablonun oluşmasına yol açar.

Dava arkadaşlarını icabında refüze etmekten çekinmez. Bir tür 'afroz' mekanizmasını dahilinde acımasızca işletir. Bir şekilde 'daire'nin dışına çıkanları da neredeyse 'mürted' ilân eder. Bu yönüyle amansız bir çelişki içindedir.

Hiyerarşik yapının müfrit savunucusudur. Amir-memur diyalogundaki dikey ilişkiyi, uhuvveteke yatay ilişkiye tercih eder.

Liderinin hata yapabileceğini teoride kabullense de, bu kabulünü pratik hayata yansıttığını gören pek olmamıştır. Ne de olsa lideri, her işini peygamberle istişare ederek yapmaktadır! "Madem böyle bir istişare yolu vardı da, sahabeler niye birçok mevzuda ihtilafa düşüp karar verme zorluğu yaşadılar?" gibi basit sorulara vereceği bir cevabı da yoktur.

Zaten genel olarak, doğrularını tartışılmaz bir alana çekmesiyle temayüz etmiştir. Bu durum muhataplarında hep bir şüphe meydana getirmiş ve onları işkillendirmiştir.

Hizmet çizgisini 'kurum'larla takviye etmeyi şiar edinmiş; kurumları idare eden ve idareye talip olan şahısların insanî zaafalarının yol açacağı sorunları öngörememiştir. Bu sorunların en

önemlileri, uhuvvetin zedelenişi ve davanın gitgide ticarî mantığın hakim olduğu sektörel bir yapıya bürünmesidir.

Kurumun varlığı, kaçınılmaz olarak, bu gayri İslâmî piyasa şartlarında ayakta kalabilmek için tavizler vermeyi gerektirmekte, kurallarını başkalarının koyduğu bir oyuna âlet olunmakta ve özden uzaklaşmaktadır.

Bu değerlendirmeler birilerince abartılı bulunabilir; birilerini de kızdırabilir. Fakat cemaatli değil, cemaatçi bakışı tenkid ettiğimiz gözden kaçırılmamalıdır.

O beylik ifadeyle söyleyecek olursak, hepimiz aynı geminin yolcusuyuz. Amacımız selâmet içinde bir seyahattir. Gemi bir yerlerden su almaktadır.

Diyoruz ki; gelin, elbirliğiyle delikleri tıkalalım. Problemi

servetle, makamla, dünyayla, en önemlisi birbirleriyle sınanmadılar mı? Elbette sınandılar. Ama dünyaya bel bağlamadılar. Mükâfatı öteye tehir ettiler.

Hata ettiklerinde birbirlerini uyardılar. Bundan asla gocunmadılar. İhtilaftaki rahmetin farkına varmışlardı. Canlarından öte sevdikleri Efendileri'nin bıraktığı mirasa sahip çıkmayı ve onu gelecek nesillere dosdoğru ulaştırmayı vazife addettiler.

Hâl böyle olunca, hakikate zarar gelmemesi için titizlendiler; birilerini gücendirme pahasına da olsa doğru bildiklerini haykırdılar.

Onlar Hakk'ın hatırını diğer tüm hatırlardan âli tuttular. İşte hayatlarından bir-iki kesit:

• Ebu Zer Gıfarî ile Bilal-i Habeşî aralarında münakaşa yaptıkları sırada, Ebu Zer

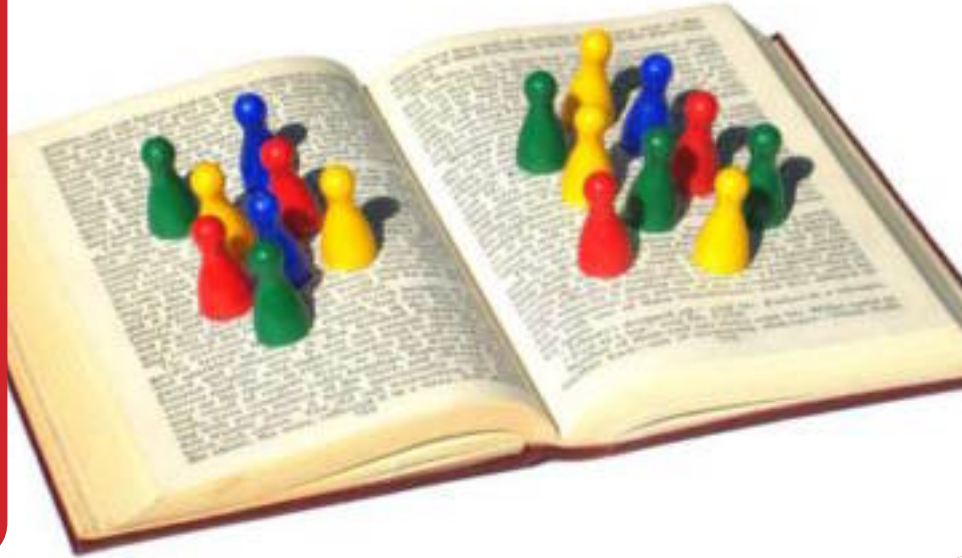
Efendimiz aleyhissalâtu vesselamın sözleri bütün sıcaklığı ile Ebu Zer'in kalbine işler. O çirkin sözün keffaretinden dolayı "Bilal ayağını başıma basmadıkça başımı yerden kaldırmayacağım" der.

• Hz. Ömer, itaat anlayışını istismar eden bir yöneticiye: "Anaların hür olarak doğurduğu insanları, kendinize köle mi edeceksiniz?" diye çıkışır.

Bu misallerde ve hayatlarının bütününde göze çarpan önemli bir husus, onların zihinsel özgürlüğe sahip oluşlarıdır. Eleştirebilme özgürlüğüne... Hatalarını kabul ve itiraf edecek kadar hazm-ı nefis etmiş oldukları da dikkate değer bir noktadır.

O halde gelin; kanaatlerimizi ve yöntemlerimizi mü'minlerin firasetli değerlendirmelerine açık turalım. Amacımız hakikatle

Sahabilerin hayatlarında göze çarpan önemli bir husus, onların zihinsel özgürlüğe sahip oluşlarıdır. Eleştirebilme özgürlüğüne... Hatalarını kabul ve itiraf edecek kadar hazm-ı nefis etmiş oldukları da dikkate değer bir başka noktadır.

teşhis edip hepimizi gayrete çağırınları, 'başımıza iş açmak'la suçlamayalım. "Gemi ne kadar güzel giderken, bu da nereden çıktı böyle?" demeyelim.

Hem bizden önce ümmet gemisini yürütenlerin hâlini iyi etüd edelim.

Onlar da bizim gibi malla,

Bilal'e: "Ey siyah kadının oğlu!" diye hakarete bulunmuştu. Bunu duyan Resulullah kızmış, Ebu Zer'in yüzüne kızgın bir nazar atfederek şöyle demişti: "Ey Ebu Zer! Ölçü taşı, sözünü geri al, beyazın oğlunun siyahın oğluna hiçbir üstünlüğü yoktur."

Ebu Zer mahcup ve perişan...

kucaklaşmak ise ön kabullerimizi bir kenara bırakalım. Tahkik ve 'zihin teri' ile ulaşılan doğrulara sahip olmanın kıvancını kendimizden esirgemeyelim. Ve artık, "Kanaatlerim namusum değildir. İcabında onlardan feragat edebilirim" diyen düşünürü kulak verelim.

Kaygılar kıskacında

ÖZGÜR OLMA KAYGISI, ÖZGÜN OLMA KAYGISI, FAYDALI OLMA KAYGISI,
TARAF OLMA KAYGISI, TARAF OLMAMA KAYGISI, ANLAŞILAMAMA KAYGISI
VEYA ANLAŞILMA KAYGISI...

SEYYİD N. ERKAL

İrmaklar vardır, önce bir vadi seçerler kendilerine, kurak ama meyyal; daha sonra bir çukur, kurak ama derin. Zamanla seçtikleri vadiyi yatak, çukuru göl bellerler. Döller, besler, büyütür ve sonuçta yatak sınırlarını çemenzar, göl hudutlarını bağlar ile çevrelerler.

Kimi ırmaklar vardır, hazır vadilere isyan eder, kendi yataklarını kendi derer, kendileri belirler; bir ok gibi havzlarına bölünmeden, yalnız giderler.

Bazı ırmaklar da vardır ki, maksud menzillerine ulaşmadan öyle kollara bölünür, öyle derbeder giderler ki, kendi doğal yatakları ve havzları dışında her yeri şöyle bir ıslatıp geçirirler. Ve bir gün kollarından biri ana yatak olduğunda, artık ne o ırmak o eski ırmaktır, ne de o göl eski göl.

İnsanları suya, su toplulukları içinde de ırmağa benzetmek türünden yaklaşımlar, tüm

Özgünlük, dolayısıyla da özgürlük adına yapılan her türlü ölçüsüzlüğe ne demeli? Her zaman koşma özgürlüğü kullanmak, bazen durup dinlenme özgürlüğünü almaz mı insanın elinden? Serbestiyet adına yapılanlar insanın özgürlüğünü kısıtlayan en önemli prangalar olmaz mı bazen?

dünya, hususiyile de ülkemiz edebiyatında süregelen bir alışkanlık. Bir o kadar da isabetli bir teşbih biçimi. Şüphesiz sanatçılar ve edebiyatçılar birbirlerine benzemeyen yapıları ve eserleriyle bu teşbihte haklı bir yer sahibi.

Muhataplarınca sanat eseri

ve sahibini değerlendirişte ilk dikkat çekici olan, ne nisbette özgün olduğu olsa gerek. Herhalde insanlığa kendince söyleyecekleri olmayan bir kişi de eser veremeyecektir; daha doğrusu, vermemelidir. Diğer yandan hangi tür ve tarzda olursa olsun estetize edilmiş her kendini ifade ediş biçimi kameti miktarınca bir sanat değeri taşımaktadır. O nisbette de, o insan sanatçı sıfatını...

Bu noktada soru, sanatçının hüviyetindeki resimler niteliğinde olan eserlerinin kendisine ne derece benzediği. Kişinin kimliğini oluşturmasında önünü alan aşılması güç birçok engel olduğu gibi, bu kimliğini ifade edip bir portreye aktarması sürecinde de yolunu kesen gulyabaniler var. Bu gulyabanilerin ortak özelliği, bütün metapsişik korkular gibi, yine kişinin kendisi tarafından beslenip büyütülmesi.

Peki bu yokkesenlerin ortak bir

soyadı var mı?

Evet, kaygı. Özgür olma kaygısı, özgün olma kaygısı, faydalı olma kaygısı, taraf olma kaygısı, taraf olmama kaygısı, anlaşılama kaygısı veya anlaşılma kaygısı...

Güncelden hiç düşmeyen en rahatsız edici olanı, özgün olabilmek. Özgür olamadan, bir taraf olma kaygılarını aşmadan kişinin özgün olması, yani kendisi olarak var olması şüphesiz mümkün görünmüyor. Fakat özgünlük, dolayısıyla da özgürlük adına yapılan her türlü ölçüsüzlüğe ne demeli? Her zaman koşma özgürlüğü kullanmak, bazen durup dinlenme özgürlüğünü almaz mı insanın elinden? Serbestiyet adına yapılanlar insanın özgürlüğünü kısıtlayan en önemli prangalar olmaz mı

Özgürlük veya özgünlük adına işlenen hovardalıkların ince ayarlardan uzak, tefekkür yönünden çok daha kurak mecralarda gerçekleştiği, elimizdeki eserlerden belli. Boğulmanın sebebi tefekkürdeki derinlik değil, sıklık. Sergilenen, bir kaşık suda boğulma becerisi.

bazen? Rast geldiği resimleri, onlara benzememe adına bir bir yakarken, bazen kendi resmine de rastgelmez mi insan? Gabriel d'Anuarzo'nun "Yenileşmek ya da mahvolmak" ikiliğine saplanmamak adına, kendisini "Yenileşerek mahvolmak" batağına saptıranlar olmuyor

mu? Bu tür sorulara genel cevaplar vermek pek de sağlıklı sonuçlar vermiyor doğrusu elimize. Bunlar daha çok her yazar veya sanatçının fert fert kendisinin cevaplayacağı cinsten sorular.

Tam mânâsıyla özgünlüğü yakalayabilmenin yolu, insanın şuurunu her türlü ön bilgiden soyutlamasından geçmiyor mu? Peki, insanın şuurunu bütün a priori'lerden kurtarıp boş bir 'tabula rasa' haline getirmesi ne derece real, o nisbette de, ne derece gerekli ve faydalı bir ideal? Herşeyden önce, inanmış bir insan için ne nisbette doğru ve sağlıklı?

Tamam, "Tahayyül-ü küfür, küfür değildir," fakat bilmek adına bir hediye olarak bahşedilen iman zaten başlı başına bir *a priori*, bir önyargı değil midir? Hele de çürük temeller üzerine inşa edilmişse, bir binayı baştan kurma adına yapılan denemeler, yıkımın altında kalmaya sebep olmaz mı? En önemlisi, verili olana saygının gereği şükür katlamak iken, şüpheli yaklaşımlar istihfaf ve istihza kokmaz mı?

Zaten özgürlük veya özgünlük adına işlenen hovardalıkların bu tür ince ayarlardan uzak, tefekkür yönünden çok daha kurak mecralarda gerçekleştiği elimizdeki eserlerden belli. Boğulmanın sebebi tefekkürdeki derinlik değil, sıklık. Sergilenen, bir kaşık suda boğulma becerisi. Kaybediş, yolda kalış, maalesef başlangıç noktası olan kendini bulma mecrasında gerçekleşiyor. Charles Berkeley, var olmayı algılanmış olmaya bağlıyor; daha kendisini algılayamayanlardan kendi kendilerini ifade etmelerini beklemek, olmayan nehirden balık avlama çabasına benziyor. Suç beklentide olanların.

Bütün bu aşılmazları aşip,

kendisini tanıyıp, sarsılmaz temellere oturtuktan sonra bile, yine de insanın varlığını ifade edişte her türlü kaygıdan azade olması doğrusu zor bir zanaat. Özgürlüğün çoğu zaman hiç de özgünlüğe götürmeyen pençesinden kurtulduktan sonra bile 'acaba'lar kuşatmaya devam ediyor insanın etrafını.

"Acaba anlaşılabilir miyim? Eğer onları çağıracağım bir Arz-ı Mev'ud'um varsa, insanların önce beni duyması gerekir; sonra da anlaması. Eğer dilim zaten Arz-ı Mev'ud'um ise, ondan ödün verebilir miyim? Vermeli miyim?"

Asla.

"Cevap 'asla' ise, ne kadar faydalı olabilirim? O zaman kime yazıyorum bu mektupları. Zarfın köşesinde ki yine yalnız benim adresim mi?"

Aslında bütün bu kaygıların ana kaynağı, kendisini ifade etme kaygısının yerini kendisini kabul ettirme kaygısının almasıdır. Bazen eserlerin zâtı, dolayısıyla şahısların kendisidir beğendirilmek istenen; bazen ise fikirler, ideolojiler.

Bu tür sorularla örülüdür herhalde her şahsiyetli sanatçının, hususiyetle de yazarın bilinci. Bu acabalardan kurtulmanın yolu, bunları hiç düşünmeden vaaza devam etmekte. Ama bir gün insanın, ıssız bir dağ başında kendisini yine yalnız kendisine vaaz

ederken bulması da mümkün. Bu münzevi tavır da başlı başına takdire değer, fakat sonunda sessiz de olsa bir keşke denmeyecek ise...

Diğer bir yol, teslim olmak, yani genelde gri olmayı seçmek. Fakat unutmamalı, bulanık suların taliplisi az olur. Faydalı olmak İslâm sanatının genetik şifrelerinde bulunan bir gerçeklik, fakat kimse bunu kuru bir avâm sanatı şeklinde anlamaz herhalde. Bu noktada zaten sanat ile edebiyatı, daha doğrusu fikre dayalı yazın ürünlerini ayırmak gerekiyor. Fikir adamı okunmak istiyorsa işçiliğine mutlaka dikkat edecek, fakat elbiseden değil de vücuttan kesmeye başladığında, retoriğin vakumuna kendisini kaptırmış demektir ki, gerçekten kurtulması çok ama çok zor bir girdaptır bu. Özellikle, 'şair-obur' olarak vasıflandırılabilir bu girdap. Ama reçete yine mısralarda gizli.

"Muteber urbalar dikilmez muhtemel vücutlara, ellerinde en nadide kumaşları, mahir terziler koşmalı peşimden sıra..."

Unutmamalı; ellerindeki metrece yetersiz nadide kumaşların zevkine vurulup uygun bedenler arayanlar, ancak cücelere terzi olabilirler. Bu da ayrı bir kendini harcaş metodunu olsa gerek. Bir tür intihar. Biz Paul Verlaine gibi "Ötesi edebiyat" deyip, edebiyata ve edebiyatçılara savaş açacak değiliz; fakat fikrin namusuna dokunan her müdahale lanetlenmelidir kanısındayız. Sezai Karakoç'un da belirttiği gibi, özellikle şiir hiçbir edebî sanata kurban edilmemelidir, hususiyetle de imaja. Böyle bir şiirin zaten uzun ömürlü olması da mümkün değildir.

Yaşadığımız şu modern zamanın sâri illetlerinden biri de,

anlaşılma kaygısı. Günümüzün trajik olduğu kadar komik olan halihazırında, kendisini bu anafora kaptıranlar genellikle zaten retoriğin girdabında kaybolan küçük yazının taliplileri. İkinci dereceden olunca denklemin çözümü iyiden iyiye zorlaşıyor. Herhalde bu kaygıyı besleyen ana korku "Ya anlaşılırsa aslında hiçbir şey demek istemediğim?" düşüncesi olsa gerek. Sırf kolajlama tarzında büyüğü görünen kelimeleri ardarda sıralayanları ciddiye alıp eleştirmek de ayrı bir ciddiyetsizlik olur.

Bu noktada ister istemez dehanın vazgeçilemez söz geçiriciliği giriyor devreye. Hem faydalı, hem estetik olabilmek işçilikten çok dehadan alıyor referansını. Piyondan vezir de sadece satrançta oluyor.

İnanmış bir insan için kendisini beğendirmeye yönelik eserler vermek itikadî bir eksiklik olduğu kadar, entelektüel karakter olarak da bu bir zaafiyet göstergesidir. İnsanı, kabul ettirmeye yönelik ısrarcı vaiz tiplemesine yönelten de bu olsa gerek. Faydalı olmak, zamanla vazgeçilmez olmak zannı gibi bir saplantıya yerini bırakabiliyor...

Kimse sonradan prens olamıyor, mutlaka prens doğmak gerek.

Sırf estetik kaygının peşinde kendisini harcamak mümkün olduğu gibi, salt fayda amacıyla insanın kendisini bir kutsala hapsedip çürütmesi de mümkün. Estetik hazlardan uzak, sırf fayda olsun diye herhangi bir

manastırın davetçisi olmak da, bir tür hadım olmak değil midir?

Proudhon, Marks'a "Yapacağımız aklın dinini vazetmek de olsa, vaizlik yakışmaz bize" derken, bir yandan özgürlük naraları atıp, öte yandan elde ağ taşımının inandırıcılığa ters olacağını söylüyordu. Kendisini ifade etme kaygısının yerini, kendisini kabul ettirme kaygısının almasıdır aslında bütün bu kaygıların ana kaynağı. Bazen eserlerin zâtı, dolayısıyla şahısların kendisidir beğendirilmek istenen; bazen ise fikirler, ideolojiler. İnanmış bir insan için kendisini beğendirmeye yönelik eserler vermek itikadî bir eksiklik olduğu kadar, entelektüel karakter olarak da bu bir zaafiyet göstergesidir. İnsanı, kabul ettirmeye yönelik ısrarcı vaiz tiplemesine yönelten de bu olsa gerek. Faydalı olmak, zamanla vazgeçilmez olmak zannı gibi bir saplantıya yerini bırakabiliyor.

Fakat yine başa dönüyoruz: Herkesin birbirini ısrarlı bir tarzda manastırına çağırdığı bir ortamda sokakta yalnız yürümek konusunda ısrar etmek de, farklı ama kendince bir keşiş tavrı gibi. Bir tür özgürlüğe mahkum oluş.

Bütün bu kaygılardan azade olup, gayet çok bilinmeyenli ve gayet üst dereceden bütün bu denklemleri çözmek her kişinin değil, er kişilerin işi gibi. Belki de ermişlerin.

Yani, ermiş ama coşkun nehirlerin...

Savaş: 'Öz'e muhalefet

YANIBAŞIMIZDA SÜRÜP GİDEN SAVAŞLARIN KARANLIĞINA KARŞI, 'ÖZ'ÜMÜZÜ HATIRLATAN BİR 'MANİFESTO'...

NIHAT DAĞLI

"Günah, insanın kendi özüne muhalefet etmesidir." Kendi adıma söyleyebilirim; bu, günaha getirilen en iyi tanımlardan biridir.

Öz üzerine yapılan felsefi tartışmalara girmeye gerek yok, öz denince ne anlaşılıyorsa, o odur. Tolstoy'un dirilişin gerçekleştiği yer bildiği 'vicdan'ın işaretlediği 'iyi'ye (yani 'öz'e) muhalif olan her muamele ve durumu 'günah' olarak görebiliriz. Diyebiliriz ki, bugün dünyada yaşanan şey, 'öz'e muhalefettir. 'Öz'ünün üzerini çizip ona karşıt yaşayan bir insan tipinin zorbalığı bir dönemden geçiyoruz. Bu zorba insan, 'başkası' üzerinde iktidar oyunlarına girişiyor, sadece bir 'egemen' olarak davranıyor. Hiçbir şeyin 'kendisi' olarak kalmasına müsaade etmiyor.

Şimdi hepimiz böylesi bir 'öz'e muhalefet durumuna, bir savaşa tanıklık ediyoruz. Çocukların, babaların, annelerin, ihtiyaçların

Savaş, savaşarak bitmez! Öldürerek ölümlere son verilmez! Öldürülmenin karşılığı olarak öldürmek, savaşçıyı ve ölümü büyütür sadece! Bombaya karşı bomba, yeni bombaları getirir.

bombalarla parçalandığı bugünlerde olan şey aslında savaş değil, vahşi bir saldırıdır. Saldırıdır, çünkü savaşta vuruşup öl(dür)en taraflar olur. Ama vurulup parçalanan, içi boşaltılan sadece Iraklı, Lübnanlı veya Filistinli olmuyor, insanî değerler de anlamsızlaştırılıyorlarsa, o

zaman yapılan insanlıkla bir savaştır. O esaslı kitabın, *Minima Moralia*'nın yazarı Yahudi Adorno haklı olarak, "Auschwitz'ten sonra şiir olabilir mi?" diyordu. Çünkü Auschwitz'te yaşananlar şiire, yani insanın özüne muhalefetti; orada insan ölüyor, şiir sesini yitiriyordu. Ve şimdi

biz de haklı olarak soruyoruz; 'Parçalanın Lübnanlı, Filistinli, Iraklı çocuklardan sonra şiir olabilir mi?'

Ama şiir olmalı, şiir ebediyen kalmalı! Bunun için bu savaş bitmeli; bu kan durmalı, bu çocuk ölümleri son bulmalı! Bu savaş bitmeli; çatlayacak hale gelmiş bu anne kalpleri sükûna

Evet, insanız! İşimiz 'var kılmak', 'yok etmek' değil! Oysa savaş ve savaşçı sadece yok ediyor. O halde kim savaşa koşuyorsa, kim bir savaşçı kesiliyorsa, kim öldürüyorsa kendine, yani insana uzak düşüyor.

acılarıdır asıl paylaşılması gereken" diyen ve insanın yanibaşında yerini alan Yahudi Adorno kazanmalı. Savaş bitmeli, şiir kalmalı!

Evet, bu savaş bitmeli! Koşar adım ölüme giden bu hayatın içinden savaş düşmeli, savaş hayattan kovulmalı! Filistin, Lübnan, Irak, bütün bir dünya savaşa elverişsiz bir yer haline gelmeli artık! Kim savaşıyorsa, kim savaşa oynuyorsa, kim savaşa gidiyorsa, kim savaşa çağırıyorsa yalnız bırakılmalı; bir yudum bile olsa ona su verilmemeli; kendisini savaşa kaptırmış bu talihsiz kulak bulmamalı, içine girip oturacağı bir kalp bulmadan öylece kalmalı, öldürse de ona dönüp bakılmamalı! Hayır, savaşçının çok iyi bildiği/anladığı dilden konuşmak, yani savaşmak,

büyütür sadece! Bombaya karşı bomba, yeni bombaları getirir. Düzeneği tetiklenmiş her silah, silah fabrikalarında vardiyaları arttırır; gidip bir çocuk bedenini parçalayan her mermi, daha fazla mermi paketinin ambalajını açtırır.

Savaşı savaşımlar değil, savaşmayanlar bitirir! Öldürenler değil, ölenler! Savaşa karşı savaşa koşanlar savaşı ve savaşçıyı daha da diriltirler, savaşı ve savaşçıyı bitiren toprağa akmış su olurlar, savaşı ve savaşçıyı gürbüzleştirirler. 'Savaşa karşı savaş!' diyenler, savaşın ve savaşçının dilini kullanarak bu dili hayatın içine daha da fazla sokarlar. Böylelikle hayat dilinden olur; dil ölüm kesilir, ölüm hayat olur.

Hayır, savaşı savaşımlar değil, savaşmayanlar bitirir! Öldürenler

Savaşı savaşımlar değil, savaşmayanlar bitirir! Öldürenler değil, ölenler! Savaşa karşı savaşa koşanlar savaşı ve savaşçıyı daha da diriltirler, savaşı ve savaşçıyı bitiren toprağa akmış su olurlar, savaşı ve savaşçıyı gürbüzleştirirler

kavuşmalı! Bu savaş bitmeli; sadece birkaç yıl yaşamış, az oynamış, az gülmüş, az haylazlık etmiş, çok az 'babacığım!' demiş ölü çocukları kucaklarına alan babaların çaresizliğine bir çare bulunmalı! İnsanın özüne arsızca muhalefet eden Yahudi Olmert'e karşı, "İnsanların çektikleri

savaşçının öldürdüğü gibi öldürmek, onun vurduğu gibi vurmak, yağdırdığı gibi bomba yağdırmak savaşı bitirmeyecektir! Savaş, savaşarak bitmez! Öldürerek ölümlere son verilmez! Öldürülmenin karşılığı olarak öldürmek, savaşçıyı ve ölümü

değil, ölenler! Savaşta vurulmuş her çocuk, her delikanlı, her anne, her baba, yıkılmış her bir ev, parçalanmış her bir ağaç, ortalığa saçılmış her bir canlı parçası, havaya sinmiş her bir barut ve et kokusu savaşı ve savaşçıyı ölümün içine çeker. Savaş ve savaşçı öldürerek

ölür! Öldürerek vicdanına, kalbine, içine, diline, üzerine kan bulaştırır; kocaman bir nefrete, kine, bedduaya açık kalır; 'iyi'den, 'güzel'den, 'değer'den düşer. Bir atalar sözünde belirtildiği gibi, kötülüğün beterini kötülük eden görür. Montaigne de bunu söyler: 'Nasıl ki arı başkasını sokunca kendisine daha fazla zarar verir; çünkü iğnesi ve gücü elden gider,' savaştı, açtığı yarada canını bırakır; ruhunu, kalbini, vicdanını, onu insan kılan her bir iyi şeyi... Savaşçı gücünden düşer, kendisini haklı gördüren bir gücü bulamaz hale gelir.

Çocuk bedenlerini parçalayıp kırk derecelik sıcaklarda kokutturan, anne ve babaları sözsüz bırakan, uzaklardaki insanların hayatını anlamsızlaştıran; savaşı ve

lânetlediğimiz savaşa sokan bu savaş bitmeli! Bizi savaştı kılan, bize kendinden üniformalar diktiren, kanlı oyuğundan ellerimize bombalar uzatan bu savaş bitmeli!

Savaşa gitmeyelim! Bırakın, ölelim! Öldürenin karanlık yüzüne değil, ölenin mağdur ve mağrur yüzüne ilişelim! Ellerimiz/ yüzümüz/içimiz bombaların, silahların, mermilerin metal ışıltısıyla değil, insanın yüce bir anıtı gibi duran masum çocuk yüzlerinin ışığıyla aydınlansın. Öldürerek ölen o yüz­süz yüzlerin karanlığı üzerimize düşmesin, içimize sinmesin; ölecek diri kalmış insan kalplerinde yaşamaya devam eden yeryüzü çocuklarının gözlerine düşelim.

İnsan ki, yeryüzünde 'şairâne' oturmalı. İçine bırakıldığı yeryüzünde kendisine eğilmek,

geliştirerek dünyada kendimizi doğurturuz, içimizden kendimizi çıkartırız. Ne kadar iyi şey varsa içimizde onlara yollar açarak, ne kadar kötü şey varsa derinlerimizde yollarını kapatarak biz var olabiliriz, var olabilmişler olarak etrafımızı var kılarız. Evet, insanız! İşimiz 'var kılmak', 'yok etmek' değil! Oysa savaş ve savaştı sadece yok ediyor. O halde kim savaşa koşuyorsa, kim bir savaştı kesiliyorsa, kim öldürüyorsa kendine, yani insana uzak düşüyor. Kim insana yabancılaşmışsa ve yabancılaşıyorsa, hayata değil, ölüme çalışıyor demektir.

Bu savaş bitmeli! Koşar adım ölüme giden bu hayatın içinden savaş düşmeli, savaş hayattan kovulmalı! Çünkü savaş günahdır, günah ise 'öz'e muhalefettir. Ve bu savaştı İsrail

Bu savaş bitmeli! Koşar adım ölüme giden bu hayatın içinden savaş düşmeli, savaş hayattan kovulmalı! Çünkü savaş günahdır, günah ise 'öz'e muhalefettir.

savaştaki büyük kayıpları yazmakla yetinmenin (ne yazık ki yetinmenin) ayıbı içinde her tür yazının içini boşaltan bu savaş bitmeli! En derinlerimizde öylece duran öfkeyi ve kini ayağa kaldıran, bizi öfke ve kinle konuş­turan, öfke ve kin kesilip bizi de karşı olduğumuz/

kendisini tanımak ve bilmek için içinde(n) dışarıya, börtü-böceğe, insan kardeşlerine gitmeli. Var olarak gitmeli, giderken var kılmalı. Öldürmeye değil, diriltmeye gitmeli!

İnsanız! Dünyaya doğarız ve dünyada doğarız! İçimize konan insan olabilme kapasitesini

veya Amerika değil, ölenler, ölü Lübnanlı, Filistinli, Iraklı çocuklar bitirecektir! Umuyoruz ki Adorno, insan kazanacaktır! Çünkü İsrail öldürerek ölüyor, Lübnanlı ve Filistinli çocuklar ise ölecek diriliyorlar. İsrail ölümün adı olurken, Lübnanlı ve Filistinli çocuklar hayatın adı oluyorlar.

AHMET HAKAN'A VURMAK

GEÇTİĞİMİZ GÜNLERDE BİRKAÇ AÇIDAN DÜŞÜNDÜRÜCÜ BİR POLEMİK YAŞANDI. BU POLEMİKTE NELER OLDU, NELER OLMALIYDI VE NELERİN OLMAMASI GEREKİYORDU?

Ağustos ayı içinde, *Hürriyet* yazarı Ahmet Hakan'la ilgili bir polemik yaşandı.

Dini cemaatlerden tutun da popüler sanatçılara kadar geniş bir yelpazede polemik üslubuyla yazan Ahmet Hakan'ın, yazdıkları sebebiyle bir polemik konusu olması beklenir bir durumdu gerçi. Ama bu kez iki farklı unsur sözkonusuydu. Ortada bir hakaret vardı ve hakaretin sahibi kimsenin kendisinden böyle uluorta hakaret beklemediği bir isimdi: Ahmet Taşgetiren.

Kalbe de dokunan incelikli yazıları ve munis ses tonuyla akıllarda kalan Ahmet Taşgetiren, Ahmet Hakan'ın İsmailağa Camii cinayeti dolayımında tarikatlarla ilgili bir yazısından hareketle, isim vermeden, Ahmet Hakan'a 'yavşak' dedi. Bir köşe yazısında kullanılması hiç de şık düşmeyen bu kelime, Ahmet Taşgetiren tarafından kullanıldığında, iki kere şık düşmüyordu doğrusu.

Ahmet Hakan, bu polemige cevap verdi. İsim vermeden kastedilenin kendisi olduğunu açıkça belirterek, içerdiği analizler itibarıyla belki bir ehl-i tarikin hoşuna gitmeyecek, ama tarikatları 'yerden yere vurma,' 'deşifre etme,' 'derin güçlere bilgi servisi' gibi bir boyut da taşımayan yazısı üzerine böyle bir hakareti hak etmediğini savundu ve üslubu dolayısıyla Taşgetiren'i eleştirdi.

Beklenirdi ki, Ahmet Taşgetiren, yazarken hissiyatı galip geldiği için 'eleştiri' çizgisinden 'hakarete' kaydığını belirtip helâllik istesin, gönül alsın.

Ama böyle yapmadı. Onun yerine, "Ben kimsenin ismini vermedim, sen niye alındın?" kabilinden 'kaçak güreşen' bir üslubu tercih etti. Lâkin, Ahmet Hakan açık bir 'üslub' zaafiyetinin ve apaçık bir 'hakaret'in altından öyle kalkılamayacağını vurgulayan bir cevap yazısı yazdı.

Sonrasında, Ahmet Taşgetiren'in artık bu konuda yazmak ve konuşmak istemediğini okuduk.

Bu tartışma, birkaç bakımdan düşündürücüydü.

Birincisi, Ahmet Taşgetiren'in bir 'kanaat önderi' olarak onun gönüllerde uyandırdığı sevgiyi bir kat arttıracak bir yolu tercih etmemesiydi. Taşgetiren velev

ki eleştirilerinin tamamında haklı durumda olsa bile, 'yavşak' gibi bir kelimeyle bir insanı tavsif etmek, bir köşe yazarına, hele ki ona hiç yakışmıyordu. "Yazımın içeriğini anahatlarıyla savunmakla birlikte; bu yazıyı üstüne alınan Ahmet Hakan'dan ve bana ait bir yazıda böyle nâhoş bir kelimeyi okuma durumunda kalmış okuyucularımdan özür dilerim" diyebilirdi, demedi. De-se, doğrusunu yapmış olur; sevenlerinin gözünde büyür, sevenlerinin sayısını da büyütürdü.

İkincisi, bu tartışma, Ahmet Taşgetiren özelinde, belli bir grup veya cemaat angajmanı olan ehl-i dinin sıklıkla gösterdiği bir büyük zaafı açıkça gözler önüne serdi: 'Müslümanlar'a yönelik bir eleştiri ile 'İslâm'a yönelik bir eleştiri arasındaki dağlar kadar büyük o farkı farkedememek.

Zira, kendisine isim verilmeden 'yavşak' diye hakaret edilmesine yol açan o yazısı dahil, Ahmet Hakan hiçbir yazısında İslâm'a, Kur'an'a, Hz. Peygamber'e, namaza, ezana.. ilişmedi, hakaret etmedi. Kendi geçmişi ve halihazır duruşuyla ilgili 'gereksiz' ifşaatlarda bulunsa, sair mü'minler, özellikle de grup aidiyeti olan Müslümanlar hakkında doğruluğu-yanlışlığı tartışmaya açık polemikçi yazılar yazsa bile, "*Hürriyet*'te yazıyorum" diye kalemimi İslâm'ın kutsallarına dil uzatmak için kullanmadı. Bilakis, yeri geldiğinde, İslâm'ın kutsallarını savunan yazılar da yazdı.

Dolayısıyla, hayat yolculuğunun aldığı seyri beğenmiyor olsak bile, bilmemiz gerekir ki, o bir 'dönek' değil, 'hain' değil, 'İslâm düşmanı' hiç değil; 'mü'min' tanımını dışında tanınmayı hak eder durumda da değil.

Yine bilmemiz gerekir ki, 'dokunulmaz' olan İslâm'dır, uluhiyet hakikatıdır, tevhiddir, Kur'an'dır, Hz. Peygamberdir, namazdır, oruçtur, ezandır; biz değil...

'İslâm'a dokunmayan bir yazar, bize dokunuyor olsa da, İslâm'a dokunmayışı cihetiyle azizdir. Bize dokunduğu yerde ise, isabet ediyorsa hazm-ı nefis ederiz; isabet etmediği yerde de eleştirir, ama hakareten dilimizi geri çekeriz.

TASAVVUFİ ESERLER NASIL NEŞREDİLMELİ?

DÜCANE CÜNDİOĞLU'NUN YENİ ŞAFAK GAZETESİ'NDE YAZDIĞI YAZI, GÖZDEN İRAK BİR "EDEB" VE "ADAB" ÖNERİSİ İÇERİYOR. YAVAŞ YAVAŞ BİR TREND OLMAYA BAŞLAYAN TASAVVUF ALANINA İLİŞKİN YAYIN ÇOĞALMASINA BİR DE BU GÖZLE BAKMAKTA YARAR VAR!

Tasavvufa ilginin yükselişinden söz edilen bir zaman-da, *Yeni Şafak* yazarı Dücane Cündioğlu, "Tasavvuf Metinleri Niçin Neşredilmemeli?" başlıklı bir yazı kaleme aldı. 22 Temmuz tarihli bu yazısında, Cündioğlu, şu tesbitlere yer veriyordu:

- Bugün ne yazık ki birçok tasavvufi metin, peşisıra tercüme edilip yayımlanıyor ve böylelikle bu metinler, onları okumaya ehil ve salih olmayanların eline geçiyor. Anlama ve kavrama kabiliyetleri gerekli terbiyeden geçmediği halde, ehil olsun olmasın bu metinleri (güya) okuyanların, anlamadıkları/kavramadıkları meselelerde ileri-geri sözler sarfetmeleri kolaylaşıyor.

- Tercümelemlerin ehil kimseler tarafından yapılması gerektiğini söylemediğim gibi bu metinlerin tercüme edilmemesi gerektiğini de söylüyor değilim. Bilakis söylemek istediğim şu: Bu eserler nâ-ehillerin önüne atılmamalı, inciler, ehil olmayanların ellerinde misket haline getirilmemeli... Meselâ İbn Arabî hazretlerinin birçok eseri, avam için hiç de gerekli olmadığı halde ardısıra pi-

yasaya sürülüyor ve hem halka, hem de bu âsâr-ı güzideye yazık ediliyor.

- Eskiden tekkelerde dahî her metin her müride okutulmaz, her derviş her sohbet halkasına dahil olamazdı. Liyakat kesbetmeden okunulacak metinler, okuyanlara yarardan çok zarar getireceği için salıklar sıralarını beklerler, liyakat kesbettikleri kanaati hasil olursa, yani izin çıkarsa bu metinler kendilerine okutulurdu. Birçoğunu tek başlarına da okumazlar; bilâkis bu metinler ehlinin/erbabının dizinin dibine çökülerek kendilerinden tahsil edilirdi. Hangi metni okuduğunuz önemli değildi; hangi metni kimden okuduğunuz önemliydi.

- Eskiden terbiye edenler terbiye edecek oldukları kimseleri bizzat seçerler, herkesi sohbet ve irşad halkalarına dahil etmezlerdi. Ahvalinden haberdar olduklarını sabır, tahammül ve tesamuhla uzun bir terbiye sürecine sokarlardı, her adımlarında yanibaşlarında durmayı bir vazife telakkî ederlerdi. Şimdiyse herşey tersine döndü. İnanın, bu hiç de hayra alâmet değil!

ÖNEMLİ BİR AYRIM: DİYALEKTİK, RETORİK...

FRANSIZ YAZAR PERCY KEMP, İSRAİL'İN LÜBNAN'A SALDIRDIĞI GÜNLERDE, ONA 'BENZEYEN' VE 'BENZEMEYEN' İKİ ADAM; İSRAİL BAŞBAKANI EHUD OLMERT İLE HİZBULLAH LİDERİ NASRALLAH ARASINDA İLGİNÇ BİR ANALİZDE BULUNUYOR.

Bir yanda 'kostüm-krvatlı, yani bana benzeyen bir adam...' Öbür yanda siyah cübbeli, sarıklı, kara sakallı, 'bana hiç benzemeyen adam...'

2 Ağustos tarihli *Yeni Şafak*'ta Kürşat Bumin'in aktardığına göre, Fransız yazar Percy Kemp, İsrail'in Lübnan'a saldırdığı günlerde, ona 'benzeyen' ve 'benzemeyen' bu iki adam; İsrail başbakanı Ehud Olmert ile Hizbullah lideri Hüseyin Nasrallah arasında ilginç bir analizde bulunuyordu. Kemp, görünüş itibarıyla Olmert kendisine yakın dururken, sözlerinin içeriği ve üslubu irdelendiğinde 'kendisine hiç benzemeyen' Nasrallah ona daha yakın geliyordu. Bu farkın sebebi ise, 'retorik' ile 'diyalektik' farkıydı.

Kendisine benzeyen adam olarak İsrail Başbakanının İsrail Meclisinde yaptığı konuşmayı değerlendiren Kemp, son derece sinirli ve yapmacık bir tonda bağırıp çağırın Olmert'i seçmenlerinin en ilkel içgüdülerine seslenmeye çalışır halde görmüştü. Olmert, 'retoriğin' bütün hilelerini

kullanmaktadır. Oysa kendisine hiç benzemeyen Fadlallah, bilgece konuşmaktadır, kullandığı dil son derece dengelidir; sesini hiç yükseltmemekte, şeylerden adıyla söz etmekte ve düşmanlarına heyecanlarını bastırmalarını ve sadece akıllarını dinlemeyi tavsiye etmektedir. İsrail Başbakanı 'retoriğin' esiriyken, Nasrallah 'diyalektik'e hakimiyetini sergilemektedir!

Bu ikili analiz, daha sonra Batı-Doğu geneline yaymıştı Percy Kemp: Batı, Sokrates'ten beri kendisini karakterize eden 'diyalektik'i İslâm dünyasına terkederken, kendisini 'retorik'e vurmuştur...' 'Diyalektik'ten farklı olarak, 'retorik', ancak kamuoyunun cahil olması şartıyla etkilidir. Diktatörlerin yerlerini muhafaza etmek için başvurdukları disiplin retoriktir; diyalektik değil.

Bu ayırım bize anlamlı gözüktü.

Her ne kadar İslâm diyarında henüz 'retoriğin' daha fazla iş gördüğünü düşünüyor olsak bile...

'GOD', TANRI MIDIR?

GEÇTİĞİMİZ GÜNLERDE BİRKAÇ AÇIDAN DÜŞÜNDÜRÜCÜ BİR POLEMİK YAŞANDI. GAZETELERİNDEKİ KÖŞELERİNDE YAZDIKLARI YAZILARLA POLEMİĞE TUTUŞAN İKİ YAZAR, AHMET HAKAN VE AHMET TAŞGETİREN BİRBİRLERİNE NASIL YAKLAŞTILAR?

Radikal gazetesinin düşük performanslı yayın yönetmeni İsmet Berkan, yaz aylarında 'kedi olalı beri fare tutmuşluk' psikolojisi içerisinde 'Millî Eğitim'in tavsiye ettiği kitaplarda psikolojik harekât' tezi üzerinde ısrar ederken, kendi zihinsel kodlarını ele veren garip gerekçeler de sıralayabilmişti. Bunlardan birincisi, bu 'temel eserler' içinde yer alan İngilizce metinlerde geçen 'God' lâfzının Türkçeye doğru tercümesi 'Tanrı' iken, 'İslâmcı yayınevleri'nin 'Allah' lâfzını tercih ederek çocukların beyinlerini yıkadıkları idi. Ona göre, İngilizler Türkçesi 'Tanrı' olan 'God'a inanırlardı, 'Allah'a değil!

Berkan bilmiyordu ki, birçok 'İslâmcı' yayınevi veya mütercimim kanaati de aynı olduğu için, kendi yayınladıkları veya çevirdikleri Batı-menşeli kitaplardaki 'God' ibarelerini 'Tanrı' diye Türkçeleştirmeyi tercih etmektedir!

Halbuki, *The Venture of Islam* (İslâm'ın Serüveni) adlı 1973'te yayınlanmış üç ciltlik anıtsal eserin sahibi Marshall G. S. Hodgson, kitabının hemen başında bir not düşerek, bu ortak yanlışa müdahale etmişti: "Allah lâfzı gerçekte yalnızca Müslümanlar için değil, fakat aynı zamanda Hıristiyan Araplar için de 'God'ın

karşılığıdır" diyordu Hodgson. Müslümanlar 'Allah' derken, Hıristiyan Araplar inandıkları 'Tanrı' için başka bir lâfzı tercih ediyor değillerdi. Eğer Müslümanlar ile Hıristiyanların inandıkları ilah farklı olsaydı, Müslüman Araplar 'Allah' derken, Hıristiyan Araplar başka bir lâfzı tercih ederlerdi. Oysa onlar da 'Allah' diyorlardı. 'Allah' ile 'God'ı ayırtırmak, Hodgson'a göre, Müslümanlar ile Hıristiyanlar farklı ilahlara ibadet ederler gibi bir imayı çağırıyordu. Bu ise, 'hafife alınmaması gereken bir durum'du.

Hodgson'ın kitabının en başına düştüğü bu notu dikkate alarak, 1993 yılında *The Venture of Islam*'ın Türkçe çevirisini yayına hazırlarken, kitaptaki bütün 'God' lâfızlarını 'Allah' diye çevirmeye mecbur bildik kendimizi. Aynı mecburiyeti, Blaise Pascal'ın Hıristiyanı bir duyarlılıkla kaleme alınmış *Düşünceler*'ini çevirirken de hissettik.

Özetle, bir felsefecinin kitabı Türkçeye çevrilirken 'God'ı 'Tanrı' diye çevirmek daha doğru olabilir; ama bir Hıristiyanın eseri için 'Allah' tercihi daha isabetlidir—Müslümanların başka bir ilaha tapıtığını sanan 'evanjelistler'in kitapları hariç!

Bağlantı kurmanın yüzlerce yolu var!

İşte birkaçı:

- 1 **Telefon ile**
0212.514 60 63
- 2 **Faks ile**
0212.511 71 41
- 3 **E-posta ile**
editor@karakalem.net
satis@karakalem.net
- 4 **İnternet ile**
www.karakalem.net
- 5 **Mektup ile**
Ankara Cd. Basım İşhanı, No: 46
Cağaloğlu, İstanbul

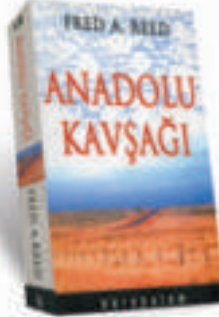
YENİ ÇIKANLAR

ÇOK OKUNANLAR

EDİTÖRÜN SEÇTİKLERİ

KLASİKLER

Karakalem'e ulaşmanın

**kolay
hızlı
güvenli ve
en yüksek
indirimli
yolu**

karakalem internet kitabevi

***Yaşadığınız yerdeki en yakın kitapçı bile size çok mu uzak?
Kitapçı yakın bile olsa, gitmeye vakit mi bulamıyorsunuz?
Gittiğiniz halde, Karakalem kitaplarını edinmekte zorluk mu yaşıyorsunuz?***

Bu sorunları artık unutun. Karakalem Yayınları, şimdi bilgisayarınızın tuşları kadar yakınınızda. Türkiye'nin ve dünyanın neresinde olursanız olun, farklı ve güvenli ödeme seçenekleriyle internet üzerinden bize ulaşabilir, istediğiniz Karakalem kitaplarına indirimli olarak sahip olabilirsiniz.

**kitabevi.karakalem.net
karakalem
"aydınlık kitaplar"
Tel: (0212) 511 71 41 - 514 60 63**